

Programmabegroting 2020-2023

Inhoudsopgave

ALGEMEEN	3
Voorwoord	4
Begroting in één oogopslag	5
Inleiding	6
PROGRAMMA'S	9
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	10
Programma Verkeer en openbare ruimte	17
Programma Lokale economie	22
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	28
Programma Werk en inkomen	38
Programma Zorg	44
Programma Milieu	52
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	58
Programma Algemene dekkingsmiddelen	64
Programma Bedrijfsvoering	68
Financieel overzicht programma's	73
PARAGRAFEN	74
Paragraaf Lokale heffingen	75
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	80
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	86
Paragraaf Financiering	91
Paragraaf Bedrijfsvoering	94
Paragraaf Grondbeleid	96
Paragraaf Verbonden partijen	99
Overzicht reserves en voorzieningen	112
Overzicht incidentele lasten en baten	113
Overzicht subsidies	114
Berekening algemene uitkering Gemeentefonds	115
Aandachtspunten bestuursprogramma 2018-2022	117
Verplichte beleidsindicatoren	118
Afkortingenlijst	120

ALGEMEEN

Voorwoord

Voor u ligt de programmabegroting 2020-2023. De financiële positie van onze gemeente is ten opzichte van de kadernota 2020-2023 sterk verslechterd. Het tekort in de begroting loopt op van € 986.000 tot € 1.064.000 in 2023.

Dit komt onder andere door de neerwaartse bijstelling van de algemene uitkering in de meicirculaire 2019. Het feit dat de Rijksoverheid matig investeert leidt ertoe dat gemeenten op grond van het gezamenlijk “trap op trap af” principe hierdoor geconfronteerd worden met tegenvallers. Voor het jaar 2020 is dit een bedrag van € 220.000 oplopend naar € 460.000 in 2023.

We zien ook sterk toenemende tekorten binnen het sociaal domein. Ook dit baart ons grote zorgen. Het voorziene tekort op de begroting van het sociaal domein schatten we voor 2020 op ongeveer € 1.7 miljoen. Het Rijk stelt eenmalig, voor de periode 2019-2021, een bedrag van € 1 miljard beschikbaar om de kosten op het gebied van de Jeugdzorg te dekken. Voor onze gemeente komt dit neer op een bedrag van € 350.000 per jaar. Dit bedrag is niet afdoende om de tekorten in het sociaal domein te dekken.

In deze begroting zijn alle wensen uit de kadernota 2020-2023 verwerkt en is ook rekening gehouden met de door u voorgenomen verhogingen van de belastingen en tarieven. Desondanks is het helaas niet mogelijk gebleken u dit jaar een sluitende begroting aan te bieden.

De septembercirculaire voor de jaren 2020-2023 laat een stijging zien van de accressen, waardoor de geprognosticeerde tekorten enigszins naar beneden kunnen worden bijgesteld. Helaas is dit nog niet voldoende om de begroting 2020-2023 structureel sluitend te krijgen.

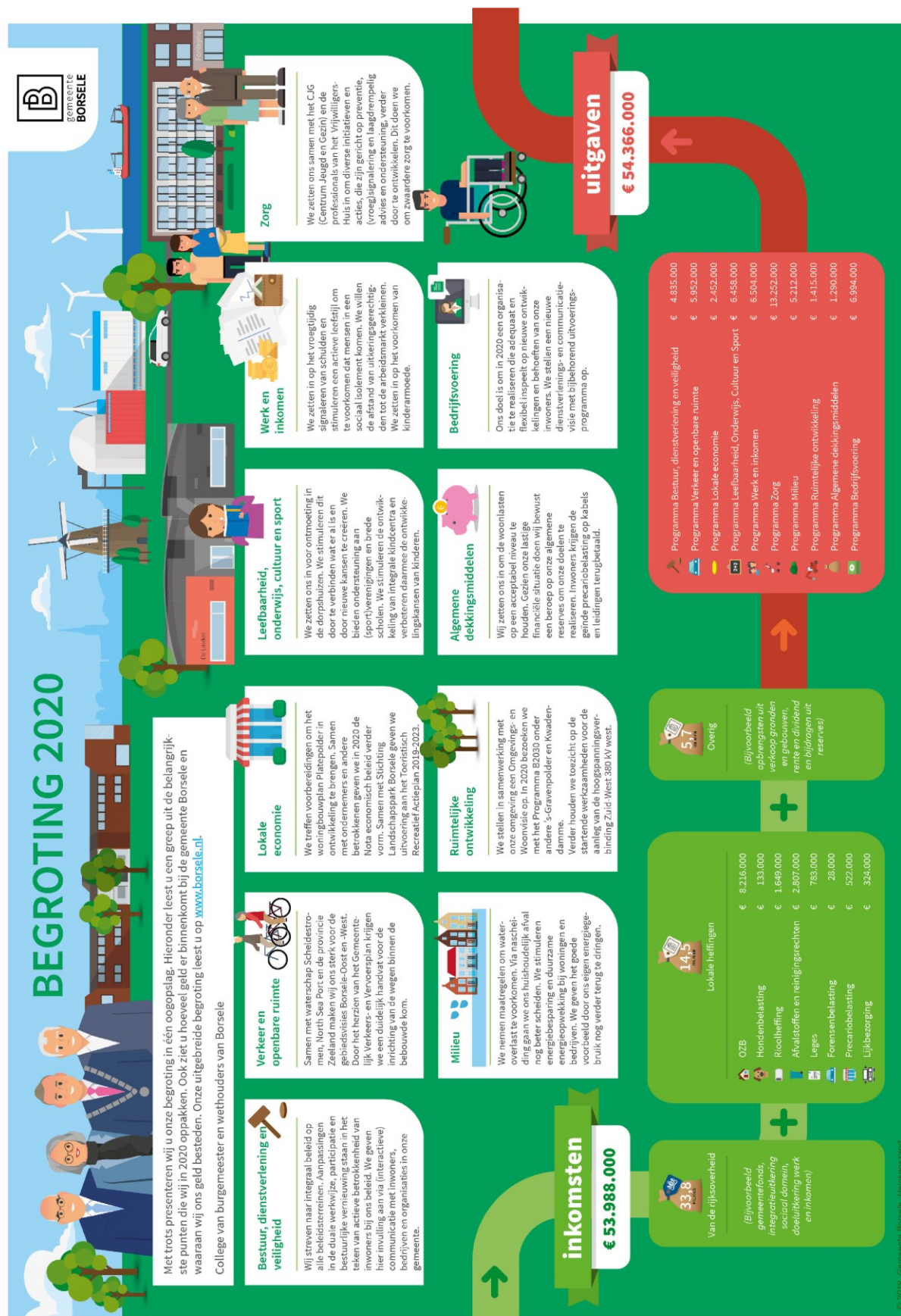
Wij hadden de keuze om de belastingen verder te verhogen of drastische bezuinigingen door te voeren. Verdere belastingverhogingen zijn in onze ogen niet wenselijk/haalbaar en het doorvoeren van drastische bezuinigingsmaatregelen is ook moeilijk te realiseren op dit moment.

Daarom kiezen wij ervoor om voor de ontstane tekorten de komende jaren vooralsnog een taakstelling op te nemen van € 600.000. Met deze taakstelling realiseren wij bijna in alle jaren een sluitende begroting. In overleg met de raadswerkgroep begroting komen wij met voorstellen voor invulling hiervan.

Het opnemen van een dergelijke taakstelling verplicht ons te onderzoeken/bepalen op welke wijze wij hieraan invulling moeten geven. Wij laten hiermee zien dat het ons ernst is. Wij willen hiermee een signaal afgeven aan de Rijksoverheid dat het voor ons, maar ook voor vele andere gemeenten in Nederland, niet langer mogelijk is om een sluitende begroting te presenteren. Extra Rijksmiddelen zijn noodzakelijk om de steeds verder oplopende tekorten binnen het sociaal domein op te kunnen vangen. Als dit niet gebeurt, zijn wij genooddacht de belastingen verder te verhogen of bezuinigingen door te voeren op het huidige voorzieningenniveau. Vooralsnog wensen wij hier niet toe over te gaan.

Arno Witkam

Begroting in één oogopslag

Inleiding

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 aan.

Voor het samenstellen van deze begroting hanteren wij, zoals gebruikelijk, de volgende uitgangspunten:

- Kadernota 2020-2023.
- Bestuursprogramma 2018-2022.
- De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, geactualiseerd tot en met de meicirculaire 2019.
- De structurele mutaties voor de meerjarenraming tot en met de 6e wijziging van de begroting 2019.

Het saldo van de begroting wijkt af van de eerder gepresenteerde kadernota. Dit geeft het volgende beeld:

	2020	2021	2022	2023
Saldo begroting	-378	-565	-689	-456
Kadernota	-98	55	95	6
Verschil	-280	-620	-784	-462

De verschillen ontstaan voornamelijk doordat de algemene uitkering uit het gemeentefonds fors naar beneden is bijgesteld. De algemene uitkering daalt van € 220.000 in 2020 tot € 460.000 in 2023. Daarnaast is in de meerjarenbegroting rekening gehouden met een extra vergoeding van het Rijk voor dekking van de kosten op het gebied van de jeugdzorg. De toezegging van het Rijk is tot en met 2021. Wij hebben ook - mede op advies van de provinciaal toezichthouder - voor de jaarschijven 2022 en 2023 rekening gehouden met deze vergoeding.

In de kadernota gingen we nog uit van een vergoeding van € 564.000 per jaar. In werkelijkheid is de vergoeding slechts € 350.000. Een negatief verschil van € 214.000 per jaar.

Hiermee zijn de verschillen tussen de nu gepresenteerde saldi en die van de kadernota nagenoeg geheel te verklaren. De overige verschillen betreffen diverse aanpassingen (afschrijvingslasten loonkosten etc.).

	2020	2021	2022	2023
Saldo kadernota	-98	55	95	6
Meicirculaire accres	-220	-360	-500	-460
Lagere vergoeding jeugd	-214	-214	-214	-214
Overige verschillen	154	-46	-70	212
Saldo begroting	-378	-565	-689	-456

Sociaal domein

De gepresenteerde saldi, zoals vermeld in de eerste tabel, moeten feitelijk nog verder worden bijgesteld als gevolg van het feit dat de provinciaal toezichthouder eist dat gemeenten in hun begroting de ramingen voor het sociaal domein zo reëel mogelijk ramen.

In de begroting 2020 hebben we de kosten voor de bijdragen aan de Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland (IJZ) opgenomen conform de ingediende begroting. Bij het samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio (SWVO) hebben wij dit echter niet gedaan. Conform het raadsbesluit van juni jl. is hier rekening gehouden met de kosten zoals deze begroot waren voor het jaar 2019 en de extra kosten voor 2020 te weten € 608.000 als risico te beschouwen. Dit in afwachting van de eerste halfjaarrapportage 2019.

Zoals gezegd, eist de provinciaal toezichhouder dat de kosten voor het sociaal domein reëel worden geraamd. In dit geval dienen wij dus ook de werkelijk voorziene tekorten zoals opgenomen in de begroting 2020 van het SWVO in de begroting op te nemen.

Hierdoor ontstaat het volgende meerjarenbeeld:

	2020	2021	2022	2023
Saldo begroting	-378	-565	-689	-456
Extra tekort	-608	-608	-608	-608
Saldo begroting	-986	-1173	-1297	-1064

Septembercirculaire

Zoals in de uitgangspunten vermeld, hanteren wij de meicirculaire als uitgangspunt voor de programmabegroting. Inmiddels zijn de 'voorlopige' cijfers van de septembercirculaire bekend. Hierdoor stijgt de algemene uitkering in deze periode.

Als gevolg van deze ontwikkelingen ziet het meerjarenperspectief er als volgt uit:

	2020	2021	2022	2023
Saldo begroting	-986	-1173	-1297	-1064
Septembercirculaire	257	577	649	550
Saldo begroting	-729	-596	-648	-514

Wij hadden de keuze om de belastingen verder te verhogen of drastische bezuinigingen door te voeren. Verdere belastingverhogingen zijn ons inziens politiek niet wenselijk/haalbaar en het doorvoeren van drastische bezuinigingsmaatregelen is eveneens moeilijk te realiseren op dit moment.

Gelet hierop hebben wij ervoor gekozen om voor de ontstane tekorten de komende jaren vooralsnog een taakstelling op te nemen van € 600.000. Met deze taakstelling realiseren wij in ieder geval in het laatste begrotingsjaar een sluitende begroting.

	2020	2021	2022	2023
Saldo begroting	-729	-596	-648	-514
Taakstelling	600	600	600	600
Saldo begroting	-129	4	-48	86

Met het opnemen van deze taakstelling hebben wij nog niet in alle jaren een sluitende begroting. Om de tekorten voor de jaren 2020 en 2022 te dekken stellen wij u voor deze vooralsnog uit de algemene reserve te dekken. Het tekort sociaal domein, de septembercirculaire en de taakstelling worden in de eerste begrotingswijziging 2020 verwerkt.

Over de wijze waarop wij invulling gaan geven aan deze taakstelling komen wij te zijner tijd met voorstellen. Eerder hebben we met uw raad afgesproken nog eens kritisch te kijken naar de budgetten van de afdelingen. Uiteraard nemen we de uitkomsten hiervan mee in ons definitieve voorstel voor invulling van de taakstelling.

Indicatoren/streefwaarden

In deze programmabegroting hebben wij getracht zoveel als mogelijk de indicatoren en streefwaarden in te vullen. Dit is niet voor alle indicatoren gelukt. Er zijn indicatoren waarvan de cijfers niet te achterhalen zijn. Ook zijn indicatoren niet altijd eenduidig beschreven waardoor deze verschillend geïnterpreteerd kunnen worden. Aan een verdere verfijning hiervan wordt gewerkt.

IBP

Voor de uitvoering van de doelstellingen zoals geformuleerd in het Inter Bestuurlijk Programma (IBP) hebben wij een bedrag beschikbaar van € 1,2 miljoen. Op 19 september jl. bent u geïnformeerd over de wijze waarop de interne werkgroep aan de slag is gegaan met de opzet van een integraal bestedingsplan. De benodigde middelen overschrijden de beschikbare middelen. Gelet hierop zullen op 21 november voorstellen worden gedaan aan u om te komen tot een eerlijke besteding van de beschikbare middelen. In de eerste maanden van 2020 zal u op basis van de door u gestelde kaders een definitief voorstel worden gedaan.

Leeswijzer

De lay-out van de begroting is ten opzichte van de begroting 2019 iets anders. Vanaf 3 juni 2019 is er een nieuwe huisstijl geïntroduceerd.

In de programmabegroting is aangegeven wat de gemeente Borsele wil bereiken door het benoemen van de programmadoelstellingen: wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen. Vervolgens wordt aangegeven wat de kosten zijn binnen het programma. Ook zijn de indicatoren, bestuurlijke kaders en verbonden partijen opgenomen. Het onderdeel 'bestaand beleid' per programma is niet langer een onderdeel in deze nieuwe opzet.

De programmabegroting bestaat uit 10 programma's. De programmabegroting omvat de inhoudelijke keuzes om de ambities te realiseren. De overzichten van de kosten worden na de programma's opgesomd in een financieel overzicht van alle programma's. Na de programma's komen de paragrafen aan bod. Deze paragrafen zijn verplicht voorgeschreven.

Het sluitstuk van de begroting wordt gevormd door informatie over de reserves en voorzieningen, incidentele lasten en baten, overzicht subsidies, aandachtspunten bestuursprogramma 2018-2022 en de verplicht voorgeschreven beleidsindicatoren.

Vaststelling

Wij stellen u voor over te gaan tot vaststelling van de programmabegroting 2020 met de meerjarenraming 2021-2023.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Borsele,

G.M. Dijksterhuis, burgemeester

J.M. Jansen, secretaris

PROGRAMMA'S

Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Programmadoelstellingen

Wij streven naar integraal beleid op alle beleidsterreinen. De gemeentelijke organisatie moet hierop zijn ingericht. Aanpassingen in de duale werkwijze, participatie en bestuurlijke vernieuwing staan in het teken van actieve betrokkenheid van inwoners bij het gemeentelijke beleid.

Het College en de gemeentelijke organisatie geven hier nadere invulling aan via interactieve communicatie met de inwoners, bedrijven en organisaties in onze gemeente. De dorpsraden, B2030-werkgroepen, het project 'Right to Challenge' en inwonersinitiatieven spelen hierbij een belangrijke rol. De wethouders zijn elk dorpswethouder van vijf dorpen.

0.1 Bestuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
De raad vindt het van groot belang een goede binding met de inwoners van de gemeente te hebben en om te weten wat er bij hen leeft. Om haar volksvertegenwoordigende rol te vervullen zal de raad meer contact met de samenleving zoeken. De raad beoogt hierbij een meer sturende rol.	Om meer contact met de samenleving te hebben gaat de raad meer op werkbezoek. De raad gaat werken vanuit een lange termijn agenda. Hiermee beoogt de raad een meer sturende rol over de thema's die zij wil behandelen én verkrijgt de raad meer grip op de agenda.
Samenwerking dorpsraden.	In het visiedocument "Samenwerking dorpsraden gemeente Borsele" is de samenwerking tussen de dorpsraden onderling en tussen de dorpsraden en gemeente vastgelegd. Wij (dorpswethouder, burgemeester, college) houden structureel overleg met de dorpsraden en desgewenst extra overleg.
Kinderburgemeester/kinderraad: Wij willen het politieke bewustzijn van jeugdigen (basisschoolleeftijd) aanwakken en de betrokkenheid tussen gemeente en kinderen vergroten.	We installeren tweejaarlijks een kinderraad waaruit een kinderburgemeester kan worden gekozen. Verder willen we via een educatieprogramma de jongeren jaarlijks voorlichten over de inrichting van de gemeente en democratische besluitvorming. Naast het instellen van de kinderraad/kinderburgemeester willen we het bestaande (verouderde) educatieprogramma herzien en nieuw leven inblazen.
Strategische visie Borsele.	Ter verdere uitwerking van het 100 dagen-verslag van de burgemeester wordt in 2020 in overleg met diverse stakeholders een strategische visie Borsele opgesteld. Deze visie dient als kapstok voor nader op te stellen beleid en aan te pakken issues.
Een goed leef- en woonklimaat in de grensregio Vlaanderen en Zeeland en verwerving van (Europese) subsidies	In 2020 worden de mogelijkheden tot samenwerking in het North Seaport District onderzocht. Dit onder de leiding van een onafhankelijk externe deskundige. Onderwerpen betreffen onder andere wonen, natuur, infrastructuur en recreatie.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Oordeel van inwoners over de kwaliteit van de gemeentelijke informatie via de website en lokale kranten	7,1	7,1	7,3	7,3	7,3	Tabel 24 Waarstaatjegemeenten.nl
Oordeel inwoners over de interesse van de gemeente in de mening van inwoners	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	Tabel 17 Waarstaatjegemeente.nl

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Verbeteren van onze dienstverlening door het aspect gastheerschap (hostmanship) verder te ontwikkelen.	We gaan vervolg geven aan deze ambitie. Op basis van een excursie naar best practices stellen wij een integrale visie op over hostmanship. De rol van de receptie, de inrichting van de welkomsthal en de afdeling Burgerzaken nemen wij in deze visie op. Op basis van de visie doen wij voorstellen voor verbetering van onze dienstverlening.
Optimalisering digitale dienstverlening.	Door eerder gezette stappen kunnen onze inwoners steeds meer producten digitaal aanvragen en afhandelen. Deze processen en de reeds in het programma iBurgerzaken geïmplementeerde modules zullen gemonitord en geëvalueerd worden. Dit waarborgt de verdere optimalisering van onze dienstverlening. Daarnaast hebben wij met de leverancier een nieuw vierjarig contract afgesloten. Dit biedt ons de mogelijkheid om onze dienstverlening verder te optimaliseren. Naar verwachting kunnen wij op termijn onze inwoners de mogelijkheid bieden om reisdocumenten en rijbewijzen online aan te vragen.
Ontwikkelingen Burgerlijke stand.	Naast de in 2019 herziene verordening burgerlijke stand sluit ook de organisatie van de burgerlijke stand in grote mate op de wensen van onze inwoners en bedrijven aan. De wijze waarop huwelijken worden voltrokken, de huwelijkslocatie(s), de digitale poort voor burgerlijke stand (huwelijken, geboorte en overlijden) wordt gemonitord, geëvalueerd en daar waar het kan aangepast aan nieuwe ontwikkelingen.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage digitale aanvragen bij producten uit de basisregistratie personen	66%	70%	75%	77%	80%	iBurgerzaken

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een goed georganiseerde Veiligheidsregio.	Verdere ontwikkeling van de organisatie van de VRZ krijgt in 2020 vorm. Het traject Emergo zal in dit jaar afgerond gaan worden. In 2020 wordt onder andere gestart met de notitie "Strategische personeelsplanning".
Een financieel gezonde en stabiele Veiligheidsregio.	De ambities in het beleidsplan 2020-2023 hebben grote invloed op de financiële huishouding van de VRZ. Op basis van dit beleid wordt eventueel de (meerjaren)begroting 2020 bijgesteld. We vragen en nemen een actieve rol om samen met de VRZ tot een gewenst en verantwoordelijk ambitieniveau te komen.
Op peil houden van de brandweezorg.	Een belangrijk speerpunt in de komende jaren is de ontwikkeling van een nieuwe toekomstvisie voor de uitvoering van de brandweezorg. De huidige brandweezorg wordt in Zeeland voor een groot deel verzorgd door brandweervrijwilligers. Demografische en maatschappelijke ontwikkelingen hebben een grote invloed op het op peil houden van de huidige basisbrandweezorg.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
aanrijdtijden brandweer binnen de norm	8-10-12	8-10-12	8-10-12	8-10-12	8-10-12	VRZ

Als basisnorm hanteert de VRZ een opkomsttijd van 10 minuten voor woonkernen, 8 minuten bij een verhoogd risico (stedelijk gebied en historische binnensteden) en 12 minuten bij een lager risicoprofiel voor bedrijfsbebouwing en landelijk gebied. De VRZ hanteert deze tijden in principe als bovengrens.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het uitvoering geven aan het vastgestelde Integrale veiligheidsbeleid Nota integrale Veiligheid.	Een van de speerpunten van het veiligheidsbeleid is de aanpak van georganiseerde criminaliteit in de zeehaven. Het project "Meldt misdaad anoniem" zal in de loop van komende periode vorm krijgen. Tevens hebben we ons ingezet om vanuit het versterkingsplan gelden beschikbaar te krijgen voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit in de haven. Deze gelden zijn inmiddels door de minister toegekend. Vanuit deze gelden is onlangs door de Taskforce Brabant Zeeland een Programmamanager Weerbare Zeehavens aangesteld. Ook gaat TNO vanuit deze gelden onderzoek doen in de haven.

Het handhaven van de Algemene plaatselijke Verordening.	De burgemeesters van Basisteamdriehoek Oosterscheldebekken hebben opdracht geformuleerd om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn tot samenwerking door de gemeenten met betrekking tot de inzet van boa's. Dit zal zorgdragen voor beter toezicht betreffende de voorschriften uit de Algemene plaatselijk verordening. Tevens zoeken we de samenwerking met de politie. Hiermee dragen we zorg voor een integrale aanpak. Ook kan de politie zich hierdoor beter richten op zijn kerntaken. Op basis van de reeds uitgevoerde verkenning zal de gewenste versterking van toezicht en handhavende taak vorm krijgen.
Aanpak ondermijnende criminaliteit.	Naast reeds lopende aanpak van georganiseerde criminaliteit in de Sloehaven geven we ook vorm aan de totale aanpak van ondermijnende criminaliteit. In 2020 zullen we ons richten op de aanpak van ondermijnende criminaliteit in het buitengebied. Dit willen we bereiken middels awarenesstrainingen, goede integrale informatie uitwisseling, integrale controles en acties en door het versterken van de samenwerking met diverse partners.
De verbinding tussen Openbare orde en Veiligheid en het sociale domein versterken.	De relatief nieuwe regierol van de gemeente in het sociale domein en de aanstaande nieuwe wetgeving "Wet verplichte ggz" zorgen voor een grote overlap tussen de beleidsvelden van Veiligheid en het Sociale domein. Dit vraagt onderlinge afstemming en goede onderlinge samenwerking. We gaan hier invulling aan geven middels integraal werken, goede overlegstructuren en het gezamenlijk volgen van trainingen.
Controle prostitutiebeleid.	De controle op prostitutie wordt met ingang medio 2020 een verantwoordelijkheid van de gemeente. In 2020 bezien we de mogelijkheden voor regionale of Zeeuwse samenwerking op dit gebied.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage inwoners voelt zich veilig in eigen wijk	95 %	95 %	95 %	95 %	95 %	Tabel 3 Waarstaatjegemeente.nl

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Nota Evenwichtig besturen (2007)	n.v.t.
Integraal veiligheidsplan (2015) Nota IVB 2015 – 2018	2019
Regionaal Beleidsplan Politie 2019-2022	n.v.t.
Havenveiligheidsplan (2019)	n.v.t.
Regionaal crisisplan (2011-2015)	2020
Maatwerk in brandweezorg (2015)	n.v.t.
Visiedocument samenstelling dorpsraden (2018)	n.v.t.

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Bestuur dienstverlening en veiligheid	Veiligheidsregio Zeeland

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Bestuur, dienstverlening en veiligheid** (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.1 Bestuur	1.399	1.653	1.584	1.591	1.591	1.590
0.2 Burgerzaken	776	731	891	891	891	891
0.4 Overhead	771	80	0	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.813	2.055	2.073	2.168	2.241	2.275
1.2 Openbare orde en veiligheid	265	295	287	288	290	289
Totaal lasten	5.023	4.814	4.835	4.938	5.012	5.047
Baten						
0.1 Bestuur	117	27	12	12	12	12
0.2 Burgerzaken	411	364	348	345	345	345
0.4 Overhead	92	0	0	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	19	11	11	11	11	11
Totaal baten	639	403	371	368	368	368
Saldo programma	4.384	4.411	4.464	4.570	4.644	4.678
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	133	481	40	40	33	33
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	28	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	4.279	3.930	4.424	4.530	4.611	4.646

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingBestuur

Vanaf 2020 stijgen de lasten met € 237.000. De vergoedingen voor raadsleden stijgen met € 140.000. De functie van de griffier is omgezet van een parttime naar een fulltime functie. De lasten stijgen hierdoor met € 50.000. Daarnaast stijgen de budgetten voor fractie-ondersteuning met € 5.000.

Overhead

Deze lasten worden vanaf 2020 verantwoord op het programma Bedrijfsvoering.

Burgerzaken

Op dit taakveld hebben wij geen relevante afwijkingen te melden.

Crisisbeheersing en brandweer

De stijging van de lasten is het gevolg van de stijging van de bijdrage aan de Veiligheidsregio Zeeland met € 80.000. De lasten van de nieuwe brandweerpost Heinkenszand zijn structureel verwerkt in deze begroting.

Openbare orde en veiligheid

Op dit taakveld hebben wij geen relevante afwijkingen te melden.

Reserves

Onder de reserves is € 33.000 geraamd ter dekking van de afschrijvingslasten van de brandweerpost te Heinkenszand en € 7.000 voor onderhoudslasten van de 'oude' brandweergarage in Heinkenszand.

Incidentele baten en lasten

In dit programma is t/m 2022 € 7.000 per jaar geraamd voor het onderhoud aan de brandweergarage te Heinkenszand. Deze lasten worden onttrokken aan het algemeen weerstandsvermogen.

Programma Verkeer en openbare ruimte

Programmadoelstellingen

In het kader van leefbaarheid is een veilige en aantrekkelijke openbare ruimte van groot belang. De nog groeiende verkeersintensiteit, autonome en nieuwe economische ontwikkelingen vergen dat wegbeheerders gezamenlijk infrastructurele maatregelen nemen om de doorstroming en de veiligheid te waarborgen. Het aspect verkeersveiligheid nemen we mee in het onderhoud van de wegen. De aansluitingen op het bovenliggende wegennet van de gemeente Borsele zijn gemiddeld goed te noemen. Het aantal knelpunten is overzichtelijk. Passend openbaar vervoer, toegesneden op doelgroepen, aard en schaal van de dorpen, is van blijvend belang.

2.1 Verkeer en Vervoer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Duurzame veilige herinrichting van wegen.	In 2019 zijn wij gestart met het onderzoek naar de meest geschikte manier voor burgerparticipatie voor de herinrichting van de Eendvogelstraat. In 2020 starten wij met de daadwerkelijke voorbereiding en uitvoering van het project. Streven is om de herinrichting medio 2021 af te ronden.
Goed onderhouden en toegankelijke wegen.	Wij inspecteren in 2019 al onze wegen op basis van de landelijke CROW- normen. Wegen die niet aan ons ambitieniveau voldoen, nemen we op in de onderhoudsplanning 2020-2024.
Goed functionerend en duurzame openbare verlichting.	Op basis van de meerjarenonderhoudsplanning 2020-2024 voeren wij onderhoud aan masten en armaturen uit. De conventionele armaturen vervangen wij voor energie efficiëntere led armaturen. In 2020 besteden wij het bestek opnieuw aan.
Herziening gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP).	Nieuwe knelpunten en aandachtspunten voegen wij toe aan het uitvoeringsprogramma. Bij de herinrichting van onze wegen hanteren wij de basiskennmerken die horen bij de betreffende wegcategorie. In 2020 vindt besluitvorming over het herziene GVVP plaats.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een goede samenwerking en visieontwikkeling met de andere wegbeheerders.	Wij ontwikkelen samen met de provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, North Sea Port en de Westerscheldetunnel NV de Gebiedsgerichte aanpak Borsele West. De aanpak leidt tot een integraal pakket aan verkeersmaatregelen in dit gebied voor de komende jaren. In 2020 starten wij met het uitvoeringsprogramma. Wij ontwikkelen samen met de provincie Zeeland en het Waterschap Scheldestromen de gebiedsvisie Kwadendamme. Begin 2020 maken wij concrete afspraken met de bewoners en zetten wij het voorbereidingstraject in. In de begroting houden wij rekening met een bedrag van een miljoen euro voor de herinrichting van het Langeweegje.
Ontwikkeling vraaggericht openbaar vervoer.	In overleg met de Buurtbusvereniging stemmen wij de routes af op de behoefte van onze inwoners. Daarnaast communiceren wij over de mogelijkheden van de haltetaxi wanneer er geen buslijn aanwezig is.
Aanleg parkeerplaatsen in relatie tot de transformatie-opgave R&B wonen.	Wij leggen parkeerplaatsen aan in een aantal dorpskernen. R&B draagt hier ca. 50 % bij uit hun Kernenfonds.
Herinrichting Stenevate.	Het streven is om een 30km zone in te richten. De uitvoering hiervan is afhankelijk van de procedure voor de tweede supermarkt.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef-waarde	Bron
Percentage Openbare Verlichting met LED-armaturen	50%	55%	60%	65%	100%	

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een duurzame, klimaatadaptieve en biodiverse openbare ruimte.	De dorpsplannen leggen wij voor aan de gemeenteraad. Hierin staan de ambitiekaarten vermeld. Deze kaarten verwerken wij in een uitvoeringsplanning. We onderzoeken of aansluiten bij de operatie Steenbreek meerwaarde biedt om de doelstellingen op het gebied van klimaat en biodiversiteit te realiseren.
Duurzame dorpsbossen.	Het beheer- en herplantplan wordt uitgevoerd. Het accent ligt in de komende jaren voornamelijk op het beheer van de dorpsbossen. Aangepast maaibeeld en gerichte dunningen dragen zorg voor een duurzaam gemengd loofbos.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal m2 groen in de gemeente						

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Toegankelijk en goed onderhouden begraafplaatsen.	Wij houden de gemeentelijke begraafplaatsen op orde en geven uitvoering aan het bestaande begraafbeleid.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (2014)	2020
De pleinen van Borsele (1995)	2022
Landschapsbeleidsplan (1995)	2027
Basisplan groenstructuur (2017)	2026
Begraafbeleid (2011)	2026
Landschapsbewuste verkeersvisie Zak van Zuid-Beveland (2009)	2020

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Verkeer en openbare ruimte	Geen

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Verkeer en openbare ruimte	(bedragen x € 1.000)
---	----------------------

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
2.1 Verkeer en Vervoer	3.922	4.056	3.833	3.898	3.964	3.970
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	1.708	1.993	1.720	1.736	1.744	1.739
7.4 Milieubeheer	66	0	0	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	366	379	399	391	390	389
Totaal lasten	6.062	6.429	5.952	6.026	6.099	6.098
Baten						
2.1 Verkeer en Vervoer	74	41	41	41	41	41
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	50	31	31	31	31	31
7.4 Milieubeheer	51	0	0	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	406	276	326	326	326	326
Totaal baten	580	348	398	398	398	398
Saldo programma	5.482	6.081	5.554	5.628	5.701	5.701
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	329	771	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	5.153	5.310	5.554	5.628	5.701	5.701

Verschillen ten opzichte van vorige begroting

Verkeer, wegen en water

Deze investeringen konden in het verleden afgedekt worden door een beroep te doen op de reserves, waardoor investeringen in zijn geheel in een keer werden afgedekt. Als gevolg van de gewijzigde voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) mag dit niet meer en dienen investeringen te worden geactiveerd. Dit leidt tot een stijging van de kapitaallasten (afschrijving en rente) van ca. € 65.000.

Openbaar groen en openluchtrecreatie

Er is vanaf 2020 rekening gehouden met een verhoging van de voorziening groenstructuur om toekomstige lasten op te vangen. In 2020 is een bedrag geraamd van € 10.000, jaarlijks oplopend met € 10.000 tot € 30.000 in 2022.

Milieubeheer

Op dit taakveld hebben wij geen relevante verschillen te melden.

Begraafplaatsen en crematoria

In overeenstemming met de kadernota 2020-2023 hebben wij de leges met € 50.000 verhoogd.

Incidentele baten en lasten

Er zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma Lokale economie

Programmadoelstellingen

Behoud en versterking van de werkgelegenheid. We bieden daarvoor een aantrekkelijk ondernemersklimaat. In samenwerking met de Bevelandse gemeenten werken we aan gezamenlijke promotie op het gebied van economie, recreatie en toerisme. Dat wat Borsele uniek maakt dragen we graag met gepaste trots uit.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Efficiënt gebruik van gebouwen en gronden en het afstoten van gebouwen en gronden die niet (meer) nodig zijn voor gemeentelijke taken.	Verhuren, ver(erf)pachten, ruilen of verkopen van gronden. Zo mogelijk strategische inzet van (vrij van pacht komende landbouw-) gronden, bijvoorbeeld via Kavelruilbureau Zeeland.

3.1 Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Bijdragen aan een sterk, duurzaam en veilig opererend haven- en industriecomplex, dat bijdraagt aan de werkgelegenheid in de regio.	Actief (8,33%) aandeelhouderschap in North Sea Port door bestuurlijke en ambtelijke afvaardiging. Opstellen aandeelhoudersstrategie voor het fusiebedrijf in 2020.
Behoud van een sterk energieproductiebedrijf en het waterbedrijf Evides rechtstreeks onderbrengen bij de aandeelhouders.	We zien als aandeelhouder toe op een goed verloop van het herstructureringsproces, mede door participatie in de Aandeelhouderscommissie.
Een goed ondernemersklimaat in de gemeente Borsele.	Opstellen van een Nota Economisch Beleid inclusief uitvoeringsagenda. Na vaststelling door de raad in 2020 actiepunten uitvoeren.
Een goed ondernemersklimaat in regio De Bevelanden.	Voortzetting van het structurele overleg met de bedrijfscontactfunctionarissen van de vijf Bevelandse gemeenten. Gezamenlijk opstellen van het bedrijventerreinprogramma. Gezamenlijke deelname aan Contacta en Startersdag. Uitvoering van de acties uit de Economische Agenda de Bevelanden: realiseren van een gezamenlijke website en social media.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal stoppende ondernemers	160	160			0	KvK
Aantal startende ondernemers	200	200			200	KvK

3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een robuuste Zeeuwse economie, dus ook voor Borsele, met een goede kennisinfrastructuur, versterking in economische sectoren en stevige verbindingen tussen ondernemingen, onderwijs en overheid.	Wij dragen met €1 per inwoner bij aan het structuurversterkingsfonds 'Zeeland in Stroomversnelling' als uitvloeisel van het rapport Balkenende. Deze zogenaamde 'aanjaaggelden' worden ingezet voor consortia van ondernemingen, onderwijs en overheid die haalbaarheidsonderzoek doen en demonstratieprojecten opzetten (bijvoorbeeld testlocaties fruitteelt Zeeland).
Het behouden van een sterke landbouwsector die bestand is tegen extreme weersomstandigheden en die een bijdrage kan leveren aan instandhouding van ons landschap.	Open oog en oor houden voor de behoeften van moderne land- en tuinbouw, onder andere door jaarlijks overleg met de ZLTO. Waar mogelijk bieden we ondersteuning aan duurzame en innovatieve initiatieven, bijvoorbeeld op bestemmingsplanmatig gebied.

3.4 Economische promotie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We willen de gemeente Borsele aantrekkelijk houden om te ondernemen voor bestaande en startende ondernemers.	In de in 2020 vast te stellen Nota Economisch Beleid formuleren wij acties om de gemeente Borsele economisch aantrekkelijk te houden en op economisch gebied verder te promoten. In 2020 wordt de website 'Ondernemen op de Bevelanden' gerealiseerd. Daarnaast willen wij in 2020 weer deelnemen aan Contacta en de regionale Startersdag.
Behoud van leefbare dorpen met een daarop toegesneden winkelbestand en ruimte voor uitoefening van beroepen die ook passen buiten winkelgebieden.	De verantwoordelijkheid voor instandhouding van winkels ligt vooral bij de consument en de ondernemer. Daar waar mogelijk willen we ontwikkelingen faciliteren, ook voor activiteiten aan huis. Wij nemen de actualisering van de hoofdlijnen van de Detailhandelsvisie mee in de nieuwe Nota Economische zaken. Deze kan leiden tot uitvoeringsacties in 2020.
De bestaande bedrijventerreinen aantrekkelijk houden voor ondernemers en daarmee ook proberen om leegstand tegen te gaan.	In overleg met ondernemers bezien welke terreinen in aanmerking komen voor een revitalisering en welke behoefte aan en bereidheid tot verbeteringen er bij de ondernemers leeft. In samenspraak prioritering hierin aanbrengen en de financiële mogelijkheden in kaart brengen.
Meer bekendheid genereren voor het Landschapspark Borsele onder haar inwoners en gasten, zodat deze als ambassadeur voor ons Landschapspark kunnen optreden.	Financieel en ambtelijk ondersteunen van Stichting Landschapspark Borsele, zodat de Stichting de lokale recreatieve- en toeristische promotie uit kan voeren.
Borsele is integraal onderdeel van de toeristische en recreatieve promotie van Zeeland.	Samen met VVW Zeeland kijken naar een plan voor een toekomstgericht en financieel gezond VVW Zeeland.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Goedkoop gemeente-overschrijdend vervoer met hoge attractiewaarde.	Een financiële bijdrage leveren aan de Zomerbus, zodat de bus in de gemeente Borsele kan rijden gedurende het toeristenseizoen.
Het stimuleren van recreatieve ontwikkelingen passend binnen het Landschapspark Borsele om zo het recreatieve product van dit gebied te versterken.	Het Toeristisch Recreatief Actieplan 2019-2023 uitvoeren, waaronder: creëren van fysieke entrees en het versterken van de wandel- en fietsstructuur. Het maken van nieuwe afspraken over de financiële bijdrage van de toeristische sector.
Het verbeteren van de vindbaarheid van de SGB en het aantrekkelijker maken van de rit met de stoomtrein Goes-Borsele, om zo beter aan te sluiten bij de beleving van de huidige gast.	Het financieel ondersteunen van de SGB, zodat zij het cultureel erfgoed meer onder de aandacht kunnen brengen. Hierover vindt afstemming plaats met de gemeente Goes.
De vijf Bevelandse gemeenten recreatief en toeristisch op de kaart zetten.	Samenwerken met de vijf Bevelandse gemeenten in de Coördinatiegroep Bevelanden Recreatief (Bestuurlijk platform).

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal bezoekers website stichting Landschapspark Borsele	2500	2700	2900	3.000	3000	Beheerder website
Waardering woonomgeving	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	Tabel 14 Waarstaatjegemeente.nl
Aantal bezoekers van gesubsidieerde attracties	40.000	42.000	45.000	45.000	45.000	SGB
Percentage bewoners dat tevreden is over recreatievoorzieningen	70%	72%	75%	75%	Zeelandscan	Zeelandscan

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Toekomstbestendig maken van de eindpuntvoorziening van de SGB in Hoedekenskerke.	Het actualiseren van de eindpuntvoorziening, zodat deze aansluit bij de beleving en wensen van de moderne consument.

8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het behouden van een financieel gezond grondbedrijf dat invulling geeft aan ruimtelijke ambities van de gemeente.	Verkopen / in erfpacht uitgeven van bouwgrond voor woningen en bedrijven. Woningbouwplan Platepolder in Heinkenszand in ontwikkeling brengen. Bij voldoende belangstelling andere plannen ontwikkelen. In samenwerking met marktpartijen stagnerende plannen vlottrekken. Vorbereiden actualisering Nota Grondbeleid in 2020 en vaststelling aansluitend aan de Omgevingsvisie in 2021.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage ha onbebouwd bedrijfsterrein	6%	6%			0%	
Aantal bedrijfsvestigingen	2.400	2.400			2600	KvK

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een voorraad strategische gronden beheren waardoor we adequaat kunnen inspelen op de behoefte naar bouwgrond in grondexploitatie.	We monitoren de markt. Waar nodig en mogelijk gaan we over tot (ver)koop/ruil van gronden om onze grondpositie te behouden en versterken.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Strategische agenda De Bevelanden (2016-2026)	2027
Economische Agenda De Bevelanden (2016)	2027
Regionaal bedrijventerreinprogramma De Bevelanden (2018)	2020
Detailhandelsvisie gemeente Borsele (2013)	2020
Omgevingsplan Zeeland (2018)	n.v.t.
Aandeelhoudersstrategie PZEM NV (2017)	n.v.t.
Aandeelhoudersstrategie Zeeland Seaports (2014) en Fusie-afspraken HBG (2018)	2020
Nota Grondbeleid	2020/2021
Toeristische agenda De Bevelanden (2016-2023)	2024
Toeristisch recreatief actieplan (2019-2023)	2024

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Lokale economie	Delta NV NV Zeeland Seaports NV economische impuls Zeeland

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Lokale economie (bedragen x € 1.000)						
	Rekening					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	170	194	194	195	195
3.1 Economische ontwikkeling	177	227	147	147	147	147
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	3	6	6	6	6	6
3.4 Economische promotie	161	266	174	113	113	113
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	114	434	202	202	202	202
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3.990	1.651	1.697	1.697	1.697	1.697
8.3 Wonen en bouwen	784	59	32	32	32	32
Totaal lasten	5.229	2.814	2.452	2.392	2.392	2.392
Baten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	184	158	158	158	158
3.1 Economische ontwikkeling	17	0	0	0	0	0
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0
3.4 Economische promotie	36	24	49	49	49	49
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3	0	0	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3.289	1.647	1.700	1.700	1.700	1.700
8.3 Wonen en bouwen	1.326	0	0	0	0	0
Totaal baten	4.670	1.856	1.907	1.907	1.907	1.907
Saldo programma	559	958	545	485	485	485
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	1.596	616	156	66	57	57
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	1.090	26	0	0	0	0
Totaal saldo programma	53	368	389	419	428	428

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingBeheer overige gebouwen en gronden

Op dit taakveld hebben wij geen relevante afwijkingen te melden.

Economische ontwikkeling

Op dit taakveld hebben wij geen relevante afwijkingen te melden.

De lasten in 2019 zijn hoger door het vanaf 2018 lopende project 'breedband internet in het buitengebied'. Daarnaast is in 2019 € 100.000 voor een periode van 5 jaar beschikbaar gesteld voor de opstelling en uitvoering van de 'Nota Economisch Beleid'.

Bedrijfsloket en
bedrijfsregelingen

Op dit taakveld hebben wij geen relevante afwijkingen te melden.

Economische promotie

Op dit taakveld is het toeristisch actieplan 2020-2023 opgenomen. Van het beschikbare budget is € 70.000 geraamd in 2020 en € 10.000 per jaar in daaropvolgende jaren.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

In 2019 zijn de lasten eenmalig hoger. € 250.000 voor de geraamde lasten van de Eindpuntvoorziening SGB te Hoedekenskerke en € 35.000 voor de overdracht van het project Borsele op de kaart aan de Stichting Landschapspark Borsele.

Bouwgrondexploitatie

Het product bouwgrondexploitatie is budgettair neutraal in de begroting opgenomen. De reden hiervan is dat de positieve of negatieve effecten opgevangen worden door de reserve bouwgrondexploitaties.

Wonen en bouwen

Dit betreft vooral de rentelasten van de strategische gronden. De stijging vanaf 2020 als gevolg van grondkavel Platepolder. Deze rentelasten worden gedekt uit de reserve bouwgrondexploitaties.

Reserves

We onttrekken, ter dekking van onze lasten, uit onze reserves de volgende posten:

- Strategische gronden uit de reserve bouwgrondexploitaties: jaarlijks € 47.000.
- Toeristisch actieplan voor 2020 € 70.000 en 2021-2023 € 10.000.
- Tijdelijke lasten Stenevate 6 voor 2020 en 2021 € 9.000.

Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn de incidentele baten en lasten geraamd voor:

- Het toeristisch actieplan voor 2020 € 70.000 en 2021-2023 € 10.000.
- Tijdelijke lasten Stenevate 6 voor 2020 en 2021 € 9.000.

Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport

Programmadoelstellingen

Leefbaarheid is van groot belang voor onze inwoners. Het verenigingsleven is de sociale ruggengraat van Borsele. Ontwikkelingen als vergrijzing, ontgroening en individualisering vormen bedreigingen voor het goed functioneren van verenigingen. Ze moeten hierom intensiever samenwerken voor voldoende leden en accommodatie-uitbating. We juichen samenwerking toe en stimuleren dit ook, maar zullen dit niet opleggen.

De school is de plaats waar kinderen hun kennis verwerven, waar zij leren omgaan met elkaar en waar zij nieuwe uitdagingen ervaren. Op lokaal niveau spelen we als lokale overheid een belangrijke rol: we richten ons op de huisvesting van de scholen, op het bestrijden van (onderwijs)achterstanden, op de ontwikkeling van brede scholen/integrale kindcentra en op de schoolbegeleiding. We hebben verder een taak in zaken als leerlingenvervoer en het bestrijden van schooluitval.

4.1 Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Toezicht openbaar onderwijs: Op grond van onze wettelijke verantwoordelijkheid waarborgen we de continuïteit en het specifieke karakter van het openbaar onderwijs.	We houden een vinger aan de pols bij het openbaar onderwijs. We doen dit aan de hand van de diverse rapportages die de stichting periodiek aanlevert.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Kwaliteitsniveau van school-gebouwen: onderhoudsconditie overeenkomstig standaard Nibag	100%	100%	100%	100%	100%	

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het op peil houden van de kwaliteit van onze schoolgebouwen in de gemeente Borsele.	• Gezamenlijke meerjarenonderhoudsplanningen ter controle van de onderhoudsstaat van de schoolgebouwen. • Afspraken maken met de beheerscommissies van de brede scholen over de uitvoering van het onderhoud. • Bij de overige schoolgebouwen ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de schoolbesturen • Via de onderhoudsservice overeenkomsten bieden we de scholen hulp bij de uitvoering van kleine onderhoudsklussen. • Voor Nieuwdorp zijn we bezig met plannen voor een nieuwe school.

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Leerlingen uit het speciaal onderwijs zelfstandig laten reizen met het openbaar vervoer en/of de fiets.	Door middel van het leerlingenvervoer maken we het speciaal onderwijs bereikbaar voor kwetsbare leerlingen met een beperking. We zetten in op het vergroten van zelfstandigheid van deze leerlingen. We enthousiasmeren en ondersteunen leerlingen om uit te stromen naar ov en/of fiets. We zetten hiervoor maatwerk in. Dit doen we in samenwerking met scholen en ov ambassadeurs.
Lokale Educatieve Agenda (LEA) geeft richting en stimuleert een effectieve samenwerking met als doel een optimale en brede ontwikkeling van ieder kind in Borsele.	Wij voeren het overleg over de LEA via de Overleggroep Lokaal Onderwijsbeleid (OLOB). We bespreken hier alle zaken betreffende het onderwijsbeleid. Bij onze overleggen gaan we ook de schooldirecteuren meer betrekken.
Schoolbegeleiding: Ondersteuning aan basisscholen gericht op verbetering van de schoolorganisatie of het onderwijs.	We subsidiëren twee schoolbegeleidingsdiensten (RPCZ en Driestar educatief) die onze basisscholen ondersteunen. Wij werken met een convenant waarin wij afspraken hebben vastgelegd over de inzet van onze subsidies.
Leerplicht: Voorkomen van schooluitval en thuiszitten. Een startkwalificatie of behalen van het hoogst mogelijke niveau voor iedere leerling.	In het overleg met Het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) leggen we de nadruk op preventie.
Overleg met de schoolbesturen en kinderopvangorganisaties over het lokaal onderwijsbeleid met als doel informatie uitwisseling en afspraken over beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering.	We voeren periodiek overleg met de schoolbesturen en de kinderopvang via de Overleggroep Lokaal Onderwijsbeleid (OLOB).
Afnemende leerlingenaantallen: In stand houden van de basisscholen.	De verantwoordelijkheid voor het in stand houden van de scholen ligt bij de schoolbesturen. We ondersteunen de schoolbesturen door flankerend onderwijsbeleid b.v. huisvesting, brede school/IKC.
Brede school/Integraal Kind Centrum (IKC): Samenwerking tussen scholen en andere partijen op het gebied van opvang en zorg bevorderen, teneinde de ontwikkelingskansen van kinderen te verbeteren.	We organiseren buitenschoolse activiteiten via BONS. We participeren in het IKC-fonds en beslissen mee over de aanvragen die hiervoor worden gedaan (regiegroep). Onze bredeschoolcoördinator neemt deel aan het structurele overleg tussen de partners in de brede scholen.
Passend onderwijs: Regionale afstemming van beleid van de schoolbesturen en de gemeenten in de Oosterschelderegio, op de terreinen aansluiting onderwijszorg, leerplicht, doorgaande lijn, leerlingenvervoer, onderwijshuisvesting.	We voeren overleg via de Regionale Educatieve Agenda (REA). We hebben een aantal thema's vastgesteld die een relatie hebben met passend onderwijs. Regionale werkgroepen werken deze thema's verder uit en gaan de hiervoor opgestelde notities actualiseren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Onderwijsachterstandenbeleid /VVE: Voldoende en kwalitatief voorschools aanbod voor peuters met een (risico op) ontwikkelingsachterstand en een zo groot mogelijke deelname van (doelgroep)kinderen in de leeftijd van 2-4 jaar, zodat kinderen zonder of met een kleinere achterstand in het basisonderwijs starten.	We geven uitvoering aan het in 2019, samen met de andere Bevelandse gemeenten, opgestelde meerjarenbeleidsplan 2019-2022. Voor 2020 staan de volgende onderwerpen op het programma: • toeleiding naar de voorschoolse voorzieningen; • wijze van subsidiëring; • invulling van het verplichte aanbod van 16 uur VVE; • monitoring.
Aandacht voor laaggeletterden en mensen met minder digitale vaardigheden.	Het is belangrijk dat mensen weten waar ze terecht kunnen. Het Taalhuis speelt hierin een belangrijke rol.

5.1 Sportbeleid en activering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Sterke, vitale en financieel gezonde sportverenigingen en een goede samenwerking tussen de sportverenigingen.	Het plan van aanpak Verenigingsondersteuning gaan we evalueren en indien nodig bijstellen. Samenwerking is een onderwerp dat vandaag de dag veel ter sprake komt tijdens de overleggen en bijeenkomsten met de verenigingen. Wij stimuleren de verenigingen om samen te werken en bieden hen hierbij ondersteuning aan.
Een nieuwe nota sport en bewegen / lokaal sportakkoord voor de gemeente Borsele.	Op 7 maart 2019 heeft onze wethouder het Zeeuws Sportakkoord ondertekend. Inmiddels hebben we vanuit het Rijk middelen ontvangen om ook een lokaal sportakkoord te gaan opstellen. Omdat de huidige nota Samenspel aan het einde van dit jaar afloopt, waren er toch al plannen om een nieuwe nota sport en bewegen op te gaan stellen. Deze werkzaamheden kunnen daarom mooi gecombineerd worden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We zetten in op het verbeteren van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. De gemeente Borsele op de kaart zetten als zijnde een gemeente waar veel te doen is op het gebied van sport en bewegen. Het inzetten van een sportambassadeur. Inwoners stimuleren om meer te sporten en te bewegen in de openbare ruimte.	In samenwerking met het basisonderwijs werken wij aan de uitvoering van de visie op het bewegingsonderwijs. In het schooljaar 2019-2020 voeren wij een praktijkexperiment uit op één basisschool, met als doel de ervaring uit te kunnen rollen naar andere scholen. Het organiseren van een grootschalig evenement op het gebied van sport en bewegen, in samenwerking met uiteenlopende partijen en passend bij de identiteit van de gemeente Borsele. De mogelijkheid onderzoeken om een sportambassadeur in te zetten. De mogelijkheden onderzoeken om nadrukkelijk aandacht te besteden aan het realiseren van een beweegvriendelijke omgeving. Hierbij leggen we een relatie met de nieuwe Omgevingswet.
De combinatiefunctionarissen voeren het huidige beleid uit op het gebied van sport, bewegen, gezondheid en cultuur.	Het huidige aantal fte's combinatiefunctionarissen continueren we.
Het gedachtengoed van De Vitale Revolutie zoveel mogelijk borgen in het beleid.	De activiteiten van de Stichting De Vitale Revolutie zijn per 1 juli 2019 gestopt. De Stichting heeft geconcludeerd dat het samenwerkingsverband met publieke en private partijen niet tot gedeeld urgentiebesef en gemeenschappelijke doelstellingen kon komen. We onderzoeken of het thema Vitaliteit in een andere constellatie de gewenste beweging op gang kan brengen.
De leefstijl, het zelfvertrouwen en de zelfwaardering onder re-integratie cliënten uit de participatieladder treden 1-2 met een ongezonde leefstijl verbeteren en hun sociale netwerk uitbreiden.	Uitvoeren van het project Stap je Fitter door de leefstijlcoach, in samenwerking met diverse partijen.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
% mensen met (ernstig) overgewicht: 64+	62%	62%	62%	62%	60%	Zeelandscan
% mensen dat lid is van een sportvereniging	30%	30%	30%	30%	30%	Zeelandscan
% mensen met (ernstig) overgewicht: 19-64	42%	42%	42%	42%	40%	Zeelandscan

5.2 Sportaccommodaties

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Voldoende en geschikte accommodaties voor sport en bewegen.	Door verschillende ontwikkelingen, met name op het gebied van samenwerking/fusie, veranderen de wensen en behoeften m.b.t. sportaccommodaties. Sommige accommodaties zullen door deze ontwikkelingen (nog) intensiever gebruikt gaan worden, andere accommodaties zullen overbodig worden. Samen met de betreffende verenigingen gaan wij op zoek naar passende oplossingen. Bij Luctor Heinkenszand wordt in 2020 een kunstgrasveld aangelegd.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Aantrekkelijk cultuurbeleid voor inwoners en toeristen.	Uitvoering van de nota "Borsele Cultureel in beeld".
Kinderen mogelijkheid geven tot muziekonderwijs.	De Zeeuwse Muziekschool subsidiëren. Deelname en subsidiëren regionale programma Kunst en Cultuureducatie.
Bibliotheekwerk: Alle inwoners kunnen gebruik maken van een kwalitatief goede bibliotheekfunctie.	Instandhouding huidig bibliotheekaanbod, waarbij we met name inzetten op de jeugd door middel van het programma Bibliotheek op school.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal leden Bibliotheek	4530	4530	4530	4530	4500	Bibliotheek Oosterschelde
Aantal leerlingen Muziekschool excl. groepslessen	123	123	123	123	125	Zeeuwse muziekschool

5.4 Musea

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Musea en evenementen die betrokken zijn bij lokale historie stimuleren.	De nieuwe structurele subsidieregeling voor onze musea toepassen en na afloop van het jaar evalueren.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Vanuit de rijksoverheid zijn wij verplicht een regionale omroep te bekostigen.	Bekostiging van de, in gezamenlijkheid met omliggende gemeenten aangewezen, regionale omroep met maximaal de van het rijk ontvangen middelen.

5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Creëren van meer groene speelplekken in een natuurlijke omgeving en het terugbrengen van het aantal speeltoestellen, conform de nota Spelenderwijs.	De speeltuinverenigingen zijn en blijven de belangrijkste partners bij de uitvoering van het speeltuinbeleid. Bij het vervangen van toestellen en/of aanleggen van nieuwe speelplekken, gaat de voorkeur uit naar natuurlijk spelen. Dit doen we in goed overleg met de speeltuinverenigingen.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Verbreden van de dorpshuisfunctie.	We verstrekken exploitatiesubsidies en adviseren over exploitatie, beheer en onderhoud. Daar waar behoefte is aan het opknappen van een dorpshuis denken we actief mee.
Wonen, zorg en welzijn: Door innovatieve oplossingen de zorg betaalbaar te houden.	• We geven uitvoering aan het actieplan Beter (T)Huis In Borsele. We zetten in op Dementievriendelijk Borsele, door middel van trainingen, bijeenkomsten en informatiecampagnes. • We zetten vrijwilligers van de Vrijwillige Thuisadministratie in. Deze verlenen hulp aan inwoners bij hun (financiële) administratie en het aanvragen van tegemoetkomingen. • We stimuleren de mogelijkheden van domotica, door de Woon+++ regeling te verbreden met de aspecten levensloopbestendigheid, duurzaamheid en (zorg)thuis technologie. Dit met als doel om langer zelfstandig wonen mogelijk te maken. • We onderzoeken de mogelijkheden voor preventieve huisbezoeken voor inwoners van 75+. • We creëren een sociale ontmoetingsplek in de dorpen voor een brede doelgroep, waarbij we aandacht hebben voor de problematiek van eenzaamheid, dementie en extramuralisering. We zien hier een kans en rol weggelegd voor onze dorpshuizen. • Het zoveel mogelijk op zichzelf of in familieverband laten wonen van mensen die zorg nodig hebben; in plaats van opname in instellingen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Vervoer tussen kernen: We willen de bereikbaarheid van onze 15 kernen op peil houden in het kader van de leefbaarheid en het verdwijnen van voorzieningen. Daartoe zijn goede verbindingen van belang.	We willen proefprojecten, alternatieve vervoersvormen en andere mogelijkheden ontwikkelen met een diversiteit aan partijen. Dat vergt een vernuftige blik op de bestaande (openbaar vervoer) lijnen en middelen. We leggen hierbij een koppeling met het programma Verkeer en openbare ruimte.
Het versterken van de talentontwikkeling van onze jongeren.	De jongerenwerker en de Jongerenraad Borsele werken samen aan een passend aanbod voor onze jeugd. Wij faciliteren het jeugd – en jongerenwerk door middel van subsidie en advisering door onze jongerenwerker. Wij stellen een bijdrage beschikbaar om het scoutinggebouw in Heinkenszand op te knappen. Zoals genoemd in het programma, bestuur en veiligheid, willen we met het opstarten van een kinderraad, kinderen bieden dat ze hun talenten ontwikkelen op het terrein van burgerschap en politiek.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Algemene subsidieverordening (2016)	n.v.t.
Cultuurnota Borsele Cultureel In Beeld 2017-2020	2021
Visie bibliotheekwerk Oosterschelderegio 2017-2020	2021
Integraal Huisvestingsplan (2011)	n.v.t.
Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs (2018)	n.v.t.
Meerjarenplan Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022	2023
Meerjaren onderhoudsplanung schoolgebouwen (2019)	2020
Meerjareninvesteringschema (2018)	2020
Verordening leerlingenvervoer (2016)	n.v.t.
Sportnota Samenspel (2016-2019)	2020
Notitie toezicht openbaar onderwijs 'Actief op de achtergrond' (2013)	n.v.t.
Actieplan "Wonen, Zorg en Welzijn": Beter (T)Huis in Borsele (2016-2020)	2021

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	(bedragen x € 1.000)
--	----------------------

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
4.1 Openbaar basisonderwijs	23	3	3	3	3	3
4.2 Onderwijshuisvesting	940	859	836	831	824	814
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.525	1.609	1.569	1.568	1.568	1.567
5.1 Sportbeleid en activering	330	219	257	257	257	257
5.2 Sportaccommodaties	718	687	748	723	721	719
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	250	360	276	276	276	276
5.4 Musea	34	2	33	33	33	33
5.5 Cultureel erfgoed	0	104	16	6	6	6
5.6 Media	674	707	713	713	713	713
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	315	257	208	208	208	208
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.540	1.616	1.799	1.897	2.015	2.088
Totaal lasten	6.349	6.421	6.458	6.514	6.624	6.684
Baten						
4.1 Openbaar basisonderwijs	1	0	0	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	75	117	119	119	119	119
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	194	163	171	171	171	171
5.1 Sportbeleid en activering	30	0	0	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	67	72	74	74	74	74
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2	0	0	0	0	0
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	44	0	0	0	0
5.6 Media	57	58	60	60	60	60
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	55	5	5	5	5	5
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	264	275	285	285	285	285
Totaal baten	745	734	714	714	714	714
Saldo programma	5.604	5.687	5.745	5.801	5.910	5.970
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	184	308	134	134	134	134
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	5.419	5.380	5.611	5.667	5.776	5.836

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingOpenbaar basisonderwijs

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Onderwijshuisvesting

De daling van de lasten is met name het gevolg van dalende kapitaallasten.

Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Sportbeleid en activering

De nota sportbeleid 2020-2023 wordt in de loop van 2020 vastgesteld. De jaarlijkse bijdrage van € 50.000 voor deze periode is geraamd.

Sportaccommodaties

Vanaf 2020 is rekening gehouden met de kapitaallasten van het kunstgrasveld in Heinkenszand voor € 38.000.

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

In 2019 waren de lasten € 80.000 hoger vanwege de subsidie voor de “Slag om de Schelde”. In 2020 zijn de lasten hiervoor met € 16.000 en vanaf 2021 met € 6.000 verhoogd.

Musea

In overeenstemming met de kadernota 2020-2023 hebben wij dit taakveld verhoogd met € 31.000.

Cultureel erfgoed

De lasten in 2019 zijn € 80.000 hoger geraamd. Dit is het resterende saldo van het projectkrediet ‘cultuur in beeld 2017-2020’.

Media

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Openbaar groen en (open)luchtrecreatie

Op dit programma worden baten en lasten verantwoord van het onderhoud en de subsidiëring van de speeltuinen. Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden.

Samenkracht en burgerparticipatie

Dit betreft met name de lasten van kindercentra en dorpshuizen. De jaarlijkse stijging is het gevolg van hogere kapitaallasten als gevolg van investeringen.

Reserves

Onder de reserves is een structurele onttrekking geraamd van € 53.000 van de reserve masterplan 's-Gravenpolder om de kapitaallasten van de school mede te dekken.

Voor de periode 2020-2023 wordt voor musea ieder jaar € 31.000 (€ 124.000 in totaal) onttrokken aan het weerstandsvermogen. Voor de periode 2020-2023 wordt voor de sportnota ieder jaar € 50.000 (€ 200.000 in totaal) onttrokken aan het weerstandsvermogen.

Incidentele baten en lasten

In de jaren 2020-2023 wordt € 50.000 aan het algemeen weerstandsvermogen onttrokken voor de uitvoering van nota Sport en bewegen 2020-2023. In de jaren 2020-2023 wordt € 31.000 aan het algemeen weerstandsvermogen onttrokken voor ondersteuning musea.

Programma Werk en inkomen

Programmadoelstellingen

Inkomen: We voldoen aan onze wettelijke taak om uitvoering te geven aan de sociale wetten die onder verantwoording van de gemeente vallen (WWB, IOAW, IOAZ). Deze zijn gericht op het waarborgen van een minimale inkomstenvoorziening. In de WWB is geregeld dat werk boven inkomen gaat.

Werk: Het doel van ons beleid is om mensen in een uitkeringssituatie uit te laten stromen naar betaald werk. Onderdeel daarvan is mensen die in een (uitkerings)situatie verkeren, waarbij de afstand tot regulier werk moeilijk te overbruggen is, te bemiddelen naar mogelijkheden van (gedeeltelijk) gesubsidieerde arbeidsplaatsen of training en scholing.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een zo hoog mogelijke participatie van de mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	Aan de gemeenschappelijke regelingen De Betho en GR De Bevelanden uitvoeringsbudget ter beschikking stellen.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouders, die wij vanuit het Rijk opgelegd krijgen.	We zetten in op de integratie van statushouders door met onze lokale netwerken eerder aan te sluiten bij de maatschappelijke begeleiding vanuit Vluchtelingenwerk.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal statushouders in begeleiding						WIZ
Aantal statushouders taakstelling (huisvesting) rijk					17	WIZ

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Inwoners met een laag inkomen stimuleren zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen financiële situatie.	We maken inwoners bewust van de mogelijkheden voor aanvullende inkomensvoorzieningen via de afdeling Werk, Inkomen & Zorg (WIZ) van GR de Bevelanden. Door middel van een stevige poortwachtersfunctie en de inzet van re-integratie trachten we de uitkeringsbestanden te stabiliseren. We zetten in op activiteiten ter voorkoming van armoede en schulden door vroegsignalering van schulden en het stimuleren van een actieve leefstijl om sociaal isolement en ongezonde leefstijl door armoede te voorkomen, dan wel te verminderen. Wij verkennen nieuw beleid voor de uitkeringsgerechtigden in participatieladder 1 en 2 (zorgbestand met een grote afstand tot de arbeidsmarkt).
Kinderen mogen niet de dupe worden van de financiële situatie van hun ouders.	We zorgen voor een volledig 'kindpakket' voor kinderen in armoedezinnen door subsidiëring van partijen die zich richten op voorzieningen voor kinderen. Ook organiseren we lokaal activiteiten waardoor kinderen kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Voorbeelden hiervan zijn: Bons (Borsele Na School; laagdrempelige naschoolse activiteiten), de vakantieregeling voor minima, de stichting Leergeld, het Jeugdfonds Sport & Cultuur, de Kledingbank, de Voedselbank en Kinderkamp Borsele.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal uitkeringsgerechtigden dat uitstroomt naar (regulier) werk					60	WIZ
Aantal uitkeringsgerechtigden dat uitstroomt door andere redenen					8%	WIZ
Aantal uitkeringsgerechtigden dat instroomt					60	WIZ

6.4 Begeleide participatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We leiden onze inwoners toe naar een zo duurzaam en hoog mogelijke arbeidsparticipatie, dan wel maatschappelijke participatie.	We geven uitvoering aan de zogeheten baanafspraken. Dat wil zeggen dat we personen met een arbeidshandicap plaatsen in reguliere banen. Voor de doelgroep jonggehandicapten met arbeidsvermogen hebben we een sluitende aanpak in samenwerking met de scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, het praktijkonderwijs en het UWV.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal personen met een arbeidsbeperking						WIZ

6.5 Arbeidsparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We begeleiden onze inwoners naar een zo duurzaam en hoog mogelijke arbeidsparticipatie.	Inwoners met een uitkering zijn verplicht om mee te werken aan hun re-integratie. Als zij niet aan deze verplichting voldoen, leggen we hen een maatregel op: een korting op de uitkering. We begeleiden inwoners naar betaald werk en maatschappelijke participatie waarbij we zo nodig een inkomensvoorziening op basis van de Participatiewet bieden. Jongeren tot 27 jaar zonder startkwalificatie geven we de mogelijkheid om aan een zogeheten kwalificerend traject deel te nemen (minimaal havo/vwo of mbo-niveau 2). We doen dit in samenwerking met het Regionaal Bureau Leerplicht Oosterschelderegio.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Verordening Wet Inburgering (2015)	n.v.t.
Verordening Individuele Inkomensvoorziening (2015)	n.v.t.
Verordening Individuele Studietoelage (2015)	n.v.t.
Verordening Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO 2017)	2020
Verordening Declaratiefonds	n.v.t.
Verordening Re-integratie en Tegenprestatie Participatiewet (2015)	n.v.t.
Verordening Cliëntenparticipatie (2015)	doorlopend

Omschrijving	Herzieningsdatum
Beleidsplan schuldhelpverlening 2014-2017	2020
Beleidsplan en controleplan Hoogwaardig Handhaven (2008)	doorlopend
Verordening declaratiefonds	2019
Verordening Re-integratie en tegenprestatie Participatiewet (2015)	doorlopend
Handhavings- en Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ (2019)	n.v.t.
Besluit maatschappelijke ondersteuning (2015)	2020

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Werk en inkomen	(bedragen x € 1.000)					
--	-----------------------------	--	--	--	--	--

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	87	71	75	74	74	75
6.3 Inkomensregelingen	4.378	4.565	4.431	4.429	4.429	4.432
6.4 Begeleide participatie	1.592	1.445	1.462	1.468	1.476	1.456
6.5 Arbeidsparticipatie	577	515	537	536	536	537
Totaal lasten	6.635	6.596	6.504	6.507	6.515	6.499
Baten						
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	1.768	1.578	1.558	1.548	1.523	1.503
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	3.241	3.139	3.002	3.002	3.002	3.002
6.4 Begeleide participatie	167	62	62	62	62	62
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	5.176	4.779	4.623	4.613	4.588	4.568
Saldo programma	1.458	1.817	1.881	1.895	1.928	1.932
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	166	0	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	1.292	1.817	1.881	1.895	1.928	1.932

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingInkomensregelingen

Op dit taakveld verwachten we vanaf 2020 een daling van ca. € 190.000 (per saldo) als gevolg van een daling van het aantal inwoners dat een beroep doet op een WWB, IOAW, IOAZ en overige regelingen. Als gevolg hiervan daalt ook de uitkering van het Rijk.

Vanaf 2019 is het budget voor schuld- en armoedebestrijding structureel verhoogd met € 68.000 tot het niveau van € 113.000 per jaar.

Verder zijn er geen relevante verschillen te melden op dit programma.

Reserves

Op dit programma zijn geen mutaties in reserves geraamd.

Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten of lasten geraamd.

Programma Zorg

Programmadoelstellingen

Het beleid op het terrein van zorg en welzijn is gericht op het creëren van een gemeente waarin het prettig samenleven is, waar mensen niet worden uitgesloten en waar zorg is voor elkaar. Doordat problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en er passend wordt ingegrepen, wordt er op termijn minder beroep gedaan op zwaardere (en duurdere) professionele zorg. Zorg en ondersteuning voor onze kwetsbare inwoners zijn kleinschalig en dicht bij de mensen georganiseerd, waardoor mensen zo lang mogelijk binnen het eigen netwerk en in hun eigen omgeving kunnen blijven. We geven vorm aan de transformatie van de zorg in samenwerking met onze zorgpartners die actief zijn in het sociaal domein.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
We ondersteunen op participatie gerichte burgerinitiatieven, vrijwilligers en mantelzorg.	Onze welzijnsmedewerkers werken vanuit Borsele Voor Elkaar aan het opbouwen van een stevig sociaal netwerk in de dorpen (doorontwikkeling project Zorgzame Dorpen). We leggen daarbij de nadruk op het betrekken van vrijwilligers en lokale partners zoals ondernemers, thuiszorgorganisaties, huisartsen, verenigingen en dorpshuizen.
Onze (kwetsbare, eenzame) inwoners stimuleren zelf de regie over hun leven te nemen, door vroeg te werken aan een stevig sociaal netwerk in hun eigen omgeving.	We doen dit door onder andere algemene laagdrempelige activiteiten aan te bieden vanuit het VrijwilligersHuis en Borsele Beweegt. We bieden ondersteuning aan vrijwilligers en mantelzorgers. We zetten continu in op het werven van vrijwilligers met behulp van online dienstenplatform Borsele Voor Elkaar.
Mensen met een zorg- en hulpbehoefte kunnen zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde omgeving blijven wonen.	Samen met betrokken partners geven we inhoudelijk en financieel invulling aan een nieuwe benadering van de welzijnsactiviteiten. Daarbij haken we aan bij ons project Borsele Met Elkaar, waarbij een preventieve aanpak van eenzaamheid en activiteiten voor onze kwetsbare inwoners samenkomen. Dit sluit ook aan bij het actieprogramma Eén Tegen Eenzaamheid zoals door minister Hugo de Jonge is gepresenteerd.
Het vorm geven van de verbinding tussen preventie en zorg door een koppeling te maken van het preventieve Jeugd- en Jongerenwerk met lichte ambulante begeleiding van jongeren.	Onze jongerenwerker levert een positieve bijdrage bij de overgang 18-/18+ naar jongvolwassenheid.
Een breed opgezet aanbod en systeem waarmee we in een vroeg stadium in hulpvragen kunnen voorzien om inzet van dure zorg te voorkomen.	We zetten in op bekendheid van de algemene (preventieve) voorzieningen en investeren in een breed netwerk met onze zorgpartners en vrijwilligers, waardoor formele en informele zorg goed op elkaar kunnen aansluiten. Signalering, samenwerking en doorverwijzing binnen verschillende werkvelden in het Sociaal domein worden daardoor steeds meer vanzelfsprekend.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Veilige kinderopvang en peutergroepen waar kwaliteit voorop staat en kinderen zich kunnen ontwikkelen.	Wij dragen zorg voor het toezicht op alle locaties voor kinderopvang (inclusief peutergroepen). Dit doen we in goede samenwerking met de GGD.
Kinderen tussen twee en vier jaar voorbereiden op de basisschool. Bij de peutergroepen leren kinderen omgaan met leeftijdsgenootjes en is er volop materiaal om nieuwe dingen te ontdekken.	Wij subsidiëren de peutergroepen, zodat ieder kind kan deelnemen en zich kan ontwikkelen.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
% personen dat eenzaam is (16-64)	39%	39%	39%	39%	36%	Zeelandscan
% personen dat eenzaam is (16-)	20%	20%	20%	20%	18%	Zeelandscan
% personen dat eenzaam is (65+)	48%	48%	48%	48%	45%	Zeelandscan
% mantelzorgers dat overbelast is	15%	15%	15%	15%	15%	Zeelandscan

6.2 Wijkteams

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Centrum Jeugd en Gezin: wij willen een passende zorgstructuur die aansluit op de behoefte om passende zorg te leveren.	We breiden onze zorgstructuur uit met een nieuw op te zetten MDO (Multidisciplinair Preventieoverleg Jeugd). Dit doen we samen met jeugdpolitie, jeugd jongerenwerker, leerplichtambtenaar en jeugdgezondheidszorg (JGZ).
Preventie jeugd: wij willen voorkomen dat jongeren tussen wal en schip vallen en er een doorlopende lijn ontstaat voor jongeren die 18 jaar worden.	Vanuit het beleidsplan jongvolwassenen sturen we alle 17-jarigen een felicitatiekaart met verwijzing naar relevante informatie voor hun toekomst. Wij maken afspraken met zorgaanbieders over het maken van een toekomstplan samen met de jongeren.
Wij willen graag in een vroeg stadium aansluiten bij de leefwereld van jonge gezinnen.	Wij gaan samen met de kinderopvang en JGZ in gesprek om te kijken waar een mogelijke rol ligt om onze opvoedcoaches al in een vroeg stadium te betrekken bij signalen dat er ondersteuning in het gezin nodig is.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Door materiële en immateriële voorzieningen zijn inwoners met fysieke beperkingen beter in staat om deel te nemen aan de samenleving.	We bieden maatwerk door de mogelijkheden in de directe omgeving van de hulpvrager zo goed mogelijk te benutten. We garanderen keuzemogelijkheid, bijvoorbeeld door middel van PGB.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Door innovatieve oplossingen maken we de zorg betaalbaar.	We stimuleren de mogelijkheden van domotica. We willen daartoe de Woon+++regeling verbreden. We geven uitvoering aan het actieplan Beter (T)Huis In Borsele. Daarbij geven we voorrang aan projecten zoals Dementievriendelijk Borsele, de Vrijwilligers Thuis Administratie etc. We beperken het beroep op de maatwerkvoorzieningen door het ontwikkelen en aanbieden van algemene en collectieve voorzieningen.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage cliënten dat tevreden is over de wijze waarop deze geholpen is						SWVO
Aantal maatwerkvoorzieningen WMO	602	602	602	602	602	SWVO

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Voor iedere inwoner met (dreigende) financiële problemen hebben we een passend aanbod voor het voorkomen, verminderen of oplossen van schulden.	In het project Vroeg signalering schulden bij GR de Bevelanden WIZ werken we samen met partners zoals zorgverzekeraars, energiemaatschappijen, woningcorporaties en Sabewa. Om schulden te voorkomen geven we iedere nieuwe uitkeringsgerechtigde een budgetadvies. Daarnaast zetten we in op preventie om ook op die wijze schulden te voorkomen. We leiden bijvoorbeeld vrijwilligers op om (kwetsbare) mensen te helpen met hun financiële administratie ter voorkoming van schulden. Voor inwoners met schulden zoeken we door middel van maatwerk naar een passende oplossing.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Totaal aantal casussen schulddienstverlening						WIZ

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland Toegang jeugdhulp: We willen in Borsele een integrale, adequate en kwalitatief goede jeugdhulp bieden door specialistische voorzieningen in Zeeland beschikbaar houden.	We gaan onze toegangsmedewerkers coachen/trainen om te anticiperen op het nieuwe inkoopbeleid jeugd. We sluiten aan bij de provinciale ontwikkeling om gezamenlijk een toegang op te zetten voor de meeste complexe casussen.

6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Inwoners met psychische en/of psychosociale problemen krijgen daar waar mogelijk ondersteuning en zorg in de eigen omgeving.	Met ambulante zorg (begeleid wonen) bieden we inwoners met psychische en/of psycho-sociale problemen de mogelijkheid om zo lang mogelijk in de eigen omgeving te blijven wonen. We pakken lokaal op wat lokaal kan en werken samen op Zeeuws niveau waar nodig. We onderzoeken de mogelijkheden voor beschut wonen in samenwerking met de woningcoöperatie. We ontwikkelen de actiepunten uit het Plan van aanpak verwarde personen. We werken met een nieuw op te zetten OGGZ-netwerk om met de juiste partners aan tafel casussen te kunnen afstemmen.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Huiselijk Geweld en Kindermishandeling: huiselijk geweld en kindermishandeling terug dringen en duurzaam oplossen.	We stellen beleid op hoe we binnen de gemeente verder vorm geven aan het uitrollen van de Wet verscherpte meldcode en stellen hierbij een eigen afwegingskader vast. We evalueren samen met Veilig Thuis onze samenwerkingsafspraken.
Uitvoering geven aan landelijk programma "Geweld hoort nergens thuis".	We geven in gezamenlijkheid met andere gemeenten uitvoering aan diverse acties zoals omschreven in de regiovisie: "Voor een toekomst zonder Geweld".
Wachlijsten: we voorkomen dat kinderen te lang op passende hulp moeten wachten.	De procescoördinatoren en de Gecertificeerde Instellingen (GI's) maken samenwerkingsafspraken en houden toezicht en zo nodig bieden ze noodoplossingen binnen de mogelijkheden van de wet.

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het bevorderen van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking.	- De GGD Zeeland geeft uitvoering aan de wettelijke taak op gebied van de uitvoering van preventief gezondheidsbeleid van gemeenten, zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg). - De (beleidsmatige) programmabegroting 2019 sluit aan bij de ontwikkelingen in het sociaal domein en de transformatie die hier nog steeds gaande is. Samen met andere gemeenten en partnerinstellingen geven we hieraan verder invulling. Het traject Zeeuwse Samenwerking Sociaal Domein is daarbij richtinggevend. - Verder voeren wij de regionale paragraaf gezondheidsbeleid uit en voor onze lokale preventieve activiteiten geven we uitvoering aan de lokale paragraaf sociaal domein. - Wij stimuleren dat professionals zo veel als mogelijk lokaal de aansluiting zoeken en preventief werken. Samen met de GGD kijken we hoe we dit in 2020 verder kunnen uitrollen zodat er een nog betere aansluiting plaatsvindt binnen onze lokale toegang.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage inwoners 16+ dat de eigen gezondheid als goed beoordeelt	77%	77%	77%	77%	77%	Zeelandscan

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Algemene subsidieverordening (2016)	n.v.t.
Actieplan “Wonen, Zorg en Welzijn”: Beter (T)Huis in Borsele (2016-2020)	2021
Projectplan “Verkenning domotica en digitale gezondheidsvoorzieningen” (2015)	n.v.t.
Visie De brede scholen verbreed (2009)	n.v.t.
Verordening Wmo (2017)	2020
Financieel besluit Wmo (2017)	2020
Lokale paragraaf sociaal domein 2019-2022	2023
Beleidsregels Wmo (2017)	2020
Transformatieagenda jeugdzorg Zeeland 2018-2021	n.v.t.
Regionale Nota Gezondheidsbeleid (2018)	2021

Omschrijving	Herzieningsdatum
(Regionale) Kadernota Sociaal Domein (2018-2021)	2022
Verordening Jeugdhulp (2015)	2020
Nadere regels Jeugdhulp (2017)	2020
Notitie Zorgstructuur Borsele (2016)	n.v.t.
Inkoopbeleid Jeugdhulp Zeeland (2020)	2023

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Zorg	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst Zeeland Veiligheidsregio Zeeland Samenwerkingsverband GR de Bevelanden

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Zorg		(bedragen x € 1.000)				
	Rekening					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.117	1.318	1.348	1.348	1.347	1.347
6.2 Wijkteams	940	848	872	939	939	939
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	789	587	625	625	625	625
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	3.720	3.801	3.984	3.985	3.986	3.989
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	4.100	3.542	4.557	4.558	4.559	4.560
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	23	23	23	23	23	23
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.198	724	764	764	764	764
7.1 Volksgezondheid	936	1.100	1.078	1.078	1.078	1.078
Totaal lasten	12.824	11.943	13.252	13.321	13.321	13.326
Baten						
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	8.342	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	9	49	50	50	50	50
6.2 Wijkteams	24	0	0	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	305	235	235	235	235	235
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	128	0	0	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	15	0	0	0	0	0
Totaal baten	8.822	284	285	285	285	285
Saldo programma	4.001	11.658	12.967	13.036	13.036	13.041
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	1.430	614	0	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	2.572	11.044	12.967	13.036	13.036	13.041

Verschillen ten opzichte van vorige begroting

Om een beter inzicht te geven in de totale kosten voor het sociaal domein hebben wij in de begroting 2019 van het Sociaal Domein de baten en lasten van een aantal IV3-codes uitgebreid en nieuwe IV3-codes toegevoegd die eerder niet opgenomen waren in de begroting sociaal domein. Dit heeft geleid tot een aantal verschuivingen en aanvullingen binnen de IV3-codes. Hierdoor ontstaan tussen de verschillende jaarschijven soms stijgingen die verband houden met het omzetten van posten over en weer. Zie bijvoorbeeld de post wijkteams en maatwerkvoorzieningen Wmo.

Samenkracht en burgerparticipatie

Op dit taakveld hebben we geen relevante bijzonderheden te melden.

Maatwerkdienstverlening 18+ en maatwerkdienstverlening 18-

We nemen de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen voor het volledige (reële) bedrag op in onze gemeentelijke begroting. Vanaf 2020 stijgen de lasten voor de maatwerkdienstverlening met circa € 1.200.000. Dit betreft de uitgaven in het kader van onder meer de Wmo maatwerkvoorzieningen (bijvoorbeeld: individuele begeleiding, huishoudelijke verzorging) en Zorg In Natura jeugdhulp (bijvoorbeeld: jeugd-GGZ, persoonlijke verzorging en kortdurend verblijf voor 18-). We kopen deze zorg in via onze samenwerkingsverbanden: Wmo via het Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio (SWVO) en de jeugdhulp via de Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland (IJZ).

Geëscaleerde zorg 18+

Op dit taakveld hebben we geen relevante bijzonderheden te melden.

Geëscaleerde zorg 18-

Op dit taakveld hebben we geen relevante bijzonderheden te melden.

Volksgezondheid

Op dit taakveld hebben we geen relevante bijzonderheden te melden.

Reserves

In 2019 hebben we nog rekening gehouden met dekking van de lasten uit de reserve sociaal domein. Conform de kadernota is dit vanaf 2020 niet meer het geval. Deze lasten hebben we namelijk structureel opgenomen in de kadernota.

Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten of lasten geraamd.

Programma Milieu

Programmadoelstellingen

Het zwaartepunt van het beleid ligt op de implementatie van duurzaamheidsmaatregelen en dan met name op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

7.2 Riolering

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Doelmatige inzameling en transport van afvalwater.	Goed onderhouden van de riolering zoals is aangegeven in het Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2023 (GRP). Scheiding van de afvalwaterstromen, schoon en vuilwater. Rioolvreemd water op de riolering zoals drainagewater verminderen tot maximaal 10%. Streven naar 2% minder energieverbruik voor de gemalen en drukrioleringen per jaar. Bij extreme neerslag water bovengronds bergen en afvoeren.
Verder klimaatbestendig maken van de openbare ruimte waarbij waterschade zoveel mogelijk voorkomen wordt.	• Samen met het waterschap locaties onderzoeken waar mogelijk wateroverlast op kan treden en onderzoek doen naar plaatsen voor (zoet)waterbuffering. • Maatregelen Fortrapastraat, Midden- en Schoolstraat in 's-Gravenpolder. • Aanpassingen aan de riolering in de Deken Tomaslaan 's-Heerenhoek, Ovezandseweg in Oudelande en de Strandloperstraat in Heinkenszand. • Verdere communicatie met de bewoners over het verder klimaatbestendig maken van tuinen door het aanbrengen van ontlastputjes, waterberging en de inrichting van tuinen.
Schoon oppervlaktewater, grondwater en een schone waterbodem.	• Maatregelen aangegeven in het GRP, zoals baggeren van waterbodems en controle op foute rioolaansluitingen.
Een kostendekkend tarief voor de rioolheffing.	Vanaf 2020 wordt de heffing zoals in de kadernota 2020-2023 aangegeven in stappen verhoogd tot 100% kostendekking. Hier bovenop komt een inflatiecorrectie van 1,5%.

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Voldoen aan de doelstelling van het uitvoeringsprogramma Van afval naar Grondstof-huishoudelijk Afval (VANG-HHA) van 100 kg restafval per inwoner per jaar.	Per 1 januari 2020 worden plastic en drankenkartons gelijktijdig met de restcontainer opgehaald. Via het nascheidingsproces worden het plastic en de drankenkartons verder uitgesorteerd. Dit heeft een positieve invloed op het op te halen aantal kilo's per inwoner per jaar. De GFT-campagne, al gestart in 2019, zetten we voort in 2020. Het doel van de campagne is het terugdringen van het percentage GFT-afval in de restcontainer.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Percentage afvalscheiding (% gescheiden afval op totaal)	74 %	74%	75%	75%	75%	OLAZ

7.4 Milieubeheer

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Uitvoering duurzaamheidsvisie.	Met behulp van een uitvoeringsplan (vaststelling 2020) geven we uitvoering aan de duurzaamheidsvisie. Binnen de vier transitielijnen (Groen&Fruitig, Puur & Samen, Schoon en Circulair en Fris&Energiek) voeren we projecten uit en ontwikkelen we plannen zoals een actieplan klimaatadaptatie (2020), een actieplan richting een energieneutrale eigen organisatie (2020), een routekaart energieneutrale gemeente (2020/2021) et cetera. Tegelijkertijd blijven we bestaande initiatieven in het kader van bijvoorbeeld de boomfeestdag, de activiteiten in het kader van de Schone Schelde, B-2030, en dergelijke ontwikkelen.
Sanering asbestdaken.	Ingezet wordt op het verder asbestvrij maken van de kernen. Hierbij wordt uitvoering gegeven aan de Subsidieregeling 'Asbest van het Dak 2016'. Deze regeling zullen wij onder de aandacht blijven brengen en inwoners stimuleren gebruik te maken van de regeling. In 2020 zullen wij onze regeling evalueren, dit mede in relatie met de ontwikkelingen in de landelijke wet- en regelgeving.
Bodembeleid.	We evalueren de Nota Bodembeheer, de bodemkwaliteitskaart en de Nota duurzaam bodembeleid. In 2020 zullen we deze, in samenhang met de omgevingswet, actualiseren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een proactieve uitvoering van de Wet natuurbescherming.	In Nieuwdorp voeren we een pilotproject proactieve soortenbescherming uit. We stellen voor Nieuwdorp een natuurwaardenkaart en/of soortenmanagementplan op. Hiermee voorkomen we dat voor ieder individueel initiatief/project een aparte ontheffing (in het kader van natuurwetgeving) moet worden aangevraagd, wat tot extra kosten leidt. Bij een positieve evaluatie van de pilot in Nieuwdorp overwegen we dit ook in andere dorpen door te voeren.
Biodiversiteit & klimaatadaptatie.	We geven verder uitvoering aan het verbeteren van de biodiversiteit. In samenhang met het te ontwikkelen beleid en projecten omtrent klimaatadaptatie (waaronder actieplan klimaatadaptatie). Wij borgen structureel maatregelen in de groenstructuurplannen en de daaruit voort vloeiende dorpsplannen. Aanvullend geven wij uitvoering aan de gerelateerde projecten in de duurzaamheidsvisie (hoofdstuk groen & fruitig).

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Aantal spoellocaties bodemverontreiniging als percentage van het totaal aantal bodemlocaties	0	0	0	0	0	
Aantal hercontroles dat de RUD uitvoert	67	67	67	67	67	RUD
Percentage inwoners dat ernstige hinder ondervindt van geluid.					0	
Aantal controles dat de RUD uitvoert	244	244	244	244	244	RUD
Percentage duurzame inkoop					100	
Percentage inwoners dat ernstige hinder ondervindt van ongedierte					0	

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Nota Bodembeheer en Bodemkwaliteitskaart (2010)	2020
Nota Duurzaam bodembeleid (2012)	2020
Woonvisie Borsele “groeien in kwaliteit” (2015-2019)	2020
Gemeentelijk Waterplan (2016-2022)	2023
Gemeentelijk Rioleringsplan (2019-2023)	3-10-2019
Duurzaamheidsvisie (2018)	2023
Dorpsvernieuwing 2.0 (2014)	n.t.b.

Omschrijving	Herzieningsdatum
Structuurvisie Borsele 2015-2020 (2014)	n.t.b.

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Milieu	Openbaar lichaam afvalstoffenverwijdering Zeeland Regionale uitvoeringsdienst Zeeland

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Milieu (bedragen x € 1.000)						
	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
7.2 Riolering	1.311	1.333	1.476	1.480	1.484	1.488
7.3 Afval	2.591	2.640	2.485	2.479	2.438	2.472
7.4 Milieubeheer	1.460	1.616	1.251	1.252	1.252	1.251
Totaal lasten	5.362	5.589	5.212	5.210	5.174	5.211
Baten						
7.2 Riolering	1.534	1.590	1.761	1.793	1.826	1.889
7.3 Afval	3.040	3.033	2.913	2.938	2.963	2.988
7.4 Milieubeheer	256	269	51	51	51	51
Totaal baten	4.830	4.892	4.724	4.781	4.839	4.927
Saldo programma	532	697	488	429	335	284
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	185	329	116	94	67	39
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	346	368	372	335	268	245

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingRiolering

De lasten zijn in 2020 verhoogd in verband met uitbreiding van de formatie (€ 75.000) én een hogere dotatie aan de voorziening riolering met jaarlijks € 130.000 vanwege het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan 2019-2023.

Meerjarig is rekening gehouden met een stijging van de rioolheffing met beide hierboven genoemde bedragen en het streven naar kostendekkende tarieven, conform de kadernota 2020-2023.

Afval

De verschillen op dit taakveld worden veroorzaakt door mutaties in kapitaallasten als gevolg van vervangingsinvesteringen. De daling ten opzichte van 2019 komt door de gewijzigde methode van afvalinzameling (nascheiding).

Milieubeheer

Het verschil ten opzichte van 2019 is te verklaren door de eenmalige lasten in 2019 van de asbestsanering, geluidssanering van woningen en het project RHEDCOOP (energieneutraliteit).

Onder de baten staan in 2019 de bijdrage van het rijk geraamd voor de geluidssanering en de bijdrage voor het project RHEDCOOP. Voor het projectkrediet 'asbestsanering' is in 2019 nog € 184.000 geraamd. Dit bedrag wordt gedekt uit het algemeen weerstandsvermogen.

Reserves

In overeenstemming met de kadernota wordt de hogere dotatie aan de voorziening riolering tijdelijk onttrokken aan het algemeen weerstandsvermogen. Dit is voor 2020 € 97.500, voor 2021 € 65.000 en voor 2023 € 32.500.

Voor de afschrijvingslasten van investeringen in maatregelen tegen wateroverlast ten gevolge van de klimaatverandering, zijn onttrekkingen geraamd aan de reserve IBP voor: 2020 € 18.000, 2021 € 29.000, 2022 € 35.000 en voor 2023 € 39.000. De baten stijgen door het streven naar 100% kostendekkendheid.

Incidentele baten en lasten

Voor het gemeentelijk rioleringsplan 2019-2023 wordt aan het algemeen weerstandsvermogen onttrokken: 2019 € 240.000, 2020 € 97.500, 2021 € 65.000 en in 2022 € 32.500.

Programma Ruimtelijke ontwikkeling

Programmadoelstellingen

De bevolking van de gemeente Borsele blijft volgens de laatste prognoses tot 2035 groeien en zal in samenstelling veranderen. Het passend faciliteren van deze groei vormt de komende jaren één van de belangrijkste uitdagingen.

Onze ambitie is dan ook een passend woningaanbod te creëren voor jong en oud, arm en rijk, kleine en grote huishoudens, met of zonder zorg, waarbij vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar aansluiten.

Om voor al deze huishoudens aantrekkelijk te zijn, heb je een woonomgeving nodig die aanspreekt. Het gaat meer om de kwaliteit van wonen: Het gaat niet alleen over bouwen, maar ook over wat we vernieuwen en toevoegen en op welke plek. Daarnaast streven we naar een voorraad met een meer duurzaam, robuust en toekomstbestendig karakter.

Het bieden van kwaliteit in woon- en leefomgeving is hierdoor nog belangrijker dan in het verleden.

Om tot een passend woon- en leefklimaat te komen die voorziet in de behoefte op (lange)termijn zullen we actief beleid moeten voeren. Dit beleid moet breed worden uitgedragen, niet alleen op het gebied van woningbouw, maar ook voorzieningenniveau, in onze woonomgeving en visie op ruimtelijke ordening. Hiervoor is een cruciale rol weggelegd voor de inwoners van onze gemeente, als mede van onze andere partners; woningcorporatie, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

8.1 Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Opstellen Omgevingsvisie.	De huidige structuurvisie Borsele 2015-2020 heeft een looptijd tot en met 2020. Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Op basis van deze wet zijn wij verplicht een Omgevingsvisie op te stellen. Dit zal in 2020 zijn beslag krijgen. Vaststelling door de gemeenteraad zal na inwerkingtreding van de omgevingswet plaatsvinden.
Programma 2030 Demografie en leefbaarheid.	In 2020 vinden in 's-Gravenpolder en Kwadendam de eerste B-2030-bijeenkomsten plaats. In Lewedorp, Driewegen, 's-Heer Abtskerke, Borssele en 's-Heerenhoek vinden de tweede, derde of borgingsbijeenkomsten plaats. Intern houden we workshops en trainingen in het kader van B-2030.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Behouden en versterken van cultureel erfgoed.	Door samenwerken met bewoners en andere partijen kan de gemeente zich verder richten op het behoud en herstel van het erfgoed. Het ingezette beleid zetten we voort. Bij het uitstromen van rijksmonumenten uit de rijkssubsidieregeling faciliteren wij het instromen van die rijksmonumenten voor een nieuwe planperiode. Verder treden wij faciliterend op bij diverse subsidietrajecten, restauraties enz. van erfgoed.
Het vaststellen van de agenda Wonen in de Bevelanden 2025.	In 2020 herzien we de agenda Wonen in de Bevelanden. In dat kader worden ook nieuwe regionale woningmarktafspraken gemaakt.
Toezicht op de aanleg van Zuid-West 380 kV west.	In 2020 gaat TenneT starten met de uitvoering van het project Zuid-West 380 kV west. Wij houden toezicht op deze aanleg. De uitvoering zal meerdere jaren in beslag nemen.
Toezicht op de aanleg van een 150 kV verbinding Ellewoutsdijk-Goes.	De aanleg van de verbinding wacht op de behandeling van de tegen het bestemmingsplan ingestelde beroepen. Deze wordt in 2020 verwacht.
Het opstellen van een woonvisie.	In 2020 ronden we de Borselse Woonvisie af. Als basis hiervoor zal de in 2019 vastgestelde 'Regionale Woonvisie De Bevelanden'dienen.
Goede woonomgeving rondom het Sloegebied.	Sloerandbeleid algemeen: bijdragen leveren aan de leefbaarheid van (de dorpen in) de Sloerandzone, onder andere door inzet van de Sloerandreserve voor in dat gebied wenselijke voorzieningen. Een deel van deze reserve wordt ingezet in het kader van het masterplan Nieuwdorp. Groenproject 't Sloe: ontwikkeling van ca. 200 ha multifunctioneel bos in een zoekgebied van ca. 280 ha.. De planning is in 2020 ca. 6,5 ha definitief te verwerven. Indien zich meer gelegenheid tot verwerving aandient, zetten wij deze mogelijkheid in.
Toezicht op uitvoering aan het omgevingsplan Buitengebied.	Het omgevingsplan ligt nog voor beroep bij de Raad van State. Behandeling van de beroepen wordt voor 2020 voorzien. Het plan is al wel in werking getreden. Op basis hiervan kan het buitengebied verder ontwikkeld worden.
Beschikbaarheid van een duurzame parkeergelegenheid voor vrachtwagens.	Medewerking verlenen aan een Central Gate met innovatieve faciliteiten voor vrachtwagens en chauffeurs.
Toezicht op (verdere) invulling van het (bestemmingsplan) Sloegebied.	Het bestemmingsplan ligt nog voor beroep bij de Raad van State. Behandeling van beroep wordt voor 2020 voorzien. Het plan is al wel in werking getreden. Op basis hiervan kan het zeehavengebied verder ontwikkeld worden.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Implementatie Omgevingswet / Het ontwikkelen van het omgevingsplan Borsele.	De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2021 in werking. In vervolg op 2019 wordt 2020 gebruikt om de organisatie voor te bereiden op deze wet. Deze voorbereiding houdt heel veel in, waaronder het aanschaffen en implementeren van benodigde software voor de aansluiting op DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet), het aanpassen van werkprocessen, het opleiden van personeel en het informeren van het college en de gemeenteraad.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Nieuwe monumenten						
Woningbouwproductie Borsele	50	50	50	50	50	
Woningvoorraad sociale huurcorporaties						

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Uitvoering geven aan het bestaande raamwerk prestatieafspraken.	Op basis van de raamovereenkomst worden met de woningcorporatie in 2019 jaarlijkse prestatieafspraken gemaakt voor 2020. Hieraan wordt in 2020 uitvoering gegeven.
Uitvoering geven aan het uitvoeringsplan handhaving (HUP 2019).	In 2020 is de opstelling van een HUP voorzien. Hierin zullen accenten worden gelegd op de volgende onderwerpen: • Erfafscheidingen. • Strijdig gebruik recreatieparken. • Brandveiligheid.
Uitvoeren van de starterslening gemeente Borsele/ leningen particuliere woningverbetering.	Het budget voor het verstrekken van starters- en stimuleringsleningen gaat in 2019 op. Op basis van de nieuw op te stellen lokale woonvisie bezien we in 2020 of nieuw budget aan de raad wordt gevraagd voor het continueren van deze leningen.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Afgegeven subsidies	2	3	2	3		
Afgegeven vergunningen	200	200	200	200		

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Landschapsbeleidsplan (1995)	n.v.t.
Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012)	n.v.t.
Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (2012)	n.v.t.
Subsidieverordening duurzaam bouwen op bedrijfsterreinen Borsele (2014)	n.v.t.
WOONvisie Borsele 'groeien in kwaliteit' (2015-2019)	2019
Notitie B2030 'voortuitblik op Borsele in 2030' (2015)	n.v.t.
Agenda Wonen in De Bevelanden 2025 (2016)	2020
Planninglijst woningbouw (2016)	2019
Sloerandbeleid (1994)	n.v.t.
Visie Groenproject 't Sloe (2000)	n.v.t.
Projectenatlas (2017)	n.v.t.
Beeldkwaliteitsnota Borsele (2013)	2021
Omgevingsplan Zeeland 2012 – 2018 (2012) 1 ^e herziening (2016) en deelherziening (2017)	n.v.t.
Verordening Ruimte provincie Zeeland (2012) 1 ^e wijziging (2016) en 2 ^e wijziging (2017)	n.v.t.
Monumentenverordening (2014)	n.v.t.
Subsidieverordening Monumenten en Dorpsvernieuwing (2014)	2019
Dorpsvernieuwing 2.0: Beleidsnota aanpak aandachtslocaties (2016)	n.v.t.
Structuurvisie Borsele 2015-2020 (2014)	2020/2021
Beleidsnota toezicht en handhaving ruimtelijke regelgeving (2011)	n.v.t.
Beleidsnota Huisvesting arbeidsmigranten (2016)	2020
Verordeningen Regeling Particuliere Woningverbetering gemeente Borsele 1 en 2 (2017)	n.v.t.
Verordening Starterslening gemeente Borsele (2017)	n.v.t.
Erfgoedverordening Borsele (2017)	n.v.t.

Verbonden partijen**Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma**

Ruimtelijke ontwikkeling	Geen
--------------------------	------

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Ruimtelijke ontwikkeling** (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
7.4 Milieubeheer	1	0	0	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	624	1.392	508	308	308	308
8.3 Wonen en bouwen	1.426	1.903	906	906	906	906
Totaal lasten	2.051	3.294	1.415	1.215	1.215	1.215
Baten						
7.4 Milieubeheer	0	0	0	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	604	110	160	160	160	160
8.3 Wonen en bouwen	1.259	901	667	617	534	534
Totaal baten	1.863	1.011	827	777	694	694
Saldo programma	187	2.283	588	438	521	521
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	250	2.248	200	0	0	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	95	102	0	0	0	0
Totaal saldo programma	32	138	388	438	521	521

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingRuimtelijke ordening

In 2020 is voor het opstellen van een Omgevingsplan voor alle kernen van Borsele een bedrag geraamd van € 200.000. Dit bedrag wordt onttrokken aan het algemeen weerstandsvermogen.

Wonen en bouwen

In de meerjarenbegroting 2020-2023 worden jaarlijks minder baten geraamd.

Met ingang van 2021 gaat de uitvoering van de taken in het kader van Bouwen, Reclame, Inritten, Kappen en Slopen (BRIKS) van provinciale inrichtingen van de gemeenten naar de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR). Dit geldt ook voor de taken Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO) plusbedrijven en Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland (niet BRZO bedrijven). Dit heeft tot gevolg dat de leges aanzienlijk dalen.

Reserves

In 2019 vallen de lasten en de onttrekking aan de reserves hoger uit door restant kredieten uit 2018 van dorpsvernieuwing en het Sloebos.

Incidentele baten en lasten

Dit betreft het Omgevingsplan in 2020 ad € 200.000 ten laste van het weerstandsvermogen.

Programma Algemene dekkingsmiddelen

Programmadoelstellingen

Hier worden de baten en lasten van de gemeente toegelicht, die niet direct aan een programma zijn toe te rekenen. Het gaat hierbij om lokale belastingen, die niet direct aan een prestatie zijn verbonden, de algemene uitkering uit het gemeentefonds, dividend, de financieringsfunctie, werken voor derden en onvoorzien.

0.5 Treasury

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Benodigde financieringsmiddelen aantrekken tegen een zo laag mogelijk percentage.	Eind 2019, begin 2020 wordt een langlopende lening aangegaan. In het treasury statuut is bepaald dat hiervoor meerdere offertes worden opgevraagd.

0.61 OZB woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	Voor 2020 wordt rekening gehouden met een waardestijging van de woningen van 4%. Bij de bepaling van de tarieven voor de OZB wordt hiermee rekening gehouden.

0.62 OZB niet-woningen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de opbrengsten.	Voor 2020 wordt voor de niet-woningen geen stijging of daling voorzien. Bij de bepaling van de tarieven voor de OZB wordt hiermee rekening gehouden.

0.64 Belastingen overig

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Compensatie bieden aan de inwoners voor de effecten van de precarioheffing.	Via de aanslag gemeentelijke belastingen compensatie verlenen voor het aandeel in de betaalde precariobelasting van Evides en Enduris.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Het zo reëel mogelijk ramen van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen uit het Gemeentefonds.	De raming van de algemene uitkering en de decentralisatie uitkeringen afstemmen op de circulaire van het Ministerie van BZK.

0.8 Overige baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een eerlijke verdeling van de beschikbare middelen voor het Inter Bestuurlijk Programma (IBP).	Het op basis van het integraal uitvoeringsplan IBP verdelen van de beschikbare middelen.

0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een rechtvaardige belastingdruk voor die situaties waarbij de gemeente als 'ondernemer' optreedt.	Aangiften indienen die voldoen aan de fiscale regelgeving.

0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Een evenwichtige en reëel structureel sluitende meerjarenbegroting.	Door tussentijdse begrotingswijzigingen en rapportages de ramingen actueel houden.

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Kadernota 2020-2023	2020
Belastingverordeningen (2020)	December 2019
Financiële verordening (2018)	n.v.t.
Controleverordening (2011)	2020

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Algemene dekkingsmiddelen	NV Bank Nederlandse Gemeenten Samenwerkingsverband belastingen en waardebepaling Zeeland

Wat mag het kosten?**Baten en lasten Algemene dekkingsmiddelen** (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.5 Treasury	552	516	492	462	427	384
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	131	134	134	134	134
0.64 Belastingen overig	623	522	530	530	530	530
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	593	0	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	383	1.262	114	194	206	206
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-308	20	20	20	20	20
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	724	-140	0	0	0	0
3.4 Economische promotie	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	1.975	2.904	1.290	1.340	1.317	1.274
Baten						
0.5 Treasury	668	559	619	618	604	586
0.61 OZB woningen	5.384	2.675	2.835	2.835	2.835	2.835
0.62 OZB niet-woningen	2.273	5.075	5.381	5.381	5.381	5.381
0.64 Belastingen overig	649	654	655	655	655	655
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	18.233	27.730	29.279	29.337	29.417	29.719
0.8 Overige baten en lasten	165	211	204	204	204	204
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	68	0	0	0	0	0
3.4 Economische promotie	27	28	29	29	29	29
Totaal baten	27.467	36.931	39.002	39.059	39.125	39.407
Saldo programma	-25.492	-34.027	-37.712	-37.719	-37.808	-38.134
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	418	979	70	73	77	77
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	1.286	425	0	0	0	0
Totaal saldo programma	-24.624	-34.581	-37.782	-37.792	-37.884	-38.210

Voortgang bezuinigingenBorsels investeringsfonds van € 1,5 miljoen met rendement van € 97.500

Van de het investeringsfonds verwachten wij nog het restant van de taakstelling ad € 10.000 te realiseren.

Verschillen ten opzichte van vorige begrotingTreasury

Onder de lasten is de daling van de rentelasten door de reguliere aflossing van onze langlopende leningen waar te nemen. De baten dalen, ook op basis van de doorgerekende rente en de lagere rentevergoeding voor de verstrekte lening aan de gemeente Kapelle.

Onroerende zaakbelastingen

Conform de kadernota 2022-2023 is in deze begroting rekening gehouden met een stijging van de opbrengst van de onroerende zaakbelastingen met 6%. Deze verhoging bestaat uit:

Compensatie loon- en prijsstijging	1,5%
Nieuwe wensen	3,0%
Autonome ontwikkelingen en bestuursbesluiten 2019	1,5%

In de berekening van het nieuwe tarief geldt als uitgangspunt dat de mutaties in de waarde zoveel mogelijk worden gecorrigeerd.

Belastingen overig

Onder de lasten is rekening gehouden met de terugbetaling van de precariorechten aan de inwoners van de gemeente Borsele.

De baten bestaan uit de opbrengst van de precariorechten en de hondenbelasting.

Algemene uitkering gemeentefonds

De raming is gebaseerd op de meicirculaire 2019, zoals die is uitgebracht door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In deze circulaire is voor de jaren 2020 en 2021 € 300 miljoen aan extra middelen beschikbaar gesteld voor de jeugdhulpverlening. Dit komt overeen met € 350.000 voor de gemeente Borsele. In het kader van het financieel toezicht is het door het provinciebestuur toegestaan ook in de jaren 2022 en 2023 rekening te houden met een dergelijk bedrag. In de raming voor de jaren 2022 en 2023 is hiermee rekening gehouden.

Vennootschapsbelasting (VpB)

Op dit taakveld hebben wij geen bijzonderheden te melden. De vennootschapsbelasting voor grondexploitaties wordt verrekend met de reserve grondexploitaties.

Economische promotie

Dit betreft de opbrengst van de woonforensenbelasting.

Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten of lasten geraamd.

Programma Bedrijfsvoering

Programmadoelstellingen

Binnen dit programma worden alle kosten verantwoord die verband houden met het taakveld overhead: onder andere lasten bedrijfsvoering, management en lasten gemeentehuis en werkplaats. Met de invoering van het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), vanaf begrotingsjaar 2017, gelden andere regels voor de wijze waarop de overhead in de begroting moet worden opgenomen. Het uitgangspunt is dat op eenvoudige wijze meer inzicht wordt gegeven in de totale kosten van de overhead.

0.4 Overhead

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Verdere verbetering van zowel onze interne als externe dienstverlening.	We gaan een nieuwe dienstverleningsvisie, communicatievisie en bijbehorend uitvoeringsprogramma opstellen. In het uitvoeringsprogramma benoemen we concrete plannen voor verbetering van zowel de interne als de externe dienstverlening.
Een zoekvraag gestuurde website.	Wij optimaliseren onze toptaken website door actief het zoekgedrag op de site te monitoren. Wij passen het aanbod op de website periodiek aan op het zoekgedrag van de bezoekers.
Integere, betrouwbare, klantgerichte en flexibele bestuurders en medewerkers.	De werkgroep kernwaarden zal in 2020 het herziene integriteitsbeleid verder implementeren.
Een goede interne en externe communicatie.	• In 2020 gaan we de herziene huisstijl verder doorvoeren. Hiermee streven wij naar een uniforme wijze van externe communicatie. • Wij ontwikkelen in 2020 beleid op de toepassing van social media. Wij willen de externe communicatie via social media hiermee optimaliseren.
Meepratende en meedenkende inwoners.	Via het inwonerspanel zetten wij in 2020 tenminste drie enquêtes uit. De resultaten uit het inwonerspanel zijn van invloed op de beleidskeuzes en worden door ons met de inwoners gedeeld.
We werken aan de opbouw van een volwaardig digitaal archief, inclusief voorziening voor duurzame toegankelijkheid op lange termijn (e-depot).	We werken aan het op orde krijgen van onze digitale informatiehuishouding, zodat we klaar zijn voor aansluiting op het e-depot van het Zeeuws Archief (of een andere voorziening). We werken samen met andere Zeeuwse overheden, nemen deel aan de proeftuin 'Informatie op orde' van de VNG en hebben een concreet Plan van Aanpak opgesteld voor 2020 en latere jaren.
Werkplaats 's-Heerenhoek.	In 2020 nemen wij een beslissing over de toekomst van de werkplaats 's-Heerenhoek.
Informatiebeveiliging en privacy.	In de nieuwe organisatieopzet zijn de functies van CISO/FG beschreven. Het is de bedoeling dat deze functies in 2020 definitief zijn ingevuld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we er voor doen?
Toekomstbestendige organisatie.	In 2019 is een aanvang gemaakt met de reorganisatie. Doel is om in 2020 een organisatie te realiseren die adequaat en flexibel inspeelt op nieuwe trends en ontwikkelingen en behoeften van onze inwoners. Als uitvloeisel van de reorganisatie geven wij in 2020 een vervolg aan de inrichting van de structuur en uitwerking van cultuur. Hiervoor is een bedrag van € 300.000 beschikbaar per 2020. Dit bedrag wordt aangewend voor het oplossen van personele knelpunten bij de uitvoering van noodzakelijke taken. Qua cultuur zullen wij en de werkgroep cultuur werken aan het behouden van het goede en aan de implementatie van de nieuwe kernwaarden: verantwoordelijk, denken en doen, vertrouwen en energie.

Prestatieindicatoren Indicator	B2020	B2021	B2022	B2023	Streef- waarde	Bron
Personeelskosten per fte	60.500	60.500	60.500	60.500	60.500	
Het aantal afgeronde 213a-onderzoeken per jaar	2	2	2	2	2	

Relevante bestuurlijke kaders

Omschrijving	Herzieningsdatum
Besluit Begroting en Verantwoording	n.v.t.
Financiële verordening (2018)	n.v.t.
Dienstverleningsvisie (2013)	2020
Communicatievisie (2015)	2020
Strategisch informatiebeleid gemeente Borsele (2017)	n.v.t.
Informatiebeveiligingsrichtlijn, informatiebeveiligingsplan en informatiebeveiligingshandboek BRP en waardedocumenten (2017)	n.v.t.

Verbonden partijen

Bijdrage van gemeenschappelijke regelingen aan het programma	
Bedrijfsvoering	Samenwerkingsverband GR de Bevelanden

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)						
	Rekening 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lasten						
0.4 Overhead	5.860	6.779	6.994	6.870	6.765	6.709
kp_oKostenplaatsen						
vg	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	5.860	6.779	6.994	6.870	6.765	6.709
Baten						
0.4 Overhead	383	241	181	181	181	181
kp_oKostenplaatsen						
vg	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	383	241	181	181	181	181
Saldo programma	5.476	6.538	6.813	6.689	6.584	6.528
Mutaties reserves						
Baten						
0.10 Mutaties reserves	0	311	240	180	60	0
Lasten						
0.10 Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo programma	5.476	6.226	6.573	6.509	6.524	6.528

Toelichting op de nieuwe taken:Interne bedrijfsvoering

De interne bedrijfsvoering bestaat uit de lasten van de directie, de overige leidinggevenden, de ondersteunende afdelingen Financiën, communicatie, interne zaken, bodedienst, schoonmaakdienst en receptie en de budgetten in het kader van personeelsbeleid, juridische zaken en geografisch gegevensbeheer.

Onder de baten staan de opbrengsten van gedetacheerd personeel, de opbrengsten voor het voeren van de administratie van GR De Bevelanden en opbrengsten uit het geografisch gegevensbeheer.

Huisvesting

In deze post zijn opgenomen de kosten van gemeentehuis. Onder de baten staat een bedrag van € 75.000 geraamd voor de verhuur van het gemeentehuis en € 16.000 voor het schoonhouden van de brandweergarage te Borssele.

GR De Bevelanden

Dit betreft de bijdrage aan GR De Bevelanden voor ICT en Personeel en Organisatie en informatiebeheer.

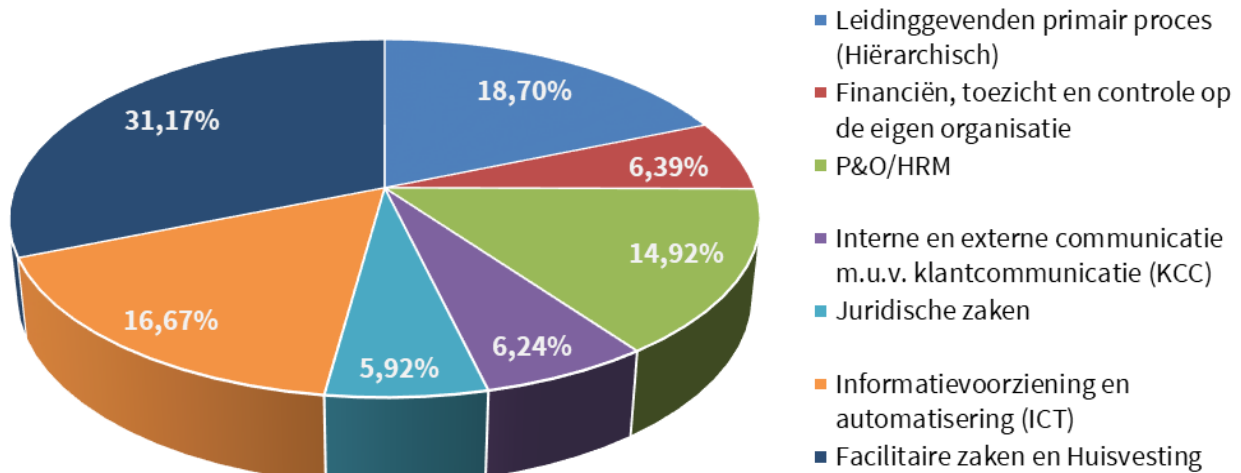
Verschillen ten opzichte van vorige begroting

Overhead

In onderstaande tabel is een gespecificeerd overzicht weergegeven van alle activiteiten, verdeeld in de verschillende onderdelen van de overhead. Deze onderdelen komen uit de notitie overhead van de commissie BBV.

Verschillende labels overheadkosten:	Bedrag lasten:	Bedrag baten:	Saldo lasten/baten
Leidinggevend primair proces (Hiërarchisch)	€ 1.374.000	€ 100.000	€ 1.274.000
Financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie	€ 435.472	€ -	€ 435.472
P&O/HRM	€ 1.016.514	€ -	€ 1.016.514
Interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC)	€ 424.994	€ -	€ 424.994
Juridische zaken	€ 412.092	€ 8.881	€ 403.211
Informatievoorziening en automatisering (ICT)	€ 1.135.553	€ -	€ 1.135.553
Facilitaire zaken en Huisvesting	€ 2.195.549	€ 72.263	€ 2.123.286
Totale lasten en baten per label overheadkosten exclusief mutatie reserve:	€ 6.994.175	€ 181.144	€ 6.813.030

Saldo lasten/baten overhead

In overeenstemming met de kadernota 2020-2023 houden we rekening met tijdelijke lasten die het nieuwe organisatiemodel met zich meebrengt voor: 2020 € 240.000, 2021 € 180.000 en 2022 € 60.000. Deze lasten worden gedekt uit het algemeen weerstandsvermogen.

Percentage overhead: Indicator BBV

Voor het berekenen van het percentage overhead worden twee systematieken toegepast. In het BBV wordt een verplichte indicator voorgeschreven die de verhouding tussen de lasten van overhead en de totale gemeentelijke begroting weergeeft. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead ten opzichte van totale begroting	
Totale lasten begroting	54.365.893
Saldo programma Bedrijfsvoering exclusief reserves	6.813.030
percentage overhead van totale begroting	12,5%

Percentage toerekening overhead aan belastingen en leges

Voor de berekening van de kostendekkendheid van de belastingen en leges is het noodzakelijk de lasten van de bedrijfsvoering/overhead toe te rekenen. Deze lasten worden toegerekend door een opslag op de salarislaster van de medewerkers die hieraan werken. Hiermee benaderen we het systeem van vóór de invoering van het BBV, waar de overhead een opslag in het uurtarief van de medewerkers was. Deze berekening is als volgt:

Berekening % overhead van directe loonkosten	
Totale loonsom	11.386.500
Raad en -comm.	-275.000
Onderst. Raad	-517.000
loonkosten programma bedrijfsvoering	-3.217.730
Directe personeelslasten	7.376.770
Saldo programma Bedrijfsvoering inclusief reserves	6.573.030
percentage overhead van de directe loonkosten	89,1%

Vervangingsinvesteringen

Onderstaand is een overzicht weergegeven van de bedrijfsmiddelen die de komende planperiode worden vervangen.

Omschrijving investering:	2020	2021	2022	2023
Programma bedrijfsvoering				
Bestelauto met laadklep OW-62	36.000			
Serviceauto bodedienst				
Lichte vrachtwagen 2020 (7-VGH-13) OW 47	38.000			
Lichte vrachtwagen (1-VNN-87) OW 51		32.000		
Lichte vrachtwagen 2022 (7-VZF-16) OW-54			34.000	
Vrachtwagen met Kraan 2020 OW46	171.250			
Bestelbus verkeersveiligheid 2021 OW 69		46.000		
Schoolbus Ellewoutsdijk	30.000			
Reserve Huisvuilauto (OW-75)				45.000
Zoutoplosser + betonbank 2020 (OW 517)	27.000			
Sneeuwplough 2020 - 3 x hefinrichtingen OW 504, 505, 506	26.000			
Opzet natzoutstrooier 2020 (OW 510+514)	35.000			
Stigaweeder OW-716	50.000			
Weeder 2018 18.009332	35.200			
Natzoutstrooier 2020 (OW 516)	26.500			

Financieel overzicht programma's

Totaaloverzicht programma's 2020	Lasten	Baten	Saldo
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	4.835	371	-4.464
Programma Verkeer en openbare ruimte	5.952	398	-5.554
Programma Lokale economie	2.452	1.907	-545
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	6.458	714	-5.745
Programma Werk en inkomen	6.504	4.623	-1.881
Programma Zorg	13.252	285	-12.967
Programma Milieu	5.212	4.724	-488
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	1.415	827	-588
Programma Algemene dekkingsmiddelen	1.290	39.002	37.712
Programma Bedrijfsvoering	6.994	181	-6.813
Exploitatiesaldo	54.366	53.032	-1.334
Resultaatbestemming	0	956	956
Totaal	54.366	53.988	-378

Meerjarenoverzicht saldi programma's	2021	2022	2023
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	-4.570	-4.644	-4.678
Programma Verkeer en openbare ruimte	-5.628	-5.701	-5.701
Programma Lokale economie	-485	-485	-485
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport	-5.801	-5.910	-5.970
Programma Werk en inkomen	-1.895	-1.928	-1.932
Programma Zorg	-12.913	-12.792	-12.799
Programma Milieu	-429	-335	-284
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	-438	-521	-521
Programma Algemene dekkingsmiddelen	37.696	37.783	38.104
Programma Bedrijfsvoering	-6.689	-6.584	-6.528
Exploitatiesaldo	-1.153	-1.116	-794
Resultaatbestemming	587	427	339
Totaal	-565	-689	-456

PARAGRAFEN

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Iedere inwoner van de gemeente Borsele is verplicht lokale heffingen te betalen die op hem/ haar betrekking hebben. Het doel van deze heffingen is het genereren van inkomsten, die worden gebruikt ter dekking van de uitgaven door de gemeente Borsele. In onze gemeente kennen we een negental verschillende belastingen en heffingen, die via verordeningen door de gemeenteraad zijn vastgesteld.

De gemeenschappelijke regeling SaBeWa-Zeeland voert vanaf 1 januari 2013 voor de gemeente Borsele de werkzaamheden uit met betrekking tot de uitvoering Wet WOZ en de heffing en invordering van de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolrecht, forensenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting.

Vanaf 2017 moet de kostendekkendheid van de belastingen en leges worden aangetoond. Dit doen we in deze paragraaf. De lasten van de overhead worden middels een omslagpercentage over de directe loonkosten berekend. In het programma Bedrijfsvoering is de berekening opgenomen. Deze bedraagt voor 2020 89,1%.

Opbrengst-ramingen belastingen en heffingen

In deze begroting stellen u voor de belastingen met 1,5% te laten stijgen om de geldontwaarding (inflatie) te compenseren. De lasten stijgen ook gemiddeld met dit percentage. Verder is rekening gehouden met een stijging van de afvalstoffenheffing en het rioolrecht om in een periode van 8 jaar te komen tot een kostendekking van 100%.

In onderstaand overzicht geven we de geraamde opbrengsten van de gemeentelijke belastingen voor 2020 weer. De raming van 2020 is gebaseerd op de werkelijke opbrengsten in 2019. De stijging van de OZB opbrengsten ten opzichte van 2019 is mede het gevolg van nog niet geraamde areaaluitbreidingen uit 2019.

Naam	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Onroerendezaakbelastingen	€ 7.430.827	€ 7.618.000	€ 7.742.000	€ 8.216.000
Forensenbelasting	€ 27.238	€ 26.000	€ 27.000	€ 28.500
Hondenbelasting	€ 130.530	€ 128.500	€ 132.000	€ 133.000
Precariobelasting	€ 527.179	€ 522.550	€ 522.550	€ 530.033
Afvalstoffenheffing	€ 2.724.497	€ 2.724.497	€ 2.670.700	€ 2.736.000
Reinigingsrechten	€ 67.077	€ 68.340	€ 69.430	€ 70.471
Lijkbezorgingsrechten	€ 300.512	€ 273.500	€ 273.500	€ 325.500
Rioolheffing	€ 1.412.840	€ 1.465.000	€ 1.488.500	€ 1.649.000
	12.620.700	12.826.387	12.925.680	13.688.504

Toelichting per belastingsoort en heffing

Onroerendezaakbelastingen

De OZB tarieven stijgen of dalen mee met de waardeontwikkeling, waarbij het uitgangspunt is dat de opbrengsten in 2020 gelijk zijn aan die van 2019. Naast de inflatiecorrectie van 1,5% wordt de OZB extra verhoogd met 4,5%.

De onroerendezaakbelastingen bestaan uit drie soorten belastingen: de eigenarenbelasting woningen, de eigenarenbelasting niet-woningen en de gebruikersbelasting niet-woningen. Het tarief bedraagt een vast heffingspercentage van de WOZ-waarde. Sinds enkele jaren wordt deze waarde jaarlijks per 1 januari van het voorafgaande jaar opnieuw bepaald conform de wet WOZ. De tarieven worden vastgesteld in de raad van december 2019.

Forensenbelasting

De forensenbelasting wordt geheven van personen die niet binnen de gemeente Borsele wonen, maar wel een woning of recreatiewoning voor zichzelf ter beschikking houden (de zgn. 2^e woningbezitter). De heffing betreft, afhankelijk van de WOZ waarde, een vast bedrag per woning. Wij stellen voor het tarief voor 2020 te laten stijgen met 1,5% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen.

Hondenbelasting

Hondenbelasting wordt geheven voor het houden van een hond binnen de gemeente. Qua tarief wordt onderscheid gemaakt in een tarief voor één hond, twee of meerdere honden en een zogenaamd kenneltarief (honden die gehouden worden in geregistreerde kennels). Wij stellen voor het tarief voor 2020 te laten stijgen met 1,5% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen.

Precariobelasting

Bij de precariobelasting op kabels en leidingen is er rekening mee gehouden dat deze belasting in 2020 nog wordt geheven.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De totale belastingopbrengst mag hierbij de totale lasten niet overschrijden en maximaal 100% kostendekkend zijn. Voor 2020 stijgen de tarieven met 1,5% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen en 1,0% om te komen tot een kostendekking van 100%. De kostendekkendheid bedraagt 91,6%.

Afvalstoffenheffing			
Directe lasten taakveld			2.384.877
overhead	89,1%	335.177	
btw		383.247	
Indirecte lasten			718.423
Totale lasten afvalstoffenheffing			3.103.300
Afvalstoffenheffing			2.843.163
Dekkingspercentage			91,6%

Reinigingsrechten

Reinigingsrechten worden geheven voor het ophalen van afvalstoffen (uitgezonderd autowrakken) van bedrijven en instellingen die door hun aard, omvang of hoeveelheid niet periodiek worden ingezameld. Voor 2020 stijgen de tarieven met 1,5% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen en 1,0% om te komen tot een kostendekking van 100%. De kostendekkendheid bedraagt 87,3%.

Reinigingsrechten			
Directe lasten taakveld			61.151
overhead	89,1%	8.594	
btw		9.827	
Indirecte lasten			18.421
Totale lasten reinigingsrechten			79.572
Reinigingsrechten			69.430
Dekkingspercentage			87,3%

Lijkbezorgingsrechten

Deze rechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten i.v.m. de begraafplaatsen. Voor de lijkbezorgingsrechten was de beleidslijn om vanaf 2020 een kostendekkendheid te realiseren van 70% (in 2016 was deze 64%). Nu de belastingen vanaf 2018 niet worden verhoogd, betekent dit dat het kostendekkingspercentage gehandhaafd blijft op 52,5%. Het is duidelijk dat de kostendekkendheid zoals wij die eerder hadden voorzien de komende jaren niet meer te realiseren is.

Lijkbezorging			
Directe lasten taakveld			399.104
overhead	89,1%	183.524	
btw		37.654	
Indirecte lasten			221.178
Totale lasten taakveld lijkbezorging			620.282
Begraafrechten			325.500
Dekkingspercentage			52,5%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven voor de kosten van de gemeentelijke riolering en het bestrijden van wateroverlast. De totale belastingopbrengst mag hierbij de totale lasten niet overschrijden en maximaal 100% kostendekkend zijn. Vanaf 2013 is de gebruikersbelasting volledig afhankelijk van het waterverbruik. De vergoeding voor de werkzaamheden aan andere gemeenten wordt nu rechtstreeks op dit taakveld verantwoord.

Voor 2020 stijgen de tarieven met 1,5% om de gevolgen van inflatie op te kunnen vangen. Daarboven stijgen de tarieven met 8,9% om de extra lasten voor de uitvoering van het GRP en uitbreiding van een formatieplaats te kunnen dekken. We streven op termijn naar een kostendekking van 100%.

De kostendekkendheid bedraagt 87,7%.

Rioolheffing			
Directe lasten taakveld			1.476.189
overhead	89,1%	235.688	
btw		280.770	
Indirecte lasten			516.458
Totale lasten taakveld rioleringen			1.992.647
Baten:			
Vergoeding werken kolkenzuiger			112.000
Netto lasten taakveld rioleringen			1.880.647
Rioolheffing			1.649.000
Dekkingspercentage			87,7%

Leges

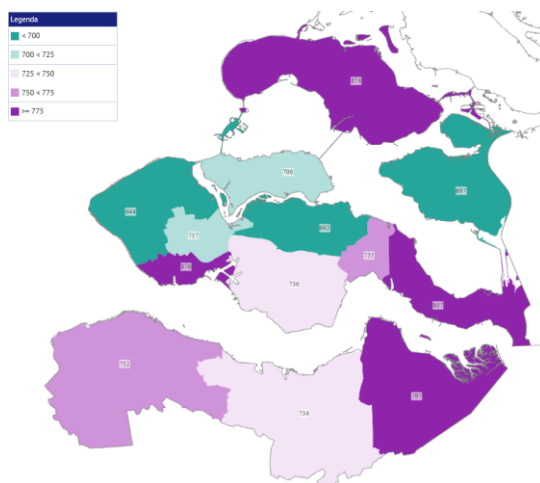
Voor het verstrekken van een vergunning of document wordt leges geheven.

Er zijn verschillende soorten leges, die op verschillende posten en programma's in de begroting worden verantwoord. Zo worden de leges voor het afgeven van een paspoort of rijbewijs onder het programma Bestuur geboekt, terwijl de leges voor het afgeven van een Omgevingsvergunning onder het programma Ruimtelijke Ontwikkeling vallen. Voor 2020 stijgen de tarieven ook met 1,5% voor compensatie inflatie. In onderstaand overzicht zijn de resultaten van het onderzoeksbureau met betrekking tot de kostendekkendheid van de gemeentelijke leges weergegeven.

Recapitulatie kostendekkendheid leges 2020 gemeente Borsele							
	Begroting 2020	Uren	Overhead	Overige kosten	Totale lasten	Totale baten	Dekkingspercentage
Totaal		€ 463.465	€ 412.947	€ 261.213	€ 1.137.624	€ 782.665	69%
Titel I	Algemene dienstverlening	€ 114.673	€ 102.174	€ 191.971	€ 408.818	€ 350.865	86%
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	€ 8.749	€ 7.795	€ 20.099	€ 36.643	€ 36.300	99%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten	€ 64.391	€ 57.373	€ 120.005	€ 241.769	€ 164.000	68%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	€ 37.400	€ 33.323	€ 38.367	€ 109.090	€ 126.000	116%
Hoofdstuk 4	Verstrekingen uit de basisregistratie personen	€ 2.054	€ 1.830	€ -	€ 3.884	€ 2.465	63%
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken	€ 2.079	€ 1.852	€ 13.500	€ 17.431	€ 22.100	127%
Titel II	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	€ 272.729	€ 243.002	€ 54.928	€ 570.659	€ 420.000	74%
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	€ 156.017	€ 139.011	€ 54.928	€ 349.957	€ 260.000	74%
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen / Bestemmingsplannen	€ 116.712	€ 103.990	€ -	€ 220.702	€ 160.000	72%
Titel III	Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	€ 76.063	€ 67.772	€ 14.313	€ 158.147	€ 11.800	7%
Hoofdstuk 1	Horeca	€ 27.135	€ 24.177	€ -	€ 51.313	€ 5.000	10%
Hoofdstuk 2	Organiseren van evenementen of markten	€ 47.749	€ 42.545	€ 14.313	€ 104.607	€ 6.000	6%
Hoofdstuk 7	In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing	€ 1.178	€ 1.050	€ -	€ 2.228	€ 800	6%

Lokale lastendruk

De lokale belastingdruk bestaat uit de OZB, afvalstoffenheffing en de rioolheffing en wordt berekend op basis van een standaard gezin met een twee onder een kap woning van € 200.000. Van de dertien Zeeuwse gemeenten staat Borsele wat de belastingdruk betreft bij de laagste zeven gemeenten (peil 2019).

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente hanteert het uitgangspunt dat alle inwoners met een inkomen op 100% van de bijstandsnorm in aanmerking moeten kunnen komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, tenzij sprake is van een vermogen dat groter is dan het wettelijke normbedrag.

De uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid vindt in gezamenlijkheid plaats door SaBeWa Zeeland. Voor 2020 is voor een bedrag van € 60.000 aan kwijtschelding begroot.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Over de paragraaf weerstandsvermogen zegt het BBV dat deze ten minste moet bevatten:

- Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Een inventarisatie van de risico's;
- Het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's;
- Een scenario en beleidsmatige opties waardoor de risico's kunnen worden beheerst.

Op deze begrippen wordt hieronder kort ingegaan. Daarna wordt uitgewerkt wat dit betekent voor onze gemeente.

Het weerstandsvermogen bestaat volgens het BBV uit:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Het weerstandsvermogen is voldoende als financiële tegenvallers goed opgevangen kunnen worden. Het saldo van weerstandscapaciteit minus risico's dient positief te zijn.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen statisch en dynamisch weerstandsvermogen. Voor de berekening hiervan wordt respectievelijk de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit gehanteerd.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet-begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, te dekken zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Deze middelen bestaan uit bijvoorbeeld de algemene reserve, stille reserves en de onbenutte belastingcapaciteit.

Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen.

Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen.

Risico's zullen in de regel opgevangen worden binnen de incidentele weerstandscapaciteit. De gevolgen van verreweg de meeste risico's zijn éénmalig.

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Algemeen weerstandsvermogen	X	
Post onvoorziene uitgaven	X	
Begrotingsruimte / structureel onvoorzien		X
Stille reserves	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Kostenreductie / efficiency maatregelen		X

Met de vaststelling in 2007 van het beleid voor de weerstandscapaciteit is bepaald dat de ratio weerstandsvermogen (dit is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit) minimaal 1,0 dient te zijn.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's die van belang zijn voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet op een andere manier zijn afgedekt en die een financieel gevolg kunnen hebben. Doen deze risico's zich voor, dan worden ze opgevangen vanuit het weerstandsvermogen.

Reguliere risico's, dat wil zeggen risico's die zich regelmatig voordoen en die goed meetbaar zijn, zijn niet van belang voor het weerstandsvermogen. Daarvoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen gevormd.

Van de risico's die overblijven, zijn de gevolgen uitgedrukt in een geldbedrag. De kans dat de risico's zich voordoen is uitgedrukt in een percentage. Met de formule $K \times G$ (kans in % x gevolg in €) is per risico het uiteindelijke risicobedrag bepaald. Deze vormen samen de benodigde weerstandscapaciteit. Deze risico-inventarisatie wordt jaarlijks geactualiseerd. Het opvangen van incidentele risico's is te realiseren door het aanhouden van een reserve. Echter: het opvangen van structurele risico's is lastiger. Namelijk: voor hoeveel jaren tellen we deze risico's mee? Wij gaan hierbij uit van twee jaar. Binnen deze termijn is er voldoende tijd om aanvullende maatregelen te nemen om de structurele risico's die werkelijkheid worden, het hoofd te bieden.

Daardoor is het totaalbedrag bekend dat op dit moment vanuit het weerstandsvermogen dient te worden afgedekt. In de hierna volgende berekeningen is rekening gehouden met dit aldus berekende bedrag. De belangrijkste risico's (> € 15.000) worden hierna toegelicht. Uit het overzicht blijkt dat bijna 91% van het risicobedrag veroorzaakt wordt door 28% van de risico's.

Omschrijving risico	Categorie Kans	Categorie Bedrag	Incidenteel	Structureel
De gemeente Borsele staat voor 16,66 % garant voor door North Sea Port Flanders aangegane geldleningen. Door vrijwaring door de North Sea Port SE bedraagt het uiteindelijke risico 8,33 %. Deze leningen zijn eind 2018 € 315 miljoen. Als de leningen niet (kunnen) worden terugbetaald, dan zal de gemeente Borsele formeel op haar aandeel als borg worden aangesproken.	10%	> 500.000	1.000.000	
Boetes en/of schadeclaims als gevolg van onvoldoende maatregelen ter bescherming van (persoons)gegevens	30%	> 500.000	300.000	
Tekorten (10% eigen risico) op opneemregeling WWB door economische recessie	50%	100.000 – 250.000		125.000
Door niet te voldoen aan de subsidie-eisen wordt de geraamde subsidie (deels) misgelopen.	70%	100.000 – 250.000	105.000	
Aanpassingen gedurende de uitvoering van het project tasten de financiële beheersbaarheid aan.	70%	100.000 – 250.000	70.000	
Groot onderhoud schoolgebouwen is een taak van schoolbesturen, gemeente blijft eigenaar van de gebouwen.	10%	250.000 – 500.000	50.000	

Omschrijving risico	Categorie Kans	Categorie Bedrag	Incidenteel	Structureel
Aanvullende uitkering WIZ ad 10% ER wordt niet uitgekeerd	50%	25.000 – 100.000	50.000	
Fouten bij het verlenen van een omgevingsvergunning: schadeclaims.	10%	250.000 – 500.000	37.500	
De tarieven wordt vastgesteld op voorlopige WOZ-waarden. Door interne en externe oorzaken bij SaBeWa wijzigt de definitieve WOZ-waarde van het areaal, wat een afwijking geeft ten opzicht van de geraamde belastingopbrengsten.	70%	25.000 – 100.000	35.000	
Niet voldoen aan wettelijke verplichtingen door Omnisscholen.	30%	25.000 – 100.000	30.000	
Het uittreden van een participant/ontwikkelaar in masterplannen is van invloed op de financiële exploitatie en looptijd van het plan.	10%	100.000 – 250.000	25.000	
Financiële fraude.	10%	100.000 – 250.000	25.000	
De aannemer gaat tijdens de uitvoering van het project failliet of levert een wanprestatie.	10%	100.000 – 250.000	25.000	
Doordat regelgeving ongeldig wordt (verklaard) kan dit er toe leiden dat een omgevingsvergunning niet kan worden afgegeven.	10%	100.000 – 250.000	25.000	
Hardware storing met verlies van hardware en data. Langdurige storing, reconstructie noodzakelijk	10%	100.000 – 250.000	15.000	
Subtotaal (15) stuks			1.792.500	125.000
Overige risico's (39) stuks			140.300	32.000
(Netto) Risicobedrag			1.932.800	157.000
Vermeerdering structurele risico's (factor 2)				157.000
Totaal (54) stuks				2.246.800

Verdeling risico's naar bedrag en kans.

	10%	30%	50%	70%	Totaal
25.000 – 100.000		1	1	1	3
100.000 – 250.000	4		1	2	7
250.000 – 500.000	3				3
> 500.000	1	1			2
Totaal	8	2	2	3	15

Benodigde weerstandscapaciteit

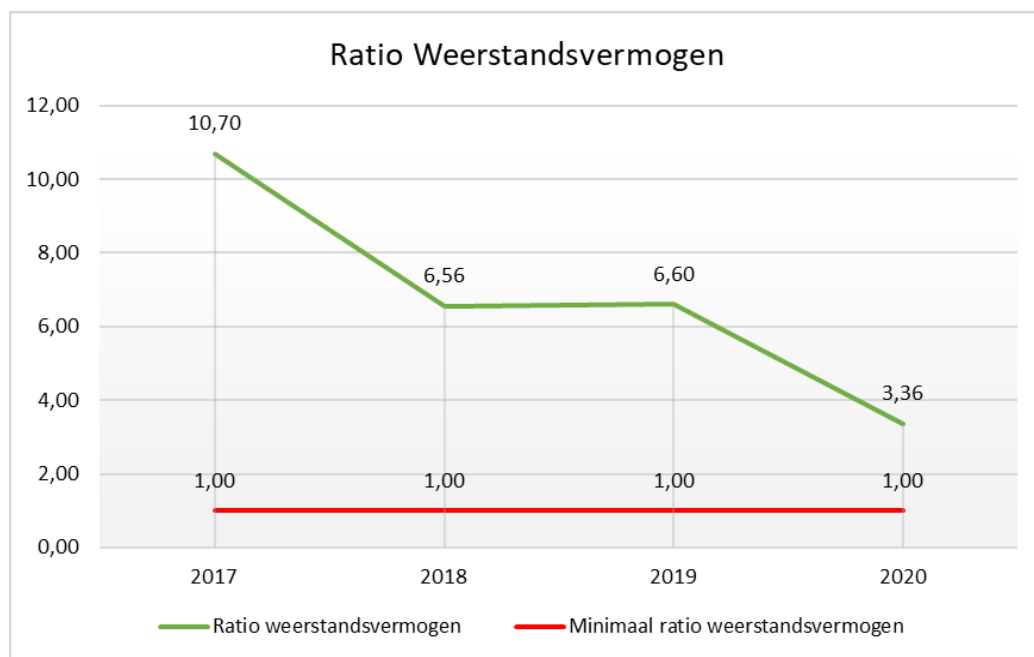
De totaal benodigde weerstandscapaciteit komt uit op € 2.246.800.

Voor de bepaling van de aanwezige weerstandscapaciteit komen in aanmerking:

Algemeen weerstandsvermogen	€ 5.153.566
Stille reserves (53 ha. verpachte landbouwgrond)	€ 2.400.000
Totaal komt de aanwezige weerstandscapaciteit uit op	€ 7.553.566

Uitgaande van de risico-inventarisatie komt de ratio weerstandsvermogen uit op 3,36. We voldoen hiermee aan de eis dat het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde) minimaal 1,0 moet zijn. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat bij verkoop de pachtobbrengst van ca. € 35.000 per jaar vervalt.

In onderstaande grafiek wordt het verloop van de ratio weerstandsvermogen weergegeven door de jaren heen.

Beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid is sinds 2007 als volgt geformuleerd:

- De ratio weerstandsvermogen is vastgesteld op 1,0 met de kwalificatie voldoende.
- De nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' wordt elke vier jaar geactualiseerd.
- Het risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie wordt geïmplementeerd op de wijze zoals in de nota 'weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Borsele' is aangegeven.
- In nota's aan het college en voorstellen aan de raad wordt voortaan gewerkt met een rubriek risico's, waarin aandacht geschonken wordt aan de identificatie, analyse, beoordeling en beheersing van risico's.
- Voortaan wordt in de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen opgenomen, waarin ingegaan wordt op de ontwikkeling van risico's.

Beleidsmatige opties voor risicobeheersing

Het is niet voldoende de risico's in beeld te brengen en te waarderen. Voor elk risico moet ook besloten worden hoe er mee wordt omgegaan. Daarvoor is er een keuze uit verschillende maatregelen:

- Vermijden: aanpassen van werkprocessen of van beleid, waardoor risico's zoveel mogelijk worden vermeden;
- Verminderen: aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico;
- Afdekken: instellen van een voorziening of een budget in de begroting of afsluiten van een verzekering;
- Overdragen: het beleid dat een risico met zich meebrengt uit laten voeren door een andere partij, die ook de risico's overneemt;

- Accepteren: als een risico niet kan worden vermeden, verminderd, afgedekt of overgedragen, wordt het geaccepteerd. Bij het berekenen van de weerstandscapaciteit zal dan met dit risico rekening moeten worden gehouden. Dit betekent niet dat verder geen maatregelen genomen moeten worden. Uiteraard blijft het van belang om het risico zo klein mogelijk te houden.

Ook dient een systeem aanwezig te zijn waarin gewaarborgd is dat alle risico's in beeld zijn gebracht en nieuwe risico's worden toegevoegd. Het systeem moet up-to-date gehouden worden door regelmatig ook de bestaande risico's opnieuw te beoordelen. Het systeem dient zowel te voorzien in aanwijzing van verantwoordelijken voor het uitvoeren van risicobeheer als voor het toezicht daarop.

Om een beeld te schetsen van de ontwikkeling van de risico's, zowel in aantallen als in bedragen, is het navolgende overzicht opgenomen.

	Jaarrekening 2017		Jaarrekening 2018		Begroting 2019		Begroting 2020	
	aantal	Bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag
Grote risico's	19	1.392.500	17	1.892.500	20	1.837.500	15	2.042.500
Overige risico's	56	273.200	39	172.300	33	232.600	39	204.300
Totaal	75	1.665.700	53	2.221.800	54	2.070.100	54	2.246.800

Kengetallen financiële positie

Om de financiële positie in beeld te brengen stellen we jaarlijks een overzicht van de exploitatie in baten en lasten (de begroting en jaarrekening) en een balans op. Voor een goed oordeel over de financiële positie zijn aanvullende kengetallen nodig, zodat bijvoorbeeld een beeld kan worden geschetst in welke mate de schuldpositie kan worden gedragen. Dat de schuldpositie risico's met zich meebrengt zal duidelijk zijn.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van een gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Netto schuldquote	17%	29%	37%	33%	36%	33%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van zogenaamd doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op deze manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend, is gelijk aan de netto schuldquote. Met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte geldleningen worden opgenomen.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	8%	18%	28%	25%	29%	26%

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van de gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten (resultaat jaarrekening).

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteitsratio	51%	46%	46%	47%	45%	46%

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeenten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal van de grondexploitatie geeft aan wat de verhouding is van de gronden in vergelijking met de baten van de begroting.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grondexploitatie	0%	0%	3%	3%	3%	3%

Structurele exploitatieruimte

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De overzichten van de geraamde incidentele baten en lasten en structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves maken onderdeel uit van het overzicht van baten en lasten in de begroting.

Deze gegevens worden ook opgenomen in de jaarstukken. Op basis hiervan kan het saldo van de structurele baten en lasten worden berekend.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Structurele exploitatieruimte	-1%	0%	1%	0%	0%	0%

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. De totale woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde in de betreffende gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden te vergelijken met een landelijk gemiddelde.

Kengetal	jaarverslag	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belastingcapaciteit	102%	103%	103%	103%	103%	103%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

In deze paragraaf gaan wij in op het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties met betrekking tot de 'grotere' kapitaalgoederen van de gemeente. Hierbij kan gedacht worden aan de kosten van aanleg en instandhouding van wegen, riolering, water, groen en gebouwen. De instandhoudingskosten behoren hun weerslag te vinden in onderhoudsplannen. Voor rioleringen, gebouwen, water en openbare ruimte zijn die door de gemeenteraad vastgesteld.

Onderhoudskosten maken een substantieel deel van de uitgaven uit. Tegelijkertijd kunnen zij ook voorzien worden van het etiket 'beheer' of 'uitvoering'. Zij lenen er zich daarom niet direct voor om te worden opgenomen in een van de programma's. Daar wordt immers toch meer aandacht besteed aan tot een visie terug te leiden doelstellingen en de concrete richtingen waarin de uitwerkingen moeten worden gevonden.

Echter, een groot deel van het 'vermogen' van onze gemeente ligt in de grond of op het openbaar gebied. Een zorgvuldig beheer hiervan is dan ook van wezenlijk belang.

Een tweede, wellicht nog belangrijker, aspect is dat de kwaliteit van het openbaar gebied door de inwoners vaak het meest intensief beleefd wordt. Zwerfvuil, hondenpoep, loszittende stoeptegels, boomwortels, slecht onderhouden schoolgebouwen, moeilijk toegankelijke gemeentelijke gebouwen: deze onderwerpen in de directe omgeving raken de inwoners direct en hier hebben zij vaak een eigen en duidelijke mening over. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen kunnen wij de kaders stellen voor het onderhoud van wegen, riolering en gebouwen. Een individueel geval of een individuele klacht kan dan beoordeeld worden op basis van deze totale kaders.

Een derde reden voor specifieke aandacht voor het geïnvesteerde vermogen in het openbaar gebied is dat deze kapitaalgoederen vaak van belang zijn voor het realiseren van de gemeentelijke programma's.

De volgende cijfers mogen dit illustreren:

De totale oppervlakte van onze gemeente is 14.430 ha; hiervan neemt het openbaar gebied 187 ha in beslag en historische dorpskern 43 ha. Openbaar groen omvat 167 ha en binnenwater 25 ha.

De hoeveelheid asfaltverharding bedraagt 279.152 m² en aan klinker- en tegelverharding hebben we 838.764 m² (binnen en buiten de bebouwde kom) in eigendom en beheer en aan halfverhardingen 18.228 m² (bron wegininspectie 2019). De totale vervangingswaarde van de openbare ruimte, inclusief de onder- en bovengrondse infrastructuur, bedraagt circa € 142 miljoen. De balanswaarde van de gemeentelijke gebouwen (exclusief ondergrond) bedraagt € 22,5 miljoen. De werkelijke waarde is hoger, omdat een aantal gebouwen inmiddels volledig zijn afgeschreven en dus een 'stille reserve' vormen. Het totaal aan kapitaallasten van de kapitaalgoederen bedraagt in 2020 circa € 1,5 miljoen.

Een nota Onderhoud openbare ruimte en een Rioleringsplan zijn vastgesteld. Een bijkomend aspect is dat onvoorziene ingrijpende wegverbeteringen in principe ten laste van de exploitatie gebracht moeten worden. De kosten daarvan moeten in het jaar van uitvoering van dekkingsmiddelen worden voorzien.

Wegen

Elk jaar voegen we een bedrag aan de voorziening wegen toe om middelen op te bouwen waarmee de kosten voor groot onderhoud kunnen worden bestreden. Dit is gebaseerd op algemeen aanvaarde onderhoudstermijnen. Elk jaar vindt ook een inspectie van de wegen plaats, wat resulteert in een kwalitatief oordeel. Wegvakken die laag scoren worden vervolgens aangepakt. De jaarlijkse dotatie aan de voorziening wegen bedraagt € 1.050.000. In 2020 staan werkzaamheden gepland aan het Plein in Borssele en de Banjaardstraat in Lewedorp.

Openbare verlichting

De gemeente Borsele telt ongeveer 4.400 lichtmasten, van diverse aard, kwaliteit en leeftijd. Voor het reguliere onderhoud, reparatie en vervanging van onderdelen is een voorziening lichtmasten ingesteld. Kwaliteitsarme masten en energieverblindende armaturen worden eerst vervangen. De vervanging wordt ook afgestemd op andere uit te voeren openbare werken.

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening openbare verlichting bedraagt € 158.000. In 2020 voeren wij werkzaamheden uit in de Langeweg in 's-Gravenpolder en de Eendvogelstraat in Heinkenszand.

Riolering

Borsele telt ongeveer 162 km vrij-vervalriolering, 50 gemalen, 72 km drukriolering en 355 drukrioleringsgemalen met een geschatte waarde van € 80 miljoen. De gemiddelde levensduur wordt landelijk geraamd op 60 jaar. Gezien de verschillende jaren van aanleg wordt het zwaartepunt van vervangingen verwacht in de periode 2020 tot 2030.

In het in 2019 vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2019-2023 gaat veel aandacht uit naar het onderhoud van de riolering en het voorkomen van (grond)wateroverlast.

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening riolering (incl. water) bedraagt € 800.000. In

2020 zijn er voor € 721.000 aan onderhoudsuitgaven gepland. Projecten zijn aanleg regenwaterrioleringen in de Fortrapastraat, de Middenstraat en de Schoolstraat in 's-Gravenpolder, Strandloperstraat in Heinkenszand, de Prinses Maximastraat in Nieuwdorp en de Ovezandseweg Oudelande. Daarnaast wordt er op een groot aantal plaatsen door middel van een renovatietechniek, de kous, de riolering hersteld.

Water

In het op 31 mei 2016 vastgestelde gemeentelijk waterplan staan normen voor de inrichting van waterpartijen en waterkwaliteit en wordt de beheerswijze van het oppervlaktewater toegelicht. Oppervlaktewater moet zoveel mogelijk ter plaatse vastgehouden worden. Als dit niet mogelijk is wordt water elders geborgen en als laatste pas afgevoerd.

Het is de bedoeling om binnen de afvalwaterketen zoveel mogelijk samen te werken. Eens in de acht jaar worden sloten en vijvers gebaggerd. Het maaien van de sloten gebeurt ieder jaar in samenwerking met het waterschap. Het waterschap heeft een baggerdepot waar ook de gemeente Goes en Kapelle gebruik van kunnen maken. Verdroging wordt door de klimaatsverandering een steeds groter probleem. De verwachting is dat niet wateroverlast, maar verdroging de grootste problemen op gaan leveren. Voor met name de landbouw is het belangrijk om samen met het waterschap en de landbouw naar oplossingen te zoeken waarbij meer ruimte gemaakt wordt voor opslag van water. Aan randen van dorpen kan de wateropslag gecombineerd worden met 'groen.'

Groen

Op 6 april 2017 is het basisdocument groenstructuur vastgesteld. Dit plan vormt het beleidskader voor de verschijningsvorm en het verzorgingsniveau van het openbaar groen. Het geeft de hoofdlijnen voor de toekomstige ontwikkelingen weer.

De hoofddoelstellingen zijn:

1. behoud en vergroting van de ruimtelijke kwaliteit;
2. inspelen op veranderingen in de leefomgeving;
3. creëren van draagvlak en participatie.

In de hoofdgroenstructuur komt het verband tussen het openbaar groen en de stedenbouwkundige opbouw van een dorpskern tot uiting. De verschijningsvorm en de beheersintensiteit van de groenelementen worden in de groenzonering vastgelegd. Het basisdocument groenstructuur wordt de komende jaren verder vormgegeven in aparte dorpsplannen.

In het Landschapsbeleidsplan Borsele is de gemeentelijke visie op de ontwikkeling van het landschap beschreven. Behoud en versterking van natuur- en landschapswaarden wordt nagestreefd.

Overleg vindt plaats met de provincie, het waterschap en andere terreinbeheerders om samen projecten voor te bereiden en uit te voeren. Verder gelden er richtlijnen erfbeplantingen die toegepast worden wanneer er agrarische nieuwbouw in het buitengebied plaatsvindt.

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening groen bedraagt € 144.000. In 2020 hebben we onder andere in de Ambachtsstraat in 's-Gravenpolder werkzaamheden gepland.

Begraafplaatsen

De raad heeft in het kader van het algemeen beleid begraafplaatsen besloten om de inrichtingskwaliteit van de begraafplaatsen te handhaven. In overeenstemming met de uitgangspunten van het groenstructuurplan wordt het peil van het groen verder in geringe mate versterkt. De toegang voor invaliden wordt zoveel mogelijk gewaarborgd door de hoofdpaden te asfalteren. Aanvulling van voorzieningen zoals zitbanken wordt ter hand genomen. Voor het bijzetten van urnen worden bij voorkeur urnenkelders toegepast. In december 2007 heeft de gemeenteraad het begraafbeleid geactualiseerd. Onder meer is besloten om de tarieven geleidelijk te verhogen om in 2017 te komen tot een kostendekkingspercentage van 75%. Op 7 juli 2011 is besloten de uitvoering van het begraafbeleid te wijzigen. Monumenten van voor 1970 en monumenten waarvoor 40 jaar grafrecht is betaald, worden niet verwijderd na het verstrijken van de grafrechten. Dit besluit is van invloed op de kostendekkendheid.

Gebouwen

Kaders / doelen

In het kader van het goed beheren en onderhouden van de onroerende goederen van de Gemeente Borsele (gemeentelijke gebouwen) is het van belang dat goed inzichtelijk wordt gemaakt welk onderhoud over een te bepalen cyclus moet worden uitgevoerd en welke onderhoudskosten hieraan verbonden zijn. Het maken van strategische keuzes en beleid zijn hierin maatgevend. Deze paragraaf geeft inzicht in de mate van onderhoud en de financiële vertaling hiervan.

Kerncijfers

De gemeente Borsele heeft op peildatum 1 januari 2020 totaal 132 gebouwen, inclusief objecten zoals de klokken en uurwerken van bepaalde torens en kunstwerken, in eigendom verdeeld over 6 categorieën gebouwen. Deze 132 gebouwen en objecten hebben een bruto vloeroppervlakte van 54.234 m².

<i>Oppervlakte gebouwen</i>			
Binnen het totale (bvo) hebben we de volgende onderverdeling;			
Gemeentelijke gebouwen	24.203	m ² bvo	(exclusief torens)
Onderwijsgebouwen	21.525	m ² bvo	
Sportfondsen accommodaties	8.506	m ² bvo	

<i>Categorieën gebouwen</i>	
Monumenten (o.a. torens)	
Onderwijsgebouwen	
Maatschappelijke gebouwen (o.a. dorpshuizen, gymzalen en peuterspeelzalen)	
Brandweerkazernes	
Eigen gebouwen (o.a. gemeentehuis, raad-trouwzaal, werkplaatsen, kunstwerken)	
Geprivatiseerde gebouwen (bijv. sport- en tennisaccommodaties)	

Beleid

Vanaf 2004 zijn we gestart met het formuleren en vaststellen van beleid voor onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Op 3 december 2015 is de nieuwe onderhoudsnota gemeentelijke gebouwen voor de periode 2016-2025 door de gemeenteraad vastgesteld. Deze onderhoudsnota is mede gevraagd in de door de gemeenteraad op 6 december 2018 vastgestelde financiële verordening. De financiële vertaling uit de nota heeft betrekking op al onze gemeentelijke gebouwen en objecten, m.u.v. de schoolgebouwen.

Onderhoud

We kunnen drie soorten onderhoud onderscheiden:

- **dagelijks onderhoud** dat tot doel heeft om het gebouw en de installaties in een toestand te houden die voor dagelijkse functievervulling noodzakelijk zijn. Als indicatie geldt dat de werkzaamheden tot € 10.000 tot dagelijks onderhoud kunnen worden gerekend. Een en ander is afhankelijk van de grootte van het desbetreffende gebouw. In de exploitatiebegroting is hier voor elk jaar een post opgenomen.
- **periodiek onderhoud** waarbij in de regel geen vernieuwing plaatsvindt, zoals binnenschilderwerk. Dit betreft terugkerend onderhoud met een zekere cyclus.
- **groot onderhoud**, waarbij veelal onderdelen van het gebouw of de installaties moeten worden vervangen (zoals vernieuwing van het dak of vervanging van de cv-installatie).

Bij de beoordelingssystematiek van onderhoud hanteren we de volgende conditieniveaus:

- conditie 1: uitstekende onderhoudstoestand
- conditie 2: goede onderhoudstoestand
- conditie 3: redelijke onderhoudstoestand

Financieel

De benodigde voeding op basis van de nieuwe onderhoudsnota 2016-2025 is voor:

1. Voorziening Groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	€ 737.000 per jaar.
2. Voorziening Sportfondsen (in beheer bij derden)	€ 228.000 per jaar.

Ontwikkelingen groot onderhoud 2020

In 2020 hebben we op basis van de onderhoudsnota gemeentelijke gebouwen 2016-2025 voor € 741.000 aan uitgaven geraamd.

In kader van de energietransitie zijn we bezig met de voorbereiding van een zogeheten nulmeting. De resultaten van deze meting moeten worden afgezet tegenover het groot gepland onderhoud van de verschillende gebouwelementen. U moet hierbij denken aan gebouwschil en technische installaties. Groot onderhoud van voornoemde elementen waarop de verduurzamingsmaatregelen betrekking hebben worden in de wacht gezet tot duidelijk is welke aanpassingen noodzakelijk zijn. De eventuele meerkosten zullen in een apart voorstel ter goedkeuring aan het college en ter vaststelling aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Realisatie nieuwe brandweerpost Heinkenszand

De brandweerposten Heinkenszand en 's-Heer Arendskerke zijn samengevoegd. Het doel van dit project is te komen tot de realisatie van een nieuwe brandweerpost in Heinkenszand, op een kavel gesitueerd op de hoek Guldenroedestraat/Hoefbladstraat. Deze centrale locatie is zowel voor de vrijwilligers uit Heinkenszand als de vrijwilligers uit 's-Heer Arendskerke goed en snel bereikbaar. In juli 2019 zijn we gestart met de ontwerpfase en de voorbereiding van de planologische procedure. We verwachten dat de realisatie van het totale project, waaronder aanpassingen van de openbare ruimte in het plangebied, in het eerste kwartaal van 2022 zijn afgerond.

Paragraaf Financiering

De belangrijkste uitgangspunten van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid van de decentrale overheden, evenals het beheersen van renterisico's. Om dit te bereiken worden in de Wet fido diverse regels gesteld. De gemeenteraad heeft het treasurystatuut vastgesteld op 11 december 2014. Naast het statuut is een paragraaf financiering verplicht in de begroting en de jaarrekening.

Gemeentefinanciering

Financieringen voor een periode van één jaar en langer worden enkel aangetrokken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak. We hebben momenteel vier vaste geldleningen uitstaan bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze komen niet voor vervroegde aflossing in aanmerking. Voor 2019 verwachten wij de volgende mutaties in onze leningenportefeuille:

Opgenomen geldleningen	
Stand leningen per 1 januari 2020	€ 10.249.072
Reguliere aflossingen	€ 1.061.512
Vervroegde aflossingen	€ -
Nieuw aan te trekken leningen	€ -
Stand leningen per 31 december 2020	€ 9.187.560

Eind 2019, begin 2020 wordt er een langlopende lening afgesloten ter financiering van het Masterplan Nieuwdorp en voor geplande uitgaven met betrekking tot de kadernota 2020-2023.

Liquiditeitsbeheer

De liquiditeitspositie zal voldoende zijn om te garanderen dat de verplichtingen tijdig worden nagekomen. Om de saldi optimaal te beheren, maken wij gebruik van het pakket voor geïntegreerde dienstverlening op het terrein van betalingsverkeer en kredietverlening van de NV Bank Nederlandse Gemeenten. Het betalingsverkeer verloopt via het digitale communicatiekanaal BDS online.

Uitgeleende middelen

We hebben een uitstaande geldlening aan de gemeente Kapelle die eindigt in 2028.

Verstrekte geldleningen	gemeente Kapelle
Stand leningen per 1 januari 2020	€ 2.700.000
Reguliere aflossingen	€ 270.000
Vervroegde aflossingen	€ -
Stand leningen per 31 december 2020	€ 2.430.000

Risicobeheer

In 2011 ontwikkelden we een beleidskader ontwikkeld voor het garant staan voor leningen van derden. In de beleidsregeling hebben we criteria opgenomen onder welke voorwaarden we een gemeentegarantie afgeven.

De gemeente kan middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie. Voorwaarden zijn dat deze uitzettingen een prudent karakter hebben en niet gericht zijn op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. Het prudente karakter van deze uitzettingen wordt gewaarborgd middels de richtlijnen en limieten van het treasurystatuut.

Het gebruik van derivaten is niet toegestaan; verder mogen de kasgeldlimiet en de renterisiconorm niet worden overschreden conform de Wet fido.

Kasgeldlimiet

Een kortlopende geldlening moet voldoen aan de geldende regelgeving. Deze regelgeving staat beschreven in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo).

De kasgeldlimiet bepaalt welk bedrag aan kortlopende leningen mag worden afgesloten. Het maximale bedrag bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Bij overschrijding van de kasgeldlimiet is het aantrekken van een vaste geldlening verplicht. Wij verwachten dat een overschrijding in 2020 niet zal voorkomen.

Kasgeldlimiet	2020	2021	2022	2023
Begrotingstotaal	€ 54.474.928	€ 54.416.424	€ 54.467.853	€ 54.424.538
Percentage	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
Kasgeldlimiet	€ 4.630.369	€ 4.625.396	€ 4.629.768	€ 4.626.086

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de langere termijn weer. Hieronder vallen alle leningen met een rentetypische looptijd vanaf 1 jaar. Het doel is op deze wijze spreiding te krijgen in de rentetypische looptijden in de leningenportefeuille waardoor een verandering in de rente vertraagd doorwerkt op de rentelasten in de administratie. In een jaar mogen de herfinancieringen als gevolg van aflossingen en de renteherzieningsmomenten gezamenlijk niet meer dan 20% van het begrotingstotaal per 1 januari bedragen.

In de onderstaande tabel wordt de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven.

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Lasten primaire begroting	€ 54.474.928	€ 54.416.424	€ 54.467.853	€ 54.424.538
Percentage renterisiconorm	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	€ 10.894.986	€ 10.883.285	€ 10.893.571	€ 10.884.908
Reguliere aflossing geldleningen	€ 1.061.512	€ 1.061.512	€ 1.061.512	€ 1.061.512
Geldleningen met renteherziening	-	-	-	-
Ruimte onder risiconorm	€ 9.833.474	€ 9.821.773	€ 9.832.059	€ 9.823.396

Rente-omslag

De rente wordt via een omslagstelsel toegerekend aan de kostendragers (producten). Dit heet het zogenaamde 'rente-omslag percentage'. Het rente-omslag percentage wordt berekend over alle producten. Dit percentage wordt met de in begroting opgenomen gegevens zo goed als mogelijk ingeschat en wordt toegerekend aan die investeringen welke lineair worden afgeschreven. Het rente-omslag percentage waarmee gerekend is voor de begroting 2020 bedraagt: 1,11%

Rente-omslag	
Rentelasten korte financiering	€ 28.000
Rentelasten lange financiering	€ 459.000
Totaal door te rekenen externe rente	€ 487.000
Af: ontvangen rente leningen derden	€ -55.000
De aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 432.000
Boekwaarde per 1 januari 2020	€ 39.017.310
Rente-omslag percentage	1,11%

Rente-ontwikkeling

Het blijft een onzekere tijd op monetair gebied. Voor de korte termijn verwachten we nog weinig verandering en gaan we ervan uit dat de rentetarieven nog historisch laag blijven. Op de langere termijn zullen de rentetarieven wel weer een keer gaan stijgen, alleen is onduidelijk wanneer dit gebeurt.

Schatkistbankieren

Sinds december 2013 is de gemeente verplicht tot schatkistbankieren. Hierbij geldt een minimum drempel van 0,75% van het begrotingstotaal, dit betekent voor Borsele een drempel van ca. € 409.000. De overtollige liquide middelen worden in Rijks schatkist aangehouden, waarbij de rentevergoeding momenteel 0% bedraagt.

Geprognosticeerde Balans

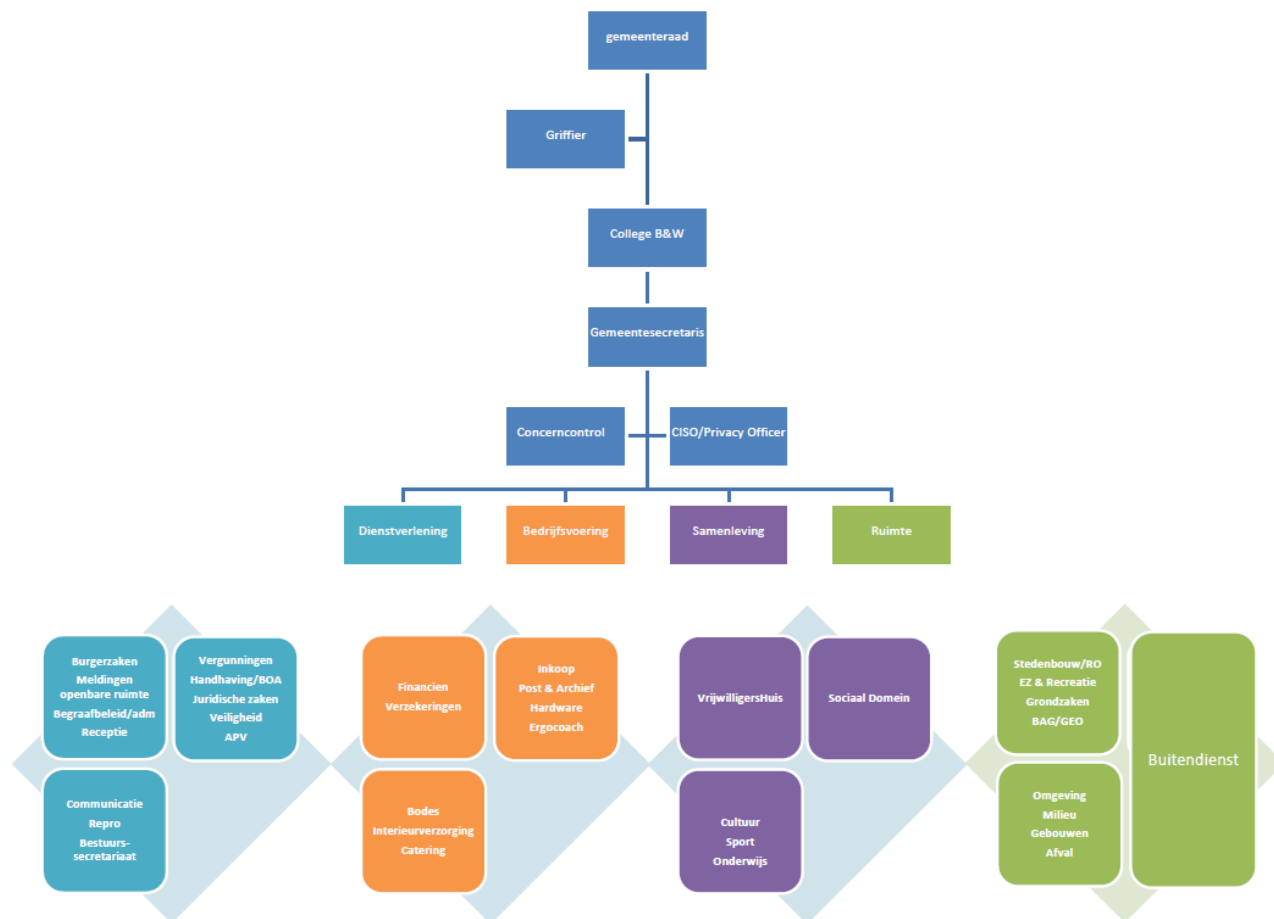
Begrotingsjaar T

2020

	T-2	T-1	T	T+1	T+2	T+3
Activa	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
(im) Materiële vaste activa	34.242.884	33.801.229	36.612.298	34.365.966	35.420.159	33.152.427
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	284.345	284.345	284.345	284.345	284.345	284.345
Financiële vaste activa: Leningen	4.497.862	4.482.724	4.212.724	3.942.724	3.672.724	3.402.724
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	499.012	449.012	399.012	349.012	299.012	249.012
Totaal Vaste Activa	39.524.103	39.017.310	41.508.379	38.942.047	39.676.240	37.088.508
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	207.039	1.500.000	1.500.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen						
Uitzettingen <1 jaar	8.540.262	7.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000
Liquide middelen	32.790	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Overlopende activa	117.593	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Vlottende Activa	8.897.684	8.625.000	8.625.000	8.725.000	8.725.000	8.725.000
Totaal Activa	48.421.787	47.642.310	50.133.379	47.667.047	48.401.240	45.813.508
Passiva	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Eigen vermogen	24.674.103	18.169.305	17.046.905	16.446.130	16.005.255	15.652.880
Voorzieningen	5.205.780	5.598.160	5.916.040	5.976.420	5.574.300	5.309.680
Vaste schuld	11.310.585	10.249.073	19.187.561	17.626.049	16.064.537	14.503.025
Totaal Vaste Passiva	41.190.468	34.016.538	42.150.506	40.048.599	37.644.092	35.465.585
Vlottende schuld	7.117.406	13.525.772	7.882.873	7.518.448	10.657.148	10.247.923
Overlopende passiva	113.913	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Vlottende Passiva	7.231.319	13.625.772	7.982.873	7.618.448	10.757.148	10.347.923
Totaal Passiva	48.421.787	47.642.310	50.133.379	47.667.047	48.401.240	45.813.508

Paragraaf Bedrijfsvoering

Vanaf september 2019 is ons organogram als volgt opgebouwd:

Afgelopen periode hebben we veel tijd geïnvesteerd om te komen tot een nieuwe organisatiestructuur. Doel is om in 2020 een organisatie te realiseren die adequaat en flexibel inspeelt op nieuwe trends en ontwikkelingen en behoeften van onze inwoners.

Deze organisatiestructuur kenmerkt zich in logisch gevormde teams van taakverantwoordelijke medewerkers die zelfstandig opereren. De teams zijn opgesplitst in 4 domeinen en worden aangestuurd door 4 domeinmanagers. De 4 domeinmanagers vormen samen met de gemeentesecretaris het managementteam van de organisatie.

Deze nieuwe organisatiestructuur vraagt een andere rol van leidinggevend en medewerkers.

De medewerkers dragen in deze structuur veel meer hun eigen verantwoordelijkheid. Het is de taak van de domeinmanagers ze deze verantwoordelijk te geven, maar vooral ze hierin te ondersteunen en te begeleiden (in zijn/haar kracht zetten).

Dit proces is in 2019 gestart en zal in 2020 een vervolg krijgen. Omdat dit een grote impact heeft op het personeel willen we dit proces zorgvuldig en met een goede begeleiding doorlopen.

Inmiddels is de werkgroep cultuur aan de slag. Deze werkgroep zal onze nieuwe kernwaarden 'verantwoordelijk denken en doen, vertrouwen en energiek' uitwerken, waarna deze geïmplementeerd worden in onze organisatie. Hiernaast zal in 2020 het HRM-beleid worden aangepast.

Personeel & Organisatie

De totale formatie in 2020 bedraagt circa 166,7 fte (ten opzichte van 158,3 fte in 2019). De totale salariskosten voor 2020 bedragen circa € 10,1 miljoen.

De VNG en de vakbonden FNV, CNV en CMHF hebben in 2019 een principeakkoord gesloten over de nieuwe CAO gemeenten 2019-2020. De loonafpraak is als volgt: in 2020 wordt 3% loonstijging doorgevoerd.

Als gemeente willen we een aantrekkelijke werkgever zijn voor ons personeel. Belangrijk hierin zijn goede secundaire arbeidsvoorwaarden, een goede werksfeer en een marktconform salaris.

Ons huidige waarderingen/beloningssysteem is wat dat betreft niet meer up-to-date. Wij merken dat steeds meer. Ook omliggende gemeente hanteren een ander beloningssysteem (HR21 en uitloopschalen), wat tot hogere beloningen kan leiden. Als gevolg daarvan worden wij minder interessant als werkgever. Hiermee wordt het huidige systeem van toelagen/toeslagen/gratificaties geschrapt.

Informatiebeheer en Automatisering

In 2019 is het zaakstelsel Join geïmplementeerd, waarvan in 2020 een definitieve implementatie plaatsvindt.

In 2020 wordt de vacature CISO (Chief Information Security Officer) ingevuld. Sinds mei 2018 zijn alle gemeenten verplicht om een CISO (Chief Information Security Officer) aan te stellen.

De CISO en FG adviseren de organisatie over informatiebeveiliging en privacy. Ook jagen zij bewustwording op deze thema's aan. De CISO coördineert daarnaast de jaarlijkse ENSIA (eenduidige normatief single information audit)-cyclus, een verplichte audit op informatiebeveiliging.

Ook is de CISO coördinator bij beveiligingsincidenten. De FG controleert daarnaast of afdelingen zich aan de wet- en regelgeving houden bij de verwerking van persoonsgegevens.

Concerncontrol

In de nieuwe organisatiestructuur is de rol van de controller nadrukkelijk vastgelegd.

De concerncontroller heeft als speerpunt het aanbrengen van samenhang en structuur rondom sturing en beheersing, waarbij het toetsen van de doelmatigheid en de rechtmatigheid van zaken cruciaal is.

De rol van de controller wordt in 2020 nog verder vormgegeven. Duidelijk is dat de controller meer dan ooit een adviserende en 'sturende' rol binnen de organisatie krijgt.

I.v.m. een wetwijziging moet, vanaf boekjaar 2021, het college zelf een rechtmatigheidsverantwoording afgeven in de jaarverantwoording. Nu geven de accountants nog een oordeel omtrent getrouwheid en rechtmatigheid. Vanaf boekjaar 2021 alleen voor getrouwheid.

Zowel de nieuwe organisatiestructuur als de verantwoordelijkheid voor de rechtmatigheid leidt ertoe dat een aantal werkprocessen en regelingen opnieuw beoordeeld en eventueel herzien moeten worden. Hier wordt binnenkort mee gestart.

Stafbureau GR de Bevelanden

Per 1 januari 2020 beschikt GR de Bevelanden over haar eigen stafbureau. Hierdoor vervalt de dienstverleningsovereenkomst financiën. Gevolg hiervan is dat de bijdrage van GR de Bevelanden komt te vervallen en dat daarnaast de bijdrage aan GR De Bevelanden hoger zal uitvallen, doordat wij meebetalen aan de vorming van het stafbureau. Het nadeel voor de gemeente Borsele bedraagt globaal € 100.000. Hiertegenover staat een vrijval van 0,5 fte op de afdeling financiën. Op de afdeling financiën komt de functie van het afdelingshoofd te vervallen, met als gevolg een herindeling van het takenpakket voor de medewerkers.

Paragraaf Grondbeleid

Algemeen

Voor 2020 hanteren we het beleid zoals vastgesteld in de nota Grondbeleid 2015-2019. In 2020 treffen we de voorbereidingen voor de actualisering van deze nota. De gemeenteraad kan de nieuwe nota begin 2021 vaststellen. Dit in verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2021 en de geplande vaststelling van onze nieuwe Omgevingsvisie begin 2021. Op deze wijze kan de benodigde samenhang tussen beide beleidsdocumenten bereikt worden.

De twee belangrijkste kerndoelstellingen van het grondbeleid:

- het bevorderen van het gewenste ruimtegebruik en de ruimtelijke kwaliteit;
- het streven naar een financieel gezond grondbedrijf. Winstgevende plannen moeten verlieslatende kunnen compenseren.

Visie

De Nota Grondbeleid geeft inzicht in het gemeentelijk handelen bij locatieontwikkelingen. Met het grondbeleid als instrument kunnen de ruimtelijk-economische opgaven zoals die in andere beleidsdocumenten zijn vastgelegd uitgevoerd worden. Dit geldt met name voor de woningbouwplanning en het bedrijventerreinprogramma. De kerndoelstellingen zijn vertaald naar specifieke beleidsuitgangspunten waaraan de uitvoering van het grondbeleid kan worden getoetst. De Nota Grondbeleid 2020-2024 geeft het beleid weer voor de komende vier jaar.

Wijze waarop grondbeleid wordt uitgevoerd

De gemeente streeft traditiegetrouw zoveel mogelijk naar een actief grondbeleid. Hiermee heeft de gemeente meer invloed en kunnen de kerndoelstellingen beter gerealiseerd worden. Als gevolg van de achter ons liggende economische crisis en de verwachte demografische ontwikkelingen schuiven we meer op naar faciliterend grondbeleid. Wanneer kansen zich aandienen, risico's overzienbaar zijn en sterke sturing gewenst is, blijft de mogelijkheid van actief optreden aanwezig. Om deze laatste reden is er voor gekozen het gebied Platepolder in Heinkenszand zelf te exploiteren. Hierbij is rekening gehouden met de in de nota Grondbeleid genoemde hoeveelheid aan projectontwikkelaars uit te geven kavels. Met dit plan kan aan de toekomstige op Heinkenszand gerichte vraag aan woningbouw voldaan worden.

Actuele prognose resultaten

Op basis van de jaarrekening 2018 prognosticeren wij op termijn nog een te realiseren winst van € 4.424.653 van alle in exploitatie zijnde plannen. Op deze plannen is al een winst genomen van € 10.992.493. Het resultaat betreft de gehele looptijd van de plannen.

Bouwgronden in exploitatie		Boekwaarde	Geraamde	Geraamde	Geraamd	cumulatief	gerealiseerde
	aantal m2	31-12-2018	kosten	opbrengsten	eind- resultaat	eind- resultaat	winst- nemingen
Woningbouw:							
Borssele, Stadshoek	6.032	312.040	518.171	999.890	169.679	279.161	109.482
's-Gravenpolder, Oostgaarde	5.220	-1.740.462	1.776.502	1.109.565	1.073.525	2.560.461	1.486.936
's-Heer Abtskerke, Colenshoek 2	1.343	-15.550	254.855	244.575	5.270	-175.441	-180.711
's-Heerenhoek, De Blikken 2	15.485	860.148	1.375.704	2.237.610	1.758	-265.242	-267.000
Heinkenszand, Over de Dijk 2 en 3	8.143	-823.022	1.207.575	1.636.810	1.252.257	8.768.437	7.516.180
Heinkenszand, Stenevate	3.256	389.993	232.868	733.725	110.864	206.240	95.376
Kwadendamme, 2001	2.932	-115.198	437.715	484.895	162.378	511.623	349.245
Lewedorp, Nieuwe Kraaijertpolder	2.752	-991.572	490.507	481.600	982.665	3.700.863	2.718.198
Ovezande, 2001	17.668	1.140.639	906.524	2.051.290	4.127	-976.251	-980.378
Bedrijventerreinen:	0						0
Heinkenszand, Noordzak fase 3	22.425	868.287	868.278	2.398.695	662.130	807.295	145.165
							0
Totaal	85.256	-114.697	8.068.699	12.378.655	4.424.653	15.417.146	10.992.493

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de notities van de commissie BBV zijn regels bepaald hoe de grondexploitaties berekend moeten worden en hoe tussentijds winst en verlies moet worden genomen. Ieder jaar wordt ieder complex opnieuw doorberekend naar de laatst bekende inzichten en grondslagen. Dit kan leiden tot jaarlijkse winst- en verliesnemingen. Deze mutaties verwerken wij ieder jaar in de jaarrekening. In de grondslagen van de jaarrekening nemen wij uitgangspunten voor onze berekeningen op zoals rentepercentage en kostenindexatie. Winst en verliezen worden gecompenseerd door onttrekkingen of dotaties aan de reserve bouwgrondexploitaties.

Als gevolg van wetwijzigingen behoren vanaf 1 januari 2016 de niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) niet meer tot het grondbedrijf. Zij worden vanaf 2016 opgenomen onder de materiele vaste activa als 'strategische gronden'. Als een bestemmingsplan door de raad wordt vastgesteld wordt die strategische grond overgeheveld naar dat bestemmingsplan. In principe dienen strategische gronden op marktwaarde gewaardeerd te worden. De marktwaarde kan afwijken van de aankoop prijs en kan leiden tot afwaardering van de grond. Al onze strategische gronden zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Woningbouw en industrie

Regionale samenwerking en afstemming

Periodiek maken de vijf Bevelandse gemeenten regionale woningafspraken. De huidige woningafspraken bevatten per gemeente een woningbouwplanning voor de periode tot 2025. Die woningbouwplanningen zijn zodanig op elkaar afgestemd dat er een evenwichtige woningmarkt ontstaat binnen de regio. Die woningmarkt is afgestemd op de veranderende samenstelling van de bevolking en de daarmee veranderende vraag.

Voor Borsele is een relatief beperkt contingent woningen beschikbaar, zodat het moeilijk is om aan alle wensen op elk moment te kunnen voldoen.

De behoefte aan levensloopbestendige woningen blijft aanhouden. Bij de inrichting van nieuwe plannen zullen we hiermee rekening moeten houden. Dit doet zich ook voelen bij de ontwikkeling van de Platepolder in Heinkenszand.

Aan de hand van de concrete behoefte aan woningbouw plannen we het in ontwikkeling nemen van de strategische gronden.

Bedrijventerreinenprogramma

Gedeputeerde Staten heeft een geactualiseerde prognose vastgesteld voor de behoefte aan bedrijfsterreinen. Aan de hand daarvan werken de regio's de programmering van de terreinen verder uit. De vijf Bevelandse gemeenten, vertegenwoordigd in Het Bestuurlijk Platform De Bevelanden, hebben het geactualiseerde Bedrijventerreinprogramma De Bevelanden 2017-2025 in juli 2018 ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. In dit programma zijn afspraken gemaakt over de regionale uitgifte.

Binnen de regio De Bevelanden is er sprake van overaanbod ten opzichte van de verwachte vraag. Bovendien geldt als beleidsuitgangspunt dat nieuwe terreinen alleen mogen worden gerealiseerd op locaties voor grootschalige bedrijfsterreinen.

Voor Borsele betekent dit dat alleen bedrijventerrein Noordzak nog beschikbaar is. Daarnaast spannen wij ons er voor in dat er in de regionale programmering ruimte komt voor noodzakelijke uitbreiding van bestaande solitaire bedrijven.

Grondprijzen

Wij rekenen marktconforme uitgifteprijzen. Hierbij kijken we zowel naar kostprijs, de prijzen in de regio en het voorzieningenniveau van de betreffende woonkernen. De gemeenteraad stelt de prijzen eenmalig vast bij de vaststelling van het bewuste bestemmingsplan. Bij de jaarlijkse actualisatie van de exploitatieplannen kijken we of we nog op koers liggen.

Erfpacht

Wij blijven gronden voor woningbouw en bedrijven aanbieden op twee manieren. Zowel koop als erfpacht zijn mogelijk. Erfpacht is mogelijk onder voor beide partijen aantrekkelijke voorwaarden.

Reserves

Omdat grondexploitatie omgeven is door risico's, is er een reserve weerstandsvermogen bouwgrond-exploitaties.

Deze reserve is bedoeld als:

- buffer voor verlieslatende grondexploitaties;
- dekking voor onverwachte (meer)uitgaven in de grondexploitatie;
- egalisatie van jaarlijkse winsten en verliezen;
- dekking van de lasten van vennootschapsbelasting;
- egalisatie voor herwaardering strategische gronden.

Verwant met de bouwgrond-exploitaties is de Reserve Kwaliteit Openbare Ruimte.

Deze reserve wordt met name gevoed uit verkoop van bouwgronden in bestemmingsplannen. Ook nieuwe initiatieven van particuliere ontwikkelaars dragen bij aan deze reserve. Wij gebruiken deze reserve voor openbare voorzieningen, zoals wegen, groen en waterberging.

Overige ontwikkelingen

Hoewel de woningmarkt de laatste tijd herstel vertoont, zijn er toch ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op het tempo van de bouw. Er kunnen extra investeringen nodig zijn voor technische voorzieningen ten behoeve van het milieu. Zo vereisen gasloos bouwen en klimaatadaptatie en mogelijk ook de stikstofproblematiek extra maatregelen. Wij kunnen nog niet inschatten wat hiervan de financiële gevolgen zullen zijn.

Paragraaf Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de definitie van en het beleid voor verbonden partijen. Van de belangrijkste verbonden partijen wordt vermeld: de vestigingsplaats, het publieke belang, het bestuurlijke belang, wie namens onze gemeente vertegenwoordigd is in het bestuur, wat de stemverhouding in het bestuur is, wat ons financiële belang is en de belangrijkste beleidsvoornemens van de verbonden partij.

Definitie verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, ofwel door vertegenwoordiging in het bestuur ofwel door het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld op een bedrag dat aan de verbonden partij ter beschikking wordt gesteld en dat niet verhaalbaar is als verbonden partij failliet gaat en/of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Deze definities houden in dat gemeenschappelijke regelingen en participaties in N.V.'s, B.V.'s, V.O.F.'s en commanditaire vennootschappen verbonden partijen zijn. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de gemeente een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen verbonden zijn met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij.

Beleid

De belangrijkste uitgangspunten voor deelname aan verbonden partijen zijn:

- de gemeente participeert uitsluitend in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- de gemeente participeert uitsluitend in privaatrechtelijke rechtsvormen als de desbetreffende taak niet vanuit een publieke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.

Kernvragen die de gemeente zichzelf hierbij regelmatig dient te stellen zijn:

- corresponderen de doelstellingen van de verbonden partij nog steeds met die van de gemeente?
- worden de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partij gerealiseerd?

Besliskader

Besliskader voor het oprichten van of deelnemen in verbonden partijen:

1. vaststellen of er sprake is van een publiek belang dat door de gemeente moet worden behartigd.
Als dit het geval is:
2. vaststellen of de gemeente, in de hoedanigheid van publiekrechtelijk rechtspersoon, zelf het publieke belang kan behartigen.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
3. vaststellen of de gemeente de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid beter kan overdragen aan een andere publiekrechtelijke organisatie.
Als dit niet mogelijk of wenselijk is:
4. het oprichten van of deelnemen in een besloten vennootschap, naamloze vennootschap, stichting, vereniging of Publiek Private Samenwerking.

Criteria

Het ontwerpbesluit voor het oprichten van of deelnemen aan een verbonden partij dat aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, behandelt ten minste de volgende punten:

- het besliskader verbonden partijen;
- de vertegenwoordiging in het bestuur;
- de andere betrokkenen in de verbonden partij;
- de financiële gevolgen voor de gemeente;
- de juridische aspecten.

Beleidskaders

Beleidskaders voor het aanwijzen van gemeentelijke vertegenwoordigers:

A. Gemeentelijke vertegenwoordiging in publiekrechtelijke organisaties.

Er worden geen raadsleden benoemd als vertegenwoordiger van de gemeente in een publiekrechtelijke organisatie, tenzij de publiekrechtelijke organisatie dit zelf voorschrijft.

B. Gemeentelijke vertegenwoordiging in privaatrechtelijke organisaties.

1. Het college benoemt geen collegeleden in:

- a. een raad van commissarissen,
- b. een raad van toezicht of
- c. het bestuur, tenzij het benoemen van collegeleden in genoemde functies in het bijzonder bij kan dragen aan het publieke belang en het private belang van de verbonden partij ook overeenstemt met het publieke belang. Het college dient de afweging tussen het publieke belang en belangenverstrengeling voor een dergelijke benoeming nadrukkelijk te motiveren.

2. Het college benoemt geen gemeenteambtenaren in:

- a. een raad van commissarissen;
- b. een raad van toezicht.

3. Gezien de controlerende functie van de raad kunnen raadsleden niet de functie van gemeentelijke vertegenwoordiger in privaatrechtelijke organisaties bekleden.

4. Voor benoeming als gemeentelijke vertegenwoordigers in toezichthoudende en adviserende organen als genoemd onder 1. en 2. komen in beginsel gekwalificeerde buitenstaanders ('externen') in aanmerking.

5. In geval van vennootschappen maakt de gemeente in ieder geval actief gebruik van haar rechten als aandeelhouder in de algemene vergadering van aandeelhouders voor het inbrengen van het gemeentelijk belang.

Naast bovenstaande uitgangspunten wordt in het college de richtlijn gehanteerd dat, indien er om dwingende redenen toch voor een overheidscommissaris wordt gekozen, de portefeuillehouder als vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders zal optreden en de wethouder van Financiën in de raad van commissarissen.

De belangrijkste verbonden partijen voor onze gemeente zijn hieronder nader toegelicht.

PZEM NV

Vestigingsplaats	Middelburg
Publiek belang	Het maatschappelijk kapitaal is verdeeld in 15.280 aandelen. Hiervan is 50% in eigendom van de provincie en 50% in eigendom van de gemeenten in Zeeland en enige gemeenten in Noord-Brabant en Zuid-Holland en de provincie Noord-Brabant.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 2,644% deel in het maatschappelijk kapitaal (404 van de 15.280 aandelen) en oefent zeggenschap uit in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering en in de aandeelhouderscommissie.
Stemverhouding in het bestuur	Stem in de aandeelhoudersvergadering naar rato van het aandelenkapitaal.
Financieel belang	Er wordt geen dividend uitgekeerd. In de gemeentebegroting is het dividend als structureel dekkingsmiddel vervallen.
Belangrijkste risico's	De economische situatie met lage prijzen op de energiemarkt is voor PZEM een belangrijk risico dat ook de winstgevendheid en daarmee het dividend onder druk zet.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2018 bedroeg € 53,6 miljoen negatief. Per eind 2018 is het balanstotaal € 2.236 mln. en het eigen vermogen bedroeg € 1.280 mln.
Bijdrage 2020	n.v.t.
Beleidsvoornemens	Actieve deelname in de discussie over de toekomst van het bedrijf en verdere herstructurering, waaronder rechtstreeks aandeelhouderschap in het onderdeel Evides.

North Sea Port

Vestigingsplaats	Sas van Gent
Deelnemers	Borsele, Terneuzen, Vlissingen en de provincie Zeeland als Zeeuwse aandeelhouders. Gent, Evergem, Zelzate en de provincie Oost-Vlaanderen als Vlaamse aandeelhouders
Publiek belang	North Sea Port SE beheert en ontwikkelt de Zeeuwse en Vlaamse havens van Gent e.o. Zij heeft het doel om d.m.v. het ontwikkelen en exploiteren van de havens welvaart te genereren in de grensoverschrijdende regio. Dit wordt nagestreefd door het accommoderen van nieuwe en het faciliteren van reeds gevestigde haven- en industriebedrijven. North Sea Port ontwikkelt en beheert hiervoor vele vormen van infrastructuur: havenbekkens, kades, wegen, spoorwegen, buisleidingen etc. Daarnaast levert North Sea Port een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van investeringsplannen van bedrijven. North Sea Port exploiteert voor eigen risico, maar verricht ook publieke taken zoals (water)wegenonderhoud.
Bestuurlijk belang	De gemeente is sinds juni 2019 rechtstreeks voor 8,33% aandeelhouder in North Sea Port.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Voor besluiten is een meerderheid van stemmen nodig. Voor belangrijke besluiten is 76% meerderheid nodig.

Financieel belang	North Sea Port SE exploiteert voor eigen rekening en risico. Exploitatieverliezen komen ten laste van de SE en hebben uiteindelijk hun effect op de waarde van het aandeel. Exploitatiewinsten kunnen leiden tot dividenduitkeringen. Gelet op de toekomstige investeringsplannen en de garantiestelling voor de leningen is een dividenduitkering nog niet aan de orde, in principe zolang de garanties gelden. Borsele staat voor 16 2/3% garant voor de eerder door North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV) afgesloten leningen. Het garantieplafond is per 01-01-2020 € 440 mln. Hiervan is eind 2018 ca. € 315 mln. benut. De reeds eerder aangegane garantie voor WarmCo2 bedraagt € 65 mln., waarvan € 63,5 mln. is ingezet. Samen dus € 378,5 mln. plus de daarop van toepassing zijnde en aflopende derivaten. De extra garantie op leningen WarmCO2 van 6,6 mln. in 2013 en € 7,5 mln. in 2014 zijn opgenomen in de garantie van € 440 mln. Door de fusie met Gent in een 50/50 verhouding daalt het risico effectief van 16 2/3% naar 8.33%. North Sea Port SE heeft een 100% vrijwaring gegeven voor de eventuele garantieverplichtingen van de Zeeuwse participanten.
Belangrijkste risico's	De gemeente kan worden aangesproken voor uitstaande leningen van North Sea Port Netherlands (voorheen ZSP NV) waarvoor de gemeente zich garant heeft gesteld. Bij structureel slechte bedrijfsresultaten van North Sea Port kan het gemeentelijk aandeel in waarde achteruit gaan.
Jaarcijfers	Het positieve resultaat van North Sea Port SE over 2018 bedroeg € 26,4 mln. Eigen vermogen € 280.9 mln. Het balanstotaal bedroeg € 834 mln.
Bijdrage 2020	N.v.t.
Beleidsvoornemens	Voortzetting van de economische ontwikkeling van de havens.

NV Economische Impuls Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	De 13 Zeeuwse gemeenten, ABN AMRO, Dow Benelux, Kamer van Koophandel, Rabobank, Provincie Zeeland
Publiek belang	Ontwikkelingsmaatschappij NV Economische Impuls Zeeland (Impuls) heeft als doel het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse economie. De kerndoelen van Impuls zijn: • structuurversterking en ontwikkeling van de regionale economie door grote projecten te faciliteren; • de ontwikkeling en uitvoering van projecten voor de Zeeuwse kenniseconomie (in het kader van het Akkoord Zeeuwse Kenniseconomie, waarbij de nadruk wordt gelegd op het verhogen van het opleidingsniveau, betere uitwisseling tussen onderwijs en arbeidsmarkt en innovatie); • economische promotie en acquisitie.
Bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder van Impuls Zeeland.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Elke aandeel geeft recht tot het uitbrengen van één stem. Borsele heeft 1.503 van de totaal 750.000 aandelen. Alle besluiten van de algemene vergadering worden genomen met

	volstreekte meerderheid van stemmen, voor zover bij de wet of de statuten geen grotere meerderheid is voorgeschreven.
Financieel belang	Op basis van een meerjarenbegroting stemmen de aandeelhouders jaarlijks in met de deelnemersbijdrage (nu ca. € 1,03 per inwoner).
Belangrijkste risico's	Het risico beperkt zich tot mogelijk een hogere jaarlijkse bijdrage per inwoner.
Jaarcijfers	Het resultaat over 2018 bedroeg € 63.832 negatief.
Bijdrage 2020	De bijdrage bedraagt ca. € 23.500.
Beleidsvoornemens	Impuls zet in op het verder versterken van Zeeland als kwalitatief sterkste economie van Nederland.

Openbaar lichaam afvalstoffenverwijdering Zeeland (OLAZ)

Vestigingsplaats	Kapelle
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het gebied van de afvalstoffenverwijdering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder C. Weststrate.
Stemverhouding in het bestuur	De gemeente Borsele brengt in het algemeen bestuur 5 stemmen uit.
Financieel belang	Het nadelig saldo wordt omgeslagen zowel naar rato van de hoeveelheid aangeboden afval als naar rato van het aantal inwoners.
Belangrijkste risico's	De opbrengsten zijn afhankelijk van de ontwikkelingen in de markt van de recyclebare afvalcomponenten, zoals oud papier, schroot, etc. Aan een jaarlijkse geraamde stijging zit het risico verbonden dat bij negatieve marktontwikkelingen de werkelijke opbrengsten kunnen tegenvallen ten opzichte van de geraamde.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 56.199 positief.
Bijdrage 2020	In de begroting is een bedrag opgenomen van € 23.832.977.
Beleidsvoornemens	Uitwerking van het kabinetsprogramma 'Van Afval Naar Grondstof' waarbij de ambitie is geformuleerd om te komen tot 75% afvalscheiding in 2020 en om uiteindelijk richting 100% te gaan. Van de gemeenten wordt in dat kader een inzet verwacht op het gebied van de gescheiden inzameling. Veranderingen in de wijze van inzamelen zijn daarvan een uitvloeisel Onderzocht wordt verder of een nieuw concept voor regionale milieustraten haalbaar c.q. wenselijk is.

Sportfondsen Borsele B.V.

Vestigingsplaats	Heinkenszand
Deelnemers	Borsele
Publiek belang	De gemeente Borsele heeft drie grote sportaccommodaties in beheer ondergebracht in de Sportfondsen Borsele B.V. Sportfondsen dragen zorg voor de exploitatie, beheer en onderhoud van Sporthal De Zwake te 's-Gravenpolder, het vergader- en congrescentrum De Stenge te Heinkenszand en het zwembad Stelleplas te Heinkenszand. Sportfondsen voeren ook de exploitatie over het dorps huis De

	Jeugdhoeve en de Burcht, de jeugdsozen te Heinkenszand en 's-Gravenpolder.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door een directie die wordt benoemd door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Twee maal per jaar vind een klant/leverancieroverleg plaats.
Vertegenwoordiging in het bestuur	N.v.t.
Stemverhouding in het bestuur	N.v.t.
Financieel belang	De gemeente verstrekt een exploitatie- en onderhoudssubsidie, evenals een bijdrage voor het gebruik van de sporthal ten behoeve van het gymnastiekonderwijs.
Belangrijkste risico's	De voeding van het onderhoudsfonds vormt een belangrijk risico.
Jaarcijfers	Resultaat 2018 was € 149.393.
Bijdrage 2020	De gemeentelijke bijdrage in de exploitatie en het klein -en groot onderhoud is vastgesteld op circa € 830.000.
Beleidsvoornemens	Sportfondsen heeft de intentie tot investeren in verduurzaming van De Zwake, De Stenge en het zwembad Stelleplas.. Als Sportfondsen het contract niet meer zou verlengen, moet de gemeente de boekwaarde van de investeringen vergoeden.

Veiligheidsregio Zeeland

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Het instellen en instant houden van een overkoepelend orgaan voor fysieke veiligheid in Zeeland. De taken zijn brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de gezamenlijke meldcentrale, de voorbereiding en uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft 1 zetel in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Burgemeester G.M. Dijksterhuis.
Stemverhouding in het bestuur	De leden van het algemeen bestuur vertegenwoordigen 1 stem per 5.000 inwoners.
Financieel belang	Eind september 2014 is na bemiddeling door de Provincie de nieuwe verdeelsleutel vastgesteld.
Belangrijkste risico's	De operationele en maatschappelijke effecten van de bezuinigingen en het nieuwe beleidsplan Maatwerk in brandweezorg.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 147.910.
Bijdrage 2020	De bijdrage 2020 bedraagt € 1.791.392.
Beleidsvoornemens	De in het beleidsplan 2020-2023 beschreven ambities zullen grote invloed hebben op de financiële huishouding van de VRZ. Op basis van dit beleid wordt eventueel de (meerjaren)begroting 2020 bijgesteld. We zullen een actieve rol vragen en nemen om samen met de VRZ tot een gewenst en verantwoordelijk ambitieniveau te komen.

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland (GGD)

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten
Publiek belang	Het primaire doel betreft het bevorderen van de algemene

	gezondheidstoestand van de bevolking. De GGD Zeeland geeft uitvoering aan de wettelijke taak op gebied van de uitvoering van preventief gezondheidsbeleid van gemeenten, zoals beschreven in de Wet publieke gezondheid (Wpg).
Bestuurlijk belang	De GGD Zeeland is een gemeenschappelijke regeling. Alle Zeeuwse gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen bestuur. De gemeente dient zich te conformeren aan meerderheidsbesluiten. De gemeente heeft zitting in zowel het dagelijks als het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder mw. M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	De stemverhouding is per stem met een weging naar verhouding van het aantal inwoners.
Financieel belang	De bijdrage voor de jeugdgezondheidszorg wordt voor 100% gedekt uit rijksbijdragen. De bijdrage voor de algemene gezondheidszorg wordt vanuit het gemeentefonds gedekt.
Belangrijkste risico's	Er is een risico voor wachtgeld uit markttaken. Een risico voor de inkoop van de jeugdzorg (de Inkooporganisatie jeugdhulp Zeeland is als bestuurscommissie gekoppeld aan de GR GGD Zeeland) is het negatieve herverdeeldeffect vanuit het gemeentefonds voor Borsele in combinatie met het gedeeltelijk loslaten van financiële solidariteit tussen de Zeeuwse gemeenten. En business case, met betrekking tot de mogelijke gezamenlijke huisvesting van de GGD/RUD/VRZ, zal de risico's inzichtelijk maken.
Jaarcijfers	Resultaat 2018 van de GGD Zeeland bedroeg € 1.411.396 positief exclusief de Inkooporganisatie. Tekorten van de inkoop jeugdhulp Zeeland worden aangevuld door de verschillende gemeenten.
Bijdrage 2020	De bijdrage 2020 voor de GGD bedraagt € 999.893 en voor inkoop jeugdhulp € 5.060.565. De uitvoeringskosten voor inkoop jeugd zijn € 134.285.
Beleidsvoornemens	De GGD Zeeland is de gezondheidsdienst voor alle dertien gemeenten in Zeeland. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de Zeeuwse bevolking. Gemeenten hebben de taak de gezondheid van hun inwoners te beschermen, te bewaken en te bevorderen (Wet Publieke Gezondheid). De GGD adviseert en ondersteunt gemeenten hierbij op professionele en adequate wijze, in overleg met hen en in samenwerking met alle relevante partners in en buiten de provincie. Er zijn taken die voor alle Zeeuwse gemeenten worden uitgevoerd op Basis van afspraken in de gemeenschappelijke regeling, zoals infectieziektebestrijding, jeugdgezondheidszorg, e.a. Ook zijn er taken die voor individuele gemeenten worden uitgevoerd, zoals preventieprojecten, gezondheidsenquêtes, enzovoort. Daarnaast worden opdrachten uitgevoerd voor politie en justitie (forensische geneeskunde) en incidenteel voor andere externe Partijen (markttaken). Ook is de GGD Zeeland verantwoordelijk voor het toezicht op de kinderopvang.

Stichting Omnissscholen

Vestigingsplaats	Goes
------------------	------

Deelnemers	Borsele
Publiek belang	Het openbaar onderwijs van de gemeente Borsele is per 2013 verzelfstandigd: de stichting Omnissscholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur wordt gevormd door één bestuurder. De bestuurder wordt benoemd door de raad van toezicht.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Niet van toepassing. Echter, jaarlijks legt de stichting de begroting, de jaarrekening en het jaarverslag ter informatie voor aan de gemeenteraad. De extern toezichthoudende rol van de gemeente ziet in het bijzonder toe op de instandhouding van de scholen en vestigingen en de wezenskenmerken van het openbaar onderwijs.
Stemverhouding in het bestuur	Er is één bestuurslid.
Financieel belang	De gemeente verstrekt diverse subsidies aan de stichting Omnissscholen.
Belangrijkste risico's	In hoeverre kan de krimp van het aantal leerlingen een halt worden toegeroepen, onder meer door het starten van Integrale Kindcentra (IKC).
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 was € 34.120 positief.
Bijdrage 2020	In 2019 kennen we € 37.200 aan subsidie toe in het kader van de Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs gemeente Borsele.
Beleidsvoornemens	De Omnis Kindcentra (OKC) staan midden in de Borselse samenleving en dragen door hun activiteiten bij aan de leefbaarheid van de dorpen, nu en in de toekomst. Op ieder OKC is een doorgaande lijn voor kinderen van 2 tot 12 jaar. Door het geven van onderwijs op maat komt ieder kind tot zijn of haar recht.

Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio
Publiek belang	Realisering van de gezamenlijke beleidsvoorbereiding, besluitvorming en beleidsuitvoering ten aanzien van nader aangeduide bovengemeentelijke voorzieningen en activiteiten op het terrein van de welzijnzorg.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder mw. M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	Naar verhouding van het inwoneraantal. Per 1.000 inwoners wordt één stem toegekend.
Financieel belang	Bijdrage in de kosten van het secretariaat. Daarnaast is het SWVO intermediair voor de financiering van het AMW/SMWO, volwasseneducatie, Wmo (indiceringen, verstrekkingen, huishoudelijke hulp), gezondheidsbeleid, culturele zaken en incidentele regionale projecten.
Belangrijkste risico's	De gemeente Borsele kan door een meerderheidsbesluit in het bestuur met een hogere bijdrage worden geconfronteerd, ingeval van een afwijkend Borsels standpunt over financiële kwesties.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 69.684.
Bijdrage 2020	De bijdrage 2020 bedraagt € 5.018.494.

Beleidsvoornemens	Het Samenwerkingsverband geeft uitvoering aan het programma Sociaal Domein Oosterschelderegio in samenwerking met de GR De Bevelanden. Dit in verband met diverse decentralisaties die naar de gemeente komen.
-------------------	--

De Betho

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Gemeenten in de Oosterschelderegio m.u.v. Schouwen-Duiveland.
Publiek belang	Het op een bedrijfsmatig verantwoorde wijze uitvoeren van alle taken die voortvloeien uit de Wet Sociale Werkvoorziening, waaronder het bieden van beschutte werkplaatsen aan inwoners van de deelnemende gemeenten die behoren tot de doelgroep van de Wsw.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in zowel het algemeen als het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder mw. M.C.J. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	Het aantal stemmen per lid van het algemeen bestuur is afhankelijk van de gemeentegrootte. In totaal zijn er 17 stemmen; Borsele heeft er 3.
Financieel belang	Er is een directe koppeling gelegd tussen de gemeentelijke bijdrage en de hoeveelheid uit te besteden werk door de gemeenten aan de Betho. De prestatietaakstelling voor het afnemen van werk of detacheringsuren bij de Betho bedroeg in 2015 € 367.000. Wij hebben deze prestatie ruimschoots gehaald. Voor 2017 ligt de taakstelling op € 287.000. Een eventueel nadelig exploitatietekort wordt als volgt berekend: - het aandeel van niet-deelnemende gemeenten wordt berekend naar rato van hun aandeel in het totaal aantal werknemers van het openbaar lichaam; - het resterende tekort wordt als volgt verdeeld: - o 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal inwoners van de gemeenten; - o 50% wordt omgeslagen naar rato van het aantal werknemers in dienst van het openbaar lichaam en woonachtig in de gemeenten.
Belangrijkste risico's	De mogelijkheid bestaat dat in de nabije toekomst bezuinigingen worden doorgevoerd op de Wsw subsidie waardoor de gemeentelijke bijdrage zou kunnen stijgen.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 1.062.000 positief waarvan het aandeel voor Borsele € 163.800 bedroeg.
Bijdrage 2020	De bijdrage voor 2020 bedraagt ca. € 70.200. De rijksbijdrage voor Borsele is ca. € 1.600.000 en wordt doorbetaald aan de Betho
Beleidsvoornemens	Eén van de belangrijkste pijlers van de modernisering van de Wsw is dat de regierol bij de gemeenten is komen te liggen. In samenspraak met de Betho is de uitbreiding van de taken van de Betho op het gebied van re-integratie uitgevoerd. De meerjarenraming van de Betho laat nog steeds een positief saldo zien ondanks de rijksbezuinigingen.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	's-Gravenhage
Deelnemers	Alle Nederlandse gemeenten en het Rijk
Publiek belang	De NV BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Bestuurlijk belang	De gemeente Borsele neemt voor 0,07% deel in het maatschappelijk kapitaal (39.273 van de 55.590.720 aandelen) en heeft zitting in de aandeelhoudersvergadering.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam is vertegenwoordiger in de aandeelhoudersvergadering.
Stemverhouding in het bestuur	Stemrecht op de aandelen die in bezit zijn: 1 stem per aandeel van 2,50. Borsele bezit 39.273 aandelen.
Financieel belang	Over het jaar 2018 hebben wij € 111.928 dividend ontvangen. Voor 2020 hebben wij een bedrag van € 110.000 als dividend in onze begroting opgenomen.
Belangrijkste risico's	Het verplicht schatkistbankieren voor lagere overheden zet de concurrentiepositie van de bank onder druk.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 318 miljoen positief.
Bijdrage 2020	n.v.t.
Beleidsvoornemens	Er zijn geen specifieke beleidsvoornemens. Behoud van het aandelenkapitaal als duurzame belegging.

Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling Zeeland (SaBeWa - Zeeland)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Borsele, Hulst, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Tholen, Waterschap Scheldestromen
Publiek belang	Uitvoeren van de gemeentelijke en waterschapstaken op het gebied van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen - met uitzondering van de leges - en de Wet waardering onroerende zaken. Dat wil zeggen het bepalen van de waardes van de onroerende zaken en het heffen en invorderen van de aanslagen onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolrechten, forensenbelasting en hondenbelasting.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam.
Stemverhouding in het bestuur	Ieder lid brengt één stem uit.
Financieel belang	Het aandeel in de totale kosten wordt bepaald door de verhouding van het aantal aanslagen en inningen.
Belangrijkste risico's	Een belangrijk risico is het onjuist of niet tijdig versturen van de belastingaanslagen waardoor de belastingopbrengsten niet of later worden geïnd. Door de relatief nieuwe organisatie en de implementatie van een nieuwe belastingapplicatie is er in de opstartfase een grotere kans op fouten in de aanslagen en de administratieve inning en verwerking ervan.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 129.000 negatief.

Bijdrage 2020	De bijdrage 2020 bedraagt € 369.058.
Beleidsvoornemens	2020 blijft in het teken staan van het verbeteren van de bedrijfsvoeringsprocessen.

Samenwerkingsverband GR De Bevelanden

Vestigingsplaats	Afhankelijk van het samenwerkingsonderdeel
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal en Noord-Beveland
Publiek belang	Efficiency en kwaliteitsborging uitvoering gemeentelijke taken door samenwerking op diverse onderdelen van de bedrijfsvoering.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur en in het dagelijks bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Twee leden van het college van B & W vanuit elk van de deelnemende gemeenten
Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	Verdere kostenstijging ten gevolge van organisatieontwikkeling.
Jaarcijfers	De jaarrekening 2018 sloot af met een negatief saldo van € 231.500.
Bijdrage 2020	De bijdrage bedraagt € 2.997.580
Beleidsvoornemens	Verdere uitbouw van de samenwerking met name op bedrijfsvoeringsonderdelen.

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland

Vestigingsplaats	Terneuzen
Deelnemers	Alle Zeeuwse gemeenten, provincie en waterschap
Publiek belang	Uitvoering VTH-basistaken milieu.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder A.P. Witkam.
Stemverhouding in het bestuur	Gemeenten en waterschap ieder één stem. Provincie 7 stemmen.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten.
Belangrijkste risico's	Mogelijke kostenstijging door de op te leggen minimale kwaliteitsnorm Rijksoverheid.
Jaarcijfers	De jaarrekening 2018 sloot met een saldo van € 760.000.
Bijdrage 2020	De bijdrage bedraagt € 586.600.
Beleidsvoornemens	In 2020 vindt afrekening plaats op basis van afgenomen producten (PxQ).

Regionaal Bureau Leerplicht

Vestigingsplaats	Goes
Deelnemers	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Tholen
Publiek belang	Op een hoger plan brengen van de kwaliteit en de dienstverlening, volgen van een eenduidige en consistente handhavingsstrategie.
Bestuurlijk belang	Het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de uitvoering van de Leerplichtwet en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie. De gemeente heeft zitting in het algemeen bestuur.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder mw. M.C.J. van de Plasse.

Stemverhouding in het bestuur	Gelijke stemverhouding. Ieder lid van het bestuur brengt één stem uit.
Financieel belang	Aandeel in de totale kosten van de samenwerkingsonderdelen.
Belangrijkste risico's	De inkomsten van het RBL bestaan uit de bijdragen van de deelnemende gemeenten en rijksbijdragen voor kwalificatieplicht en RMC. Daarnaast ontvangt het RBL bijdragen uit de VSV convenanten en ESF middelen. Als deze extra middelen komen te vervallen kan geen sluitende begroting worden gemaakt.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 bedroeg € 45.029 negatief.
Bijdrage 2020	De bijdrage bedraagt € 64.470.
Beleidsvoornemens	Inzetten op preventie: leerlingen binnenhouden op de opleidingen en zorgen dat ze die af maken, met name op de mbo-opleidingen. Extra inzetten op kwetsbare jongeren.

Zeeuwse Muziekschool

Vestigingsplaats	Middelburg
Deelnemers	Borsele, Goes, Tholen, Reimerswaal, Kapelle, Noord-Beveland, Middelburg
Publiek belang	Het verzorgen van muziekonderwijs aan particulieren, muziekverenigingen en scholen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit wethouders van alle betrokken gemeenten.
Vertegenwoordiging in het bestuur	Wethouder M. van de Plasse-Nagelkerke.
Stemverhouding in het bestuur	In de vergaderingen van het AB wordt bij stemmingen het gewicht van de stem van het door de betreffende gemeente aangewezen lid bepaald door de som van het bedrag in euro's dat de deelnemende gemeente in het lopende begrotingsjaar bijdraagt in de vaste kosten, de niet-toerekenbare kosten en de variabele kosten, afgerond naar boven op een veelvoud van 100.000, gedeeld door de factor 100.000.
Financieel belang	De gemeente verstrekt subsidie aan de ZMS.
Belangrijkste risico's	De gemeenten Sluis en Vlissingen zijn uitgetreden. Er lopen nog juridische procedures over de hoogte van de afkoopsom die zij moeten betalen. De afloop is nog onduidelijk. Daarnaast bestaat het risico dat andere gemeenten zullen volgen.
Jaarcijfers	Het resultaat 2018 was € 1.555 positief.
Bijdrage 2020	In 2020 kennen we € 108.472 aan subsidie toe.
Beleidsvoornemens	Wij erkennen het belang van muziekonderwijs voor kinderen en muziek voor in het algemeen. Ook het rijk hecht hier veel belang aan. Als gevolg van het uittreden van Sluis en Vlissingen zal de ZMS er echter niet aan ontkomen rigoureuze maatregelen te nemen om een gezonde organisatie te kunnen blijven.

Naast de hiervoor genoemde regelingen zijn er nog enkele regelingen waarin Borsele deelneemt, waarvan het belang en de risico's gering zijn.

Naam regeling	Gevestigd	Deelnemende gemeenten
Stichting administratiekantoor Dataland	Gouda	Nederlandse gemeenten
Regionaal Bureau Leerplicht	Goes	Borsele, Goes, Kapelle, Reimerswaal, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Tholen.

Behalve de formele verbonden partijen nemen wij ook deel aan een aantal andere gemeentelijke samenwerkingsverbanden. Het betreft hier op contractbasis het uitvoeren van diensten voor andere gemeenten en informele samenwerkingsverbanden.

Contractbasis	Informele samenwerking
Rattenbestrijding voor de gemeenten Goes, Kapelle en Noord-Beveland.	Werkgeversservicepunt.
Voertuigonderhoud voor de gemeenten Goes en de VRZ.	Samenwerking afvalwaterketen Zeeland (Zeeuwse gemeenten, Waterschap en Provincie).
Dataland, leveren van gebouwgegevens.	Samenwerking openbare verlichting (Zeeuwse gemeenten, Zeeland Seaports en Provincie).
Legen ondergrondse containers door de gemeente Goes.	Samenwerking SAP gemeenten op ICT gebied (financiële applicatie).
Zeeuwind, energicoöperatie.	Bestuurlijk platform de Bevelanden (Samenwerking 5 Bevelandse gemeenten op beleidsterreinen ruimtelijke ordening, recreatie en economische zaken).
	VVW Zeeland (Zeeuwse gemeenten, exclusief Middelburg en Vlissingen)
	Bureau en College Zorg en Welzijn (Zeeuwse gemeenten).
	ROVZ (Zeeuwse gemeenten, Provincie en Waterschap).
	Taskforce Jeugd Zeeland (Zeeuwse gemeenten en Provincie).

Overzicht reserves en voorzieningen

Het volgende overzicht geeft de begrote stand van de reserves en voorzieningen in 2020-2023.

Overzicht reserves en voorzieningen														
Omschrijving	Saldo 01-01-2019	Her- schikking	2019	2020	2021	2022	2023	Saldo 01-01-2024						
	vermeer- dering		vermin- dering	vermeer- dering	vermeer- dering	vermeer- dering	vermeer- dering							
Algemene reserves														
Algemeen weerstandsvermogen	6.660.356	4.593.328	6.100.118	5.153.566	887.900	4.265.666	352.400	3.913.266						
Totaal algemene reserves	6.660.356	4.593.328	6.100.118	5.153.566	0	4.265.666	0	3.913.266						
Bestemmingsreserves														
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	8.142.299	-4.229.654	912.645	3.000.000	47.000	2.953.000	47.000	2.906.000						
Reserve kwaliteit openbare ruimte	715.848		116.000	599.848		599.848		599.848						
Reserve nationaal landschap	32.307	-32.307												
Reserve afschr. masterplan 's-Gravenpolder	1.673.141	-1.673.141												
Reserve afschr. kazerne Nieuwdorp	400.000	-400.000												
Reserve kapitaalacten gebouwen	1.679.877	2.073.141	1.350.000	4.971.018	169.250	4.801.768	172.250	4.629.518						
Reserve investeringen maatschappelijk nut			190.000	180.500	175.000	337.250	29.125	525.625						
Reserve egalisatie dividend	331.367	-331.367												
Reserve inkomensvoorziening	193.555			193.555		193.555		193.555						
Reserve Sloebos/Groenproject 't Sloe	1.472.090		39.000	533.965		533.965		533.965						
Reserve Sloerand	1.340.865		399.612	941.253		941.253		941.253						
Reserve Sociaal Domein	1.000.000		564.164	435.836		435.836		435.836						
Reserve IBP			1.973.500	190.000	175.000	1.783.500	217.500	1.391.000						
Reserve Precario kabels en leidingen	376.264			376.264		376.264		376.264						
Totaal bestemmingsreserves	17.357.613	-4.593.328	3.502.500	13.015.739	175.000	12.781.239	217.500	12.532.864						
Totaal reserves	24.017.969	0	9.602.618	18.169.305	175.000	17.046.905	217.500	16.446.130						
Voorzieningen														
Voorziening sportvelden	188.714		65.000	180.214	56.500	186.714	56.500	178.214						
Voorziening lichtmasten	201.918		157.840	159.758	157.840	167.598	157.840	165.438						
Voorziening groot onderhoud gebouwen	1.573.642		769.910	1.850.552	769.910	2.120.462	769.910	2.040.372						
Voorziening groot onderhoud wegen	296.703		1.049.216	295.919	1.049.216	295.135	1.049.216	269.351						
Voorziening roling	14.903		897.720	791.000	791.000	85.843	722.720	71.563						
Voorziening groenstructuur	225.449		139.194	224.643	139.194	233.837	139.194	238.031						
Voorziening Precario rechten	1.011.404		140.000	1.011.404	130.000	1.011.404	61.000	1.011.404						
Voorziening APPA	1.693.047		61.000	1.754.047	61.000	1.815.047	61.000	1.876.047						
Totaal voorzieningen	5.205.780	0	3.131.380	2.739.000	2.988.880	5.916.040	2.956.380	5.796.420						
Totaal reserves en voorzieningen	29.223.749	0	12.734.000	20.908.305	3.968.400	22.962.945	3.173.880	22.242.550						

Overzicht incidentele lasten en baten

Incidentele lasten:	2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid								
Onderhoud brandweergarage Stenevate 6	7.000		7.000					
Onttrekking weerstandvermogen		7.000		7.000				
Programma Verkeer en openbare ruimte								
Geen indicentele lasten en baten								
Programma Lokale economie								
Toeristisch Actieplan	70.000		10.000		10.000		10.000	
Onttrekking weerstandvermogen		70.000		10.000		10.000		10.000
Tijdelijke lasten Stenevate 6	9.000		9.000					
Onttrekking weerstandvermogen		9.000		9.000				
Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en sport								
Nota sport en bewegen 2020-2023	50.000		50.000		50.000		50.000	
Onttrekking weerstandvermogen		50.000		50.000		50.000		50.000
Musea	31.000		31.000		31.000		31.000	
Onttrekking weerstandvermogen		31.000		31.000		31.000		31.000
Programma Werk & inkomen								
Geen indicentele lasten en baten								
Programma Zorg								
Geen indidentele lasten en baten								
Programma Milieu								
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2019-2023	97.500		65.000		32.500			
Onttrekking weerstandvermogen		97.500		65.000		32.500		
Programma Ruimtelijke ontwikkeling								
Omgevingsplannen Borselse kernen	200.000							
Onttrekking weerstandvermogen		200.000						
Programma Algemene dekkingsmiddelen								
Geen indidentele lasten en baten								
Programma Bedrijfsvoering								
Toekomstbestendige organisatie	240.000		180.000		60.000			
Onttrekking weerstandvermogen		240.000		180.000		60.000		
Totaal	704.500	704.500	352.000	352.000	183.500	183.500	91.000	91.000

Overzicht subsidies

Overzicht subsidieregelingen	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Sportfondsen	€ 810.000	€ 821.000	€ 833.000
Dorpshuizen	€ 250.500	€ 280.000	€ 280.000
Amateurkunst	€ 17.799	€ 21.800	€ 20.000
Culturele raad	€ 38.700	€ 43.000	€ 43.000
Deskundigheidsbevordering en eenmalige subsidies	€ 9.976	€ 3.612	€ 4.800
Dorpsraden	€ 18.372	€ 17.250	€ 18.000
EHBO	€ 2.315	€ 2.833	€ 2.900
Evenementen	€ 13.473	€ 12.500	€ 13.550
Regionale instellingen	€ 21.000	€ 22.000	€ 16.000
Speeltuinverenigingen	€ 56.963	€ 60.500	€ 60.500
Amateursport	€ 36.165	€ 41.820	€ 41.950
Jeugd- en jongenwerk	€ 45.371	€ 62.509	€ 49.000
Maak werk van je idee	€ 7.577	€ 6.400	€ 6.400
Ouderenwerk	€ 41.498	€ 41.600	€ 47.000
Peutergroepen	€ 213.750	€ 230.355	€ 230.355
Vluchtelingenwerk	€ 67.318	€ 78.285	€ 74.934
Bibliotheek	€ 593.411	€ 610.565	€ 610.565
Musea	€ -	€ -	€ 31.000
Zeeuwse Muziekschool	€ 100.889	€ 100.787	€ 108.472
Stoomtrein Goes - Borsele	€ 63.565	€ 30.050	€ 50.050
VVV Zeeland	€ 20.386	€ 20.692	€ 21.000
Sociale Zaken	€ -	€ 37.925	€ 38.495
Asbestsanering woningen	€ 39.416	€ 25.000	€ 25.000
Dorpsvernieuwing	€ 357.908	€ 200.000	€ 200.000
Totaal	€ 2.826.352	€ 2.770.483	€ 2.825.971

Berekening algemene uitkering Gemeentefonds

Basis: Meicirculaire 2019 dd 31 mei 2019 Circulaire:

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2020	2021	2022	2023
1c Waarde niet-woningen eigenaren	-1.322.185	-1.322.185	-1.322.185	-1.322.185
1f Waarde niet-woningen gebruikers (onder aftrek amendement De Pater)	-1.025.906	-1.025.462	-1.025.462	-1.025.462
1a Waarde woningen eigenaren	-1.727.760	-1.727.760	-1.727.760	-1.727.760
Subtotaal	-4.075.851	-4.075.407	-4.075.407	-4.075.407
Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is				
Maatstaf	2020	2021	2022	2023
1e OZB waarde niet-woningen	319.242	319.242	319.242	319.242
8a Bijstandsontvangers (vanaf UJR 2016)	480.132	480.132	480.132	480.132
3a Eén-ouder-huishoudens	447.032	449.349	420.686	420.849
2 Inwoners	3.635.469	3.636.832	3.640.239	3.640.012
5 Inwoners: ouderen boven 64 jaar	450.979	451.471	451.337	451.158
5a Inwoners: ouderen 75 t/m 84 jaar	36.381	36.395	36.395	36.395
7 Lage inkomens	80.528	80.607	80.607	80.607
7c-2 Lage inkomens (drempel) (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	1.121.395	1.123.525	1.123.021	1.122.289
12 Minderheden	112.564	112.571	112.571	112.571
11a Uitkeringsontvangers (vanaf UJR 2016)	101.268	101.268	101.268	101.268
3b Huishoudens	880.947	880.947	880.947	880.947
3c Eenpersoonshuishoudens	144.841	145.318	145.206	145.038
8b Loonkostensubsidie	23.309	23.309	23.309	23.309
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar (vanaf uitkeringsjaar 2019)	3.452.247	3.445.646	3.247.218	3.239.307
7g-2 Jeugdigen in gezinnen met armoederisico	87.377	87.464	79.564	79.389
7h-2 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen huishoudens	-802.028	-807.852	-738.879	-739.271
7i-2 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen huishoudens met kinderen	-789.392	-795.070	-727.180	-727.559
3h Ouders met (langdurig) psychisch medicijngebruik	621.881	622.346	566.131	564.881
3g Eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	303.354	306.427	280.631	280.667
8c-2 Bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	45.261	45.653	42.077	42.748
8d Bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	89.481	92.944	84.999	85.044
11b-2 Uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	1.012.481	1.020.800	949.547	949.614
11c-2 Wajong	231.170	232.519	232.199	231.729
3i-2 Medicijngebruik met drempel	1.112.193	1.130.009	1.128.968	1.127.153
8e Re-integratie klassiek	56.473	56.446	56.421	56.398
4b Inwoners jonger dan 65 jaar	74.060	76.738	76.654	76.558
5b Inwoners: ouderen 65 t/m 74 jaar	478	514	511	510
5c Inwoners: ouderen 85 jaar en ouder	100	109	111	114
3d Eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	7.794	8.231	8.176	8.161
3e Eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	30.003	31.857	34.239	36.322
3f Eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	29.707	31.453	32.258	33.012
7d-2 Huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	31.626	32.786	32.786	32.763
7e-2 Huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	76.116	78.905	78.907	78.853
7f-2 Huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	53.568	55.530	55.531	55.493
7j-2 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (65 t/m 74 jaar)	78.853	81.835	81.835	81.779
7k-2 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (75 t/m 84 jaar)	189.941	197.122	197.126	196.988
7l-2 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (85 jaar en ouder)	133.857	138.916	138.918	138.819
13 Klantenpotentieel lokaal	832.584	833.307	833.126	832.946
14 Klantenpotentieel regionaal	125.339	125.552	125.552	125.552
15j Basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-187.024	-187.279	-170.383	-170.007
15k Basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	-121.104	-121.244	-110.301	-110.058
38 Bedrijfsvestigingen	186.850	186.850	186.850	186.850
31a ISV (a) stadsvernieuwing	4.004	4.004	4.004	4.004
31b ISV (b) herstructurering	759	759	759	759
36 Kernen	163.264	163.264	163.264	163.264
37 Kernen * bodemfactor buitengebied	299.947	299.947	299.947	299.947
36a Kernen met 500 of meer adressen	361.741	361.907	361.868	361.809
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	29.534	29.534	29.534	29.534
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	32.893	32.893	32.893	32.893
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	189.207	188.948	189.013	189.077
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	276.701	276.701	276.701	276.701
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	401.387	401.387	401.387	401.387
21 Oppervlakte bebouwing	162.978	162.978	162.978	162.978
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	311.343	311.343	311.343	311.343
22a Oppervlakte bebouwing woonkernen	265.055	265.055	265.055	265.055
19 Oppervlakte binnenwater	10.184	10.184	10.184	10.184
20 Oppervlakte buitenwater	115.608	115.608	115.608	115.608
16 Oppervlakte land	580.976	580.976	580.976	580.976
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	426.032	426.032	426.032	426.032
24b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	579.412	579.412	579.412	579.412
25b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016) * bodemfactor	577.836	577.836	577.836	577.836
39 Vast bedrag	249.626	250.082	250.082	250.073
Subtotaal	19.835.824	19.888.332	19.657.431	19.647.446

Subtotaal	19.835.824	19.888.332	19.657.431	19.647.446
Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2020	2021	2022	2023
Uitkeringsfactor	1,606	1,607	1,612	1,628
Subtotaal (B x C (=uf))	31.856.333	31.960.549	31.687.779	31.986.043
Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2020	2021	2022	2023
56d Suppletie-uitkering integratie sociaal domein	-18.891	-18.891	-18.891	-18.891
Subtotaal	-18.891	-18.891	-18.891	-18.891
Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2020	2021	2022	2023
71 Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches (DU)	110.803	110.803	110.803	110.803
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (DU)	331.744	331.744	331.744	331.744
64 Knelpunten verdeelproblematiek (DU)	119.633	122.385	125.199	128.079
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	48.501	48.501	48.501	48.501
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	59.906	59.906	59.906	59.906
262 Schulden en armoede (DU)	23.001	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
290 Vergoeding raadsleden kleine gemeenten (DU)	77.780	77.780	77.780	77.780
320 Verhoging taalniveau statushouders (DU)	26.443	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	797.811	751.119	753.933	756.813
Aandeel functie 911	28.559.402	28.617.370	28.697.415	28.998.558
Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2020	2021	2022	2023
260 Participatie (IU)	1.557.840	1.548.017	1.523.142	1.502.817
261 Voogdij/18+ (IU)	719.637	719.637	719.637	719.637
Subtotaal	2.277.477	2.267.654	2.242.779	2.222.454
Onderdeel G - Aanvullingen van de gebruiker				
Aanvullingen v/d gebruiker	2020	2021	2022	2023
Gemeenteposten:				
Extra middelen sociaal domein	0	0	350.000	350.000
Subtotaal	0	0	350.000	350.000
Totaal	30.836.879	30.885.024	30.940.194	31.221.012

Aandachtspunten bestuursprogramma 2018-2022

Nr.	Aandachtspunten Bestuursprogramma 2018-2022	Planning	Programma
1	Heroverweging rekenkamerfunctie	2019	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
2	Diensverleningsvisie herzien	2019	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
3	Nieuwe brandweerpost Heinkenszand	2018-2020	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
4	Digitaliseren archief	2019-2020	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
5	Boa meer opsporingsbevoegdheden	2019-2021	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
6	Jeugdburgemeester	2019-2022	Bestuur, dienstverlening, veiligheid
7	Integer gemeentebestuur / organisatie	2018-2022	Bestuur, dienstverlening, veiligheid / Bedrijfsvoering
8	Pilot elektrische auto's	2018	Bedrijfsvoering
9	Gemeentelijke organisatie die ingericht is, zowel qua structuur als cultuur (Spiegel)	2018-2019	Bedrijfsvoering
10	Professionalisering Buitendienst	2018-2022	Bedrijfsvoering
11	Gebiedsgerichte aanpak N665 / Langeweegje	2019	Verkeer en openbare ruimte
12	Meerjaren investeringsprogramma Borsele (MIB)	2018-2022	Verkeer en openbare ruimte
13	Gebiedsgerichte aanpak Borsele West	2019-2020	Verkeer en openbare ruimte
14	Van aanbod gericht openbaar vervoer naar vraaggericht	2019-2022	Verkeer en openbare ruimte
15	Promotie (streek) producten taak St. Landschapspark Borsele	2018	Lokale economie
16	Duurzaam ingericht Central Gare binnen Sloerandgebied	2020	Ruimtelijke ontwikkeling
17	Onderzoek georganiseerde sport/recreatief bewegen in de openbare ruimte (hotspot Stelpleas)	2019-2020	Lokale economie / Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur, Sport
18	Revitaliseren van de bedrijventerreinen	2020-2022	Lokale economie
19	Subsidiereregeling musea heroverwegen	2019	Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur, Sport
20	Extra inzet voor behoud monumenten	2018-2022	Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur, Sport
21	Investeren in IKC samenwerking en fonds voortzetten	2019-2022	Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur, Sport
22	Welke gemeentelijke rol past bij de uitbreidingsplannen bevrijdingsmuseum, SGB en Tropical Zoo	2019-2022	Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur, Sport
23	Investeren in het welbevinden van de burgers (gezondheid en bewegen)	2019-2022	Zorg
24	Actieplan innovaties "wonen en zorg"	2019-2022	Zorg
25	Project Zorgzame dorpen uitrollen, Vrijwilligershuis behouden	2019-2022	Zorg
26	Preventie projecten in de jeugdzorg	2019-2022	Zorg
27	Inzamelmethode aanpassen om doelen te halen	2019	Milieu
28	Duurzaamheidsvisie	2019-2022	Meerdere programma's
29	Bevorderen Biodiversiteit	2020-2022	Milieu
30	Pilots uitvoeren waarbij bestaande woningen worden aangepast naar "nul op de meter"	2020-2022	Milieu
31	Uitvoering handhavingbeleid recreatie	2019	Ruimtelijke ontwikkeling
32	Dorpsvernieuwing	2018-2022	Ruimtelijke ontwikkeling
33	Arbeidsmigranten humaan en fatsoenlijk huisvesten	2018-2022	Ruimtelijke ontwikkeling
34	Herzien nota reserves en voorzieningen	2018-2019	Algemene dekkingsmiddelen
35	Bij de goedkoopste gemeenten van Zeeland, maar wel leefbaarheid behouden en versterken	2018-2022	Algemene dekkingsmiddelen
36	Voor het IBP gaan wij een integraal uitvoeringsprogramma schrijven	2018-2022	Meerdere programma's
37	Leefbaarheid, zowel fysiek als in het sociaal domein	2018-2022	Meerdere programma's
38	Klimaatadaptatie en energietransitie inpassen in ons landschap en woonomgeving	2018-2022	Meerdere programma's
39	Masterplan Nieuwdorp	2019	Meerdere programma's
40	Verbinden bedrijven sloegebied, MKB en onderwijs	2020	Meerdere programma's
41	B2030 voortzetten	2018-2022	Meerdere programma's
42	Sloebossen duurzaam herinplanten/groenstructuurplannen	2019-2022	Meerdere programma's
43	Uitvoering geven aan projectatlas	2019-2022	Meerdere programma's
44	Burgerinitiatieven (Right to challenge)	start 2020	Meerdere programma's

Legenda

Rood Nog niet gestart

Oranje In uitvoering

Groen Afgerond

Verplichte beleidsindicatoren

Prog.	Naam Indicator	Eenheid	Borsele	Nederland	Bron
1	1.06 Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	187	119	Bureau Halt
1	1.07 Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	0,8	1,3	KLPD
1	1.08 Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,2	2,2	CBS
1	1.09 Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,4	5	CBS
1	1.10 Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	2,5	CBS
1	1.11 Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,4	5,4	CBS
3	2.12 Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	11,0%	8,0%	VeiligheidNL
3	2.13 Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	9,0%	9,0%	VeiligheidNL
4	3.14 Functiemenging	%	49,4%	52,8%	LISA
4	3.16 Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	157,7	125,0	LISA
6	4.17 Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	0	1,82	DUO
6	4.18 Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	48,84	23,28	DUO
6	4.19 Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,1	1,9	DUO
6	5.20 Niet-sporters	%	55,8%	48,7%	RIVM
7	6.21 Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	638,1	663,0	LISA
7	6.22 Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	0,53%	1,45%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
7	6.23 Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,1%	5,3%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
7	6.24 Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	71,8%	67,8%	CBS

Prog.	Naam Indicator	Eenheid	Borsele	Nederland	Bron
7	6.26 Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1,07%	1,52%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
7	6.27 Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	15,7	40,1	CBS
7	6.28 Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	22,3	29,0	CBS
7	6.29 Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	11,4%	11,7%	CBS
7	6.30 Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,0%	1,2%	CBS
7	6.31 Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,3%	0,5%	CBS
7	6.32 Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	62	58	GMSD
9	7.33 Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	29	28	CBS
9	7.34 Hernieuwbare elektriciteit	%	19,7%	12,2%	RWS
10	8.35 Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	211	230	CBS
10	8.36 Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	7,7	7,2	Basisregistratie adressen en gebouwen
10	8.37 Demografische druk	%	77,50%	69,80%	CBS
11	8.38 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	615	669	COELO
11	8.39 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	736	739	COELO
12	0.01 Formatie	Fte per 1.000 inwoners	6,92		Eigen gegevens
12	0.02 Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	6,92		Eigen gegevens
12	0.03 Apparaatskosten	Kosten per inwoner	255		Eigen begroting
12	0.04 Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	5,98%		Eigen begroting
12	0.05 Overhead	% van totale lasten	13,4%		Eigen begroting

Afkortingenlijst

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AMHK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en Huiselijk Geweld
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B2030	Borsele 2030
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BDU	Brede Doel Uitkering
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BONS	Borsele Na School
BRIKS	Bouwen, Reclame, Inritten, Kappen en Slopen
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BZK	Binnenlandse Zaken
BZZB	Behoud de "Zak van Zuid-Beveland"
CEO	Chief Executive Officer
CISO/FG	Chief Information Security Officer/functionaris gegevensbescherming
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
CMHF	Centrale van Middelbare en Hogere Functionarissen
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
COVRA	Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval
CRB	Culturele Raad Borsele
CROW	Centrum Regelgeving en Onderzoek Wegenbouw
DCMR	Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EMU	Europese Monetaire Unie
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
ESF	Europees Sociaal Fonds
Fido	Financiering decentrale overheden
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
FPU	Flexibel Pensioen en Uittreden
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
GFT	Groente-, Fruit- en Tuinafval
GGD	Gemeenschappelijke Geneeskundige Dienst
GI	Gecertificeerde Instelling
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GVVP	Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan
HABOG	Hoogradioactief Afval Behandelings- en Opslag Gebouw
IBP	Inter Bestuurlijk Programma
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IKC	Integraal Kindcentrum
i-NUP	i- Nationaal Uitvoeringsprogramma
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen

IVB	Integraal Veiligheidsbeleid
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
LEA	Lokale Educatieve Agenda
MDO	Multidisciplinair Overleg
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKC	Omnis Kindcentra
OKE	Wet Ontwikkeling door Kwaliteit en Educatie
OLAZ	Openbaar Lichaam Afvalstoffenverwijdering Zeeland
OLOB	Overleggroep Lokaal Onderwijsbeleid
OZB	Onroerende Zaakbelastingen
PGB	Persoonsgebonden Budget
PZEM	Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij
RBL	Regionaal Bureau Leerplicht
REA	Regionale Educatieve Agenda
RODIN	Referentie Opbouw Digitaal Informatiebeheer
RPCZ	Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RvC	Raad van Commissarissen
SaBeWa	Samenwerkingsverband Belastingen en Waardebepaling
SGB	Stoomtrein Goes Borsele
SISA	Single Information Single Audit
SLOK	Stimulering Lokaal Klimaatbeleid
SMWO	Stichting Maatschappelijk werk en Welzijn Oosterschelderegio
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Ned. gemeenten
SVRZ	Stichting Verpleeg- en Rusthuizen Zeeland
SWVO	Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
Ufdo	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VANG-HHA	Van Afval Naar Grondstof-Huishoudelijk Afval
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VRZ	Veiligheidsregio Zeeland
VSV	Voortijdig Schoolverlaten
VVE	Vroegtijdig Voorschoolse Educatie
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
VZG	Vereniging van Zeeuwse Gemeenten
WIZ	Werk, Inkomen en Zorg
WMO	Wet Maatschappelijke Ontwikkeling
WNT	Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WPG	Wet Publieke Gezondheid
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WWB	Wet Werk en Bijstand
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie
ZMF	Zeeuwse Milieu Federatie
ZMS	Zeeuwse Muziekschool
ZSP	Zeeland Seaports

